

I. Zagadnienia wstępne

1. Podstawa prawna opracowania Programu

„Program Ochrony Środowiska dla Gminy Białopole” (dalej zwany Programem) opracowano na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska [Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.]. Tytuł I, dział III, art.17 tej ustawy, zobowiązuje władze gminy do sporządzenia gminnego programu ochrony środowiska, przy uwzględnieniu:

- 1) celów ekologicznych,
- 2) priorytetów ekologicznych,
- 3) rodzaju i harmonogramu działań ekologicznych,
- 4) środków niezbędnych do osiągnięcia celów, w tym mechanizmów prawno-ekonomicznych i środków finansowych.

Prawo ochrony środowiska formułuje również w art. 18 obowiązek sporządzania przez wójta, co 2 lata, raportu z wykonania Programu i przedstawiania go Radzie Gminy. Gminny Program powinien być kompatybilny z dokumentami wyższego szczebla, w tym w szczególności z programami ochrony środowiska sporządzonymi na poziomie powiatowym i wojewódzkim.

Program ochrony środowiska wraz z Planem gospodarki odpadami podlega zaopiniowaniu przez Zarząd Powiatu Chełmskiego i uchwaleniu przez Radę Gminy Białopole.

2. Podstawy metodyczne i struktura Programu

Przy opracowywaniu Programu uwzględniono formalne wymogi ustawowe (POŚ 2001) oraz odniesiono się do obowiązujących wymagań formalnych zawartych w odpowiednich regulacjach prawnych związanych z ochroną środowiska. Szereg informacji i danych, niezbędnych przy opracowywaniu Programu uzyskano z Urzędu Gminy w Białopolu. Chodzi tu w szczególności o dokumenty studialne i planistyczne: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, program rozwoju lokalnego, strategię rozwoju oraz gminny plan zamierzeń inwestycyjnych i pozainwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska. Ponadto wykorzystano aktualne dane statystyczne będące w posiadaniu Urzędu Statystycznego w Lublinie oraz informacje Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie. Większość danych statystycznych odnosi się do 2002 roku, a niektóre pochodzą z 2003 roku. Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Istotne (aktualne) informacje uzyskano także na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród przedstawicieli społeczności lokalnej oraz w Urzędzie Gminy.

Biorąc pod uwagę rolniczy charakter terenu objętego Programem (brak na jej terenie typowych zakładów przemysłowych) skoncentrowano się na problematyce istniejących i potencjalnych zagrożeń środowiska oraz możliwych działaniach proekologicznych, które są charakterystyczne dla terenów wiejskich. Zaproponowany zestaw działań inwestycyjnych i

pozainwestycyjnych, mający na celu wdrażanie zasad II Polityki Ekologicznej Państwa na obszarze gminy, powstał przy współpracy z pracownikami Urzędu Gminy.

W strukturze Programu można wyróżnić cztery generalne części:

- 1) charakterystyka przyrodnicza oraz społeczno – gospodarcza terenu gminy,
- 2) diagnoza stanu środowiska oraz opis dotychczasowych działań związanych z ochroną środowiska,
- 3) cele, harmonogram oraz monitoring planowanych działań proekologicznych na tle wytycznych Polityki Ekologicznej Państwa,
- 4) zarządzanie środowiskiem i monitoring wdrażania Programu na terenie gminy.

Integralnym elementem Programu są załączniki, które zawierają:

- zestawienie zasad utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej (zał. A)
- zestawienie zasad zwykłej dobrej praktyki rolniczej (zał. B),
- informacje o możliwościach finansowania działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych w dziedzinie ochrony środowiska na szczeblu lokalnym (zał. C).

3. Generalne wnioski i rekomendacje dotyczące realizacji polityki ekologicznej w gminie Białopole wynikające ze szczegółowej części Programu

Na podstawie analiz zawartych w głównej części niniejszego opracowania, sformułowano generalne rekomendacje dotyczące kierunków realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska w gminie Białopole. Do priorytetów ekologicznych w gminie należą (szczegółowe zadania zamieszczono w głównej części niniejszego Programu):

- 1) Kanalizacja gminy oraz zapewnienie oczyszczania ścieków komunalnych; (obecnie gmina jest skanalizowana w 6 %);
- 2) Zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy wysokiej jakości wody do picia (obecnie gmina zwodociągowana jest w 86%);
- 3) Wprowadzenie na terenie gminy, we współpracy ze Związkiem Komunalnym Gmin Ziemi Chełmskiej, nowoczesnych rozwiązań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi;
- 4) Wzmacnianie systemu ekologicznego gminy (dolina Wełnianki oraz kompleksy leśne) poprzez odpowiednie zagospodarowanie terenów spełniających istotne funkcje ekologiczne;
- 5) Prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej, w tym dokonywanie dolesień;
- 6) Sukcesywna realizacja zadań związanych z ochroną środowiska na obszarach wiejskich, wynikających z Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (2004).
- 7) Podejmowanie działań edukacyjno – szkoleniowych oraz informacyjnych w celu podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców gminy.

II. Charakterystyka przyrodnicza i społeczno-gospodarcza gminy

II.1. Położenie

Gmina Białopole zajmuje powierzchnię 103,6 km² i położona jest w południowo - wschodniej części powiatu chełmskiego. Gmina sąsiaduje od północy z gminami Żmudź i Dubienka, od zachodu z gminą Wojsławice, od południa z gminami powiatu hrubieszowskiego: Uchanie, Hrubieszów i Horodło.

Obszar gminy podzielony jest na 13 sołectw, w obrębie których znajduje się 15 miejscowości. Przez obszar gminy przebiega droga krajowa Nr 844 Chełm – Hrubieszów.

Według podziału fizjograficznego Polski Kondrackiego większość obszaru gminy znajduje się w obrębie Obniżenia Dubienki, a jej krańce północno – zachodnie zalicza się do Pagórów Chełmskich. Oba mezoregiony stanowią część makroregionu Polesia Wołyńskiego.

II.2. Budowa geologiczna i rzeźba terenu¹

Gmina Białopole położona jest w obrębie krystalicznej platformy prekambryjskiej. Bezpośredni wpływ na ukształtowanie powierzchni terenu mają utwory mezozoiczne (zalegające na skałach paleozoicznych), szczególnie kredowe oraz położone na nich utwory młodsze – czwartorzędowe. Osady pochodzenia trzeciorzędowego nie występują na terenie gminy. Skały kredowe wykształcone są w postaci miękkich margli i kredy piszącej. Czwartorzęd reprezentowany jest głównie przez gliny, ily i mułki (np. okolicach wsi Kicin, kol. Białopole, Buśno, Kurmanów, Raciborowice). Ponadto spotykane są piaski pylaste akumulacji wodno-lodowcowej o miąższości 2-3 m. W północno wschodniej części gminy przeważają utwory akumulacyjne w postaci mułków i piasków wzajemnie się przewarstwiających. W południowych partiach gminy znajdują się utwory pylaste – lessy, gliny pylaste i pyły piaszczyste. Miąższość pokrywy lessowej sięga miejscami do 6 m. Dna dolin budują utwory najmłodsze – holoceni, wykształcone jako mułki i piaski deluwialne oraz torfy, namuły i piaski humusowe. Większe płaty torfów zlokalizowane są w dolinie Wełnianki i jej dopływów.

Rzeźba obszaru gminy jest średnio urozmaicona. Rzędne terenu wahają się w granicach od 255 m n.p.m. w zachodniej części (wzgórze na południe od Kol. Teresin), do 180 m n.p.m. (koryto Wełnianki w okolicach Grobelek: środkowo – północna część gminy). Deniwelacje terenu osiągają więc maksymalnie wartość 70 m, przeciętnie wynosząc od 10 do 20 m.

Dominującym elementem rzeźby jest fragment zdenudowanego ostańca kredowego ze zboczami o nachyleniu 5-10% oraz powyżej 10% i stosunkowo płaskim wierzchołkiem. Drugim wyniesionym elementem rzeźby jest fragment wysoczyzny lessowej w południowej części gminy, która wznosi się na wysokość 205-235 m n.p.m. Powierzchnia tej formy jest lekko falista, urozmaicona dolinkami denudacyjnymi i zagłębieniami bezodpływowymi. Zbocza mają spadki w granicach 5-10%. Przeważającą część gminy stanowi zdenudowana wysoczyzna plejstoceni, o lekko falistej powierzchni, położona na wysokości 190-215 m n.p.m. urozmaicona nieckowatymi zagłębieniami krasowymi. Wyróżniającą się formą rzeźby jest szeroka dolina rzeki Wełnianki o płaskim, podmokłym dnie.

¹ Na podstawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Białopole”(2004)

II.2.1. Surowce mineralne

W granicach gminy znajdują się dwa złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej. Gлина lessowata wydobywana w złożu Buśno stanowi surowiec dla miejscowej cegielni. Ponadto w gminie stwierdzono dwa złoża piasku (tab. 1).

Tabela 1. Zestawienie złóż w powiecie chełmskim (stan zasobów na dzień 2002-12-31) w/g systemu ewidencji zasobów złóż kopalin „MIDAS”.

L.p	Nazwa złoża	Kopalina	Stan zagospodarowania, Konfliktowość	Zasoby (tys. Mg) IB (tys. m ³)	Wydobycie w roku 2001	Powierzchnia złoża (ha)
1.	Białopole	IB	Zaniechane, częściowo konfliktowe (ochrona gleb)	59,5	0,00	2,10
2.	Buśno	IB	Zagospodarowane, eksploatowane okresowo; niekonfliktowe	1219,3	2,19	14,90
3.	Buśno, dz. 834	KN	Eksploatowane; częściowo konfliktowe (ochrona gleb)	22,7	6,00	0,47
4.	Buśno, dz. 854 i 856/3	KN	Zasoby rozpoznane szczegółowo (A+B+C ₁); niekonfliktowe	57,7	0,00	2,12

IB – surowce ilaste ceramiki budowlanej

KN – kruszywa naturalne

Źródło: PGO Powiatu Chełmskiego 2003

II.3. Wody

II.3.1. Wody powierzchniowe

Gmina Białopole położona jest w zlewni rzeki Bug, a dokładniej jej dopływu – Wełnianki. Wełnianka płynie w płaskiej dolinie wśród sieci rowów melioracyjnych. W okolicach Kurmanowa do Wełnianki uchodzą dwa dopływy, a jeden z nich (ciek spod Poniatówki) bywa uważany za górną Wełniankę. Dolna Wełnianka ma średni spadek około 0.7 ‰, a średni przepływ szacuje się na 0.7 m³/s. Rzeka i jej dopływy w górnej części zlewni zbierają wody z obszaru wyżynnego zaliczanego do Działów Grabowieckich. Rzeka ma reżim umiarkowany z wezbraniem wiosennym i zimowym oraz gruntowo – deszczowo – śnieżnym zasilaniem. Współczynnik nieregularności miesięcznych przepływów jest znaczny i wynosi 5 – 6. Odpływ jednostkowy waha się między 3 – 4 l/s*km². Dolina rzeki ma szerokość do 1 km, a jej dno uległo znacznym przekształceniom w wyniku przeprowadzonych prac melioracyjnych.

II.3.2. Wody podziemne

Wody podziemne występują w spękanych utworach kredowych i czwartorzędowych (piaski). Zwierciadło wód podziemnych wykazuje cechy współkształtności z powierzchnią terenu. Wody podziemne w strefie doliny Wełnianki występuje bardzo płytko pod powierzchnią terenu. Wody piętra kredowego (mające podstawowe znaczenie użytkowe) i czwartorzędowego są tam powiązane hydraulicznie tworząc jeden zbiornik wodonośny. Zbiornik ten stanowi fragment zasobnego w wodę Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 407 Niecka Lubelska – Chełm – Zamość drenowanego w kierunku wschodnim ku rzece Bug. Wody podziemne w obrębie tego zbiornika (także na terenie gminy) są wysokiej jakości i w większości bez uzdatniania nadają się do spożycia. Na obszarze gminy Białopole brak ciągłej naturalnej izolacji warstwy wodonośnej od warstw powierzchniowych w postaci utworów mało przepuszczalnych (np. gliny, ropy). Z tego względu zbiornik wód podziemnych narażony jest na potencjalne zanieczyszczenia i określany jest przez Kleczkowskiego (1990) mianem zbiornika o Najwyższej Ochronie (ONO). Zatwierdzone zasoby wód podziemnych w kategorii „B” oszacowano na 294,4 m³/godz.

II.4. Warunki klimatyczne

Według podziału klimatycznego województwa lubelskiego A. i W. Zinkiewiczów gmina leży głównie w obrębie Lubelsko - Chełmskiej dziedziny klimatycznej. Klimat obszaru gminy (dane stacji meteorologicznej w Chełmie) kształtowany jest pod wpływem mas powietrza polarno – morskiego (60 % wystąpień) i polarno – kontynentalnego (34 % wystąpień). Układy mas powietrznych w przebiegu rocznym powodują duże kontrasty termiczne. Teren gminy ma jedno z najwyższych w Polsce wartości promieniowania słonecznego (98- 100 kcal/cm²/rok). Średnia roczna temperatura powietrza na poziomie rzeczywistym wynosi 7,0°C, natomiast roczna amplituda temperatury sięga 23,9 °C. Miesięczne maksimum termiczne notowane jest w lipcu – 18,6°C, zaś miesiącem najchłodniejszym jest styczeń – 3,0 °C. Okres wegetacyjny trwa tu 200-210 dni, a średnia roczna ilość dni z przymrozkami wynosi 128. Średnia roczna suma opadów wynosi 579 mm, z wyraźną dominacją w okresie letnim. Korzystne warunki klimatyczne w okresie od września do marca sprzyjają zasilaniu wód podziemnych. Przeważają wiatry z kierunków: południowo – zachodniego i zachodniego. Warunki klimatu lokalnego uzależnione są od rzeźby terenu, zjawisk wodnych oraz szaty roślinnej. Najkorzystniejsze warunki panują na zboczach o ekspozycji południowej. Ponadto generalnie korzystnym mikroklimatem cechują się kompleksy leśne. Niekorzystnymi warunkami klimatycznymi charakteryzuje się dno doliny Wełnianki. Następuje w nim akumulacja zimnych mas powietrza, występują częste inwersje temperatury, przymrozki oraz zamglenia.

II.5. Gleby

W gminie Białopole występują bardzo dobre i dobre gleby. Gleby klas II-III (chronione przed zmianą użytkowania w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele nierolnicze) zajmują 53% powierzchni gruntów ornych. Gleby zaliczane do klas V-VI stanowią natomiast 13%. Gleby o najwyższych jakościowo cechach występują w centralnej części gminy. Są to gleby brunatne lub bielcowe pszenne wytworzone na utworach kredowych i zaliczane do II

klasy bonitacyjnej (tab. 2). W pozostałych fragmentach gminy spotykane są gleby klas IIIa –IIIb oraz klas IVa i IVb. Gleby, które nie podlegają rygorom ochronnym (klasa V i VI) zajmują niewielki procent powierzchni gminy i zlokalizowane są w miejscach występowania utworów piaszczystych. W dolinie Welnianki wytworzyły się gleby hydrogeniczne. Na terenach użytkowanych rolniczo, o dużych spadkach (10% i więcej) notowane są zjawiska erozji gleb. Grunty narażone na procesy erozji wodnej znajdują się w północno – zachodniej i południowej części gminy.

Tabela 2. Klasy bonitacyjne gleb w gminie Białopole

Klasa bonitacyjna	Grunty orne (ha)	Użytki zielone (ha)
I	0,0	0,0
II	264	0,0
IIIa	1432	188
IIIb	888	
IVa	1098	785
IVb	567	
V	594	349
VI	11	43
VIz	0,0	0,0

Dane: POŚ Powiatu Chełmskiego 2003

II.6. Szata roślinna i świat zwierzęcy

Szatę roślinną gminy tworzą zespoły roślinności łąkowej, występujące głównie w dolinie Welnianki oraz leśnej (wschodnia i południowo – wschodnia część gminy). Z terenami rolniczymi związane są rośliny uprawowe. Lasy stanowią prawie 35% powierzchni gminy Białopole. Dominującymi typami siedlisk leśnych są lasy świeże i lasy mieszane świeże. W lasach świeżych duży udział mają gatunki liściaste. Najcenniejszym i największym kompleksem leśnym są Lasy Strzeleckie, w których wyróżniono 12 typów siedliskowych lasu, wśród których dominują las świeży, las mieszany świeży i las wilgotny, natomiast mniejszy jest udział olsów, lasów mieszanych, borów mieszanych, borów świeżych. W drzewostanie dominuje dąb szypułkowy, sosna i grab. Jako domieszki występują brzoza, jawor, osika, jesion, lipa drobnolistna, olsza czarna. Większość drzewostanów charakteryzuje się wielogatunkowym składem i wielopiętrowością. Nasadzenia sosnowe, stosowane w minionych latach, nie wpłynęły w dużym stopniu na skład gatunkowy runa, które w dużym stopniu pozostało typowo łąkowe. Najlepiej zachowany fragment łąki niskiej chroniony jest w rezerwacie „Siedliszcze”.

W obniżeniach terenu (m.in. dolina Welnianki) występują bogate florystycznie łąki kośne. Stwierdzono występowanie wielu rzadkich gatunków roślin, z których 35 podlega ochronie. Są to

m.in. obuwik pospolity, parzydło leśne, powojnik prosty, pełnik europejski, kosaciec syberyjski, pierwiosnka wyniosła, barwinek pospolity, pluskwica europejska, zerwa kulista.

Kompleks Lasów Strzeleckich stanowi miejsce występowania licznych i rzadkich gatunków ptaków – stwierdzono tam ponad 600 gniazd ptaków drapieżnych. Jest to jedno z najwyższych w Europie zagęszczeń ptaków drapieżnych. Licznie występują tu trzmielojady, myszołowy, jastrzębie, krogulce. Symbolem parku jest orlik krzykliwy, który gnieździ się w liczbie około 20 par. Wysoka jest również liczebność puszczyka. Ponadto spotykane są między innymi: bocian czarny, jarząbek, dzięcioł średni, strumieniówka, muchołówka białoszyja.

II.7. Obiekty kulturowe w gminie Białopole

Najstarsze ślady kulturowe odnotowano w Busieńcu, gdzie przechowały się pozostałości grodziska obronnego z pojedynczym wałem z IX/X w. i kopca ziemnego (mogiła) z kresu średniowiecznego. Najstarsze osady na terenie gminy wzmiankowane były już w końcu XIV w. i należą do nich: Busieniec, Buśno, Raciborowice oraz Strzelce.

W rejestrze zabytków województwa lubelskiego znajdują się następujące obiekty położone na terenie gminy Białopole:

Busieniec (Nr rej. CH A/104/10):

- grodzisko wczesnośredniowieczne o pow. 0,4 ha, z pojedynczym wałem, lokalna nazwa "Okopanka"
- kopiec ziemny (pojedynczy kurhan w lesie) z okresu średniowiecznego (Nr rej. A/365);

Buśno- kościół parafialny wraz z wystrojem wnętrza, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego; dawna cerkiew greckokatolicka z 1795 r. (Nr rej. A/389);

Kurmanów – dawna cerkiew greckokatolicka murowana z końca XVIII w., od 1925 r. użytkowana jako szkoła; na terenie parku w bezpośrednim otoczeniu wycięto na potrzeby boiska szkolnego część drzewostanu (Nr rej. A/405);

Maziarnia Strzelecka - zespół pałacowo-parkowy (pałac myśliwski Zamojskich z 1903 r.); Pierwotny rozległy zespół uległ wtórnym podziałom. Tylko część zespołu objęto wpisem do rejestru zabytków. Część drzewostanu parkowego w bezpośrednim otoczeniu dworu wycięto pod inwestycje kubaturowe (Nr rej. CH A/123/29);

Strzelce - zespół dworsko-parkowy o pow. 2 ha, z dworkiem z lat 1908-1911. Pierwotny rozległy teren zespołu dworsko-parkowego uległ wtórnym podziałom. Do rejestru zabytków wpisana została część obiektu – nie obejmuje ona całego obszaru parku (Nr rej. CH A/121/27).

II.8. Charakterystyka społeczno-gospodarcza gminy

II.8.1. Użytkowanie ziemi

Powierzchnia ogólna gminy wynosi 10357 ha. Wg danych US Lublin użytki rolne stanowią 60,3 % (tab.3). Na grunty orne przypada 78,3 % użytków rolnych (47,3% pow. gminy), zaś na użytki zielone 20,7% (12,5% pow. gminy). Lesistość gminy jest wysoka i wynosi 34,9 %. Około 4,8% omawianego terenu zajmuje zabudowa, wody, sieć komunikacyjna i nieużytki. W użytkowaniu ziemi zwraca uwagę wysoki udział gruntów ornych w stosunku do ogólnej powierzchni gminy oraz wysoki, na tle powiatu i województwa, udział lasów. 90 % użytków rolnych jest w posiadaniu gospodarstw indywidualnych.

Tabela 3. Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych (stan 31 XII 2002)

Wyszczególnienie	Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
		Razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
		w hektarach						
Województwo	2511448	1576416	1252074	46381	226921	51040	565481	369552
Powiat Chełmski	177964	120657	92988	965	21693	5011	31403	25904
Gmina Białopole	10357	6248	4895	55	1165	132	3615	494

źródło: US Lublin 2003

II.8.2. Ludność

Na terenie gminy Białopole zamieszkiwało pod koniec 2002 roku 3306 osób, a średnia gęstość zaludnienia wynosiła 32 os/km², znacznie niższej gęstości zaludnienia dla województwa lubelskiego oraz mniej niż średnia w powiecie chełmskim (tab.4). Według Planu Rozwoju Lokalnego (2004) gminę zamieszkuje obecnie około 3500 osób.

Tabela 4. Ludność gminy (stan w dniu 31 XII 2002)

Wyszczególnienie	Sołectwa	Miejscowości	Ludność				kobiety na 100 mężczyzn
			ogółem	mężczyźni	Kobiety	na 1 km ²	
Województwo lubelskie	3694	4214	2196992	1067490	1129502	87	106
Powiat chełmski	266	361	74563	36880	37683	42	102
Gmina Białopole	13	17	3306	1690	1616	32	96

źródło: US Lublin 2003, UG Białopole, 2004

W ostatnich latach liczba ludności gminy zmniejsza się (od 1996 r. – 3610 osób, zanotowano spadek o 8,4%). Prawdopodobnie te niekorzystne tendencje jeszcze przez kilka lat będą się utrzymywały. W okresie tym odnotowano tendencję ujemnego przyrostu naturalnego (w 2002 roku wskaźnik ten osiągnął wartość –0,59‰). W strukturze płci gminy na 100 mężczyzn przypada 96 kobiet. W 2002 roku w gminie bez pracy pozostawało ogółem 315 osób, w tym 133 kobiety. 257 osób nie posiadało prawa do zasiłku.

Tabela 5. Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania (2002 r.)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym			
		pracy			
		razem	poza rolnictwem		
			razem	najemna	na rachunek własny lub z dochodów z najmu
Powiat chełmski	74755	40242	22504	20532	1972
Gmina Białopole	3319	1890	750	688	62

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2002

Tabela 6. Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania c.d. (2002 r.)

utrzymujący się z					
		niezarobkowego źródła			
w rolnictwie		razem	emerytury	renty z tytułu niezdolności do pracy (renta inwalidzka)	pozostałych niezarobkowych źródeł
razem	w tym w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej)				
Powiat chełmski					
17738	16542	34438	12933	12436	9069
Gmina Białopole					
1140	1079	1428	526	621	281

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2002

Około 57% ogółu gospodarstw domowych gminy utrzymuje się z pracy, z tego 22,6% z pracy poza rolnictwem, a 34,3% z pracy w rolnictwie. Dla 43% gospodarstw domowych źródło utrzymania stanowią głównie emerytury oraz renty (tab. 5 i 6).

II.8.3. Osadnictwo

Obszar gminy podzielony jest na 13 sołectw (Białopole, Teresin, Kicin, Zabudnowo, Grobelki, Kurmanów, Buśno obejmujące Busieniec, Raciborowice, Raciborowice Kolonia, Strzelce, Strzelce Kolonia, Horeszkowice obejmujące Maziarnię Strzelecką, Teremiec), w obrębie których znajduje się 15 miejscowości. Wiodące funkcje administracyjne oraz usługowo-kulturalne spełnia siedziba gminy – Białopole zamieszkiwana przez ponad 900 osób. Budownictwo mieszkaniowe w gminie realizowane jest w następujących formach: zabudowa zagrodowa, zabudowa jednorodzinna, zabudowa wielorodzinna. Przeważającą formą jest zabudowa zagrodowa występująca we wszystkich miejscowościach gminy poza Maziarnią Strzelecką, w której dominuje zabudowa wielorodzinna.

II.8.4. Gospodarka

Podstawą utrzymania większości mieszkańców gminy jest rolnictwo. Jednakże na terenie gminy zarejestrowano w 2002 r. 136 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 127 z sektora prywatnego. 91 podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Do największych podmiotów gospodarczych należy zaliczyć:

1. Nadleśnictwo Strzelce w Maziarni Strzeleckiej.
2. Spółdzielnia Usług Rolniczych w Białopolu.
3. Gminna Spółdzielnia "SCh" w Białopolu.
4. Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Raciborowicach.
5. Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Strzelcach.
6. Bank Spółdzielczy w Białopolu.
7. Gminny Ośrodek Zdrowia w Białopolu.

8. Zakład Energetyczny w Białopolu.
9. Cegielnia Buśno – spółka.
10. Klinkiernia Białopole - przedsiębiorstwo prywatne.
11. Stacja paliw „Orlen” w Buśnie.
12. Urząd pocztowy, rewir dzielnicowych policji oraz szereg (ok. 20) zakładów handlowo - usługowo - przetwórczych w sektorze prywatnym.

II.8.4.1. Rolnictwo

Podstawą utrzymania ludności w gminie Białopole jest działalność rolnicza. Według IUNG w Puławach ogólny wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi ponad 78 punktów (skala 110-cio punktowa) i klasyfikuje się wyżej niż średnia dla Polski (66,9). Użytki rolne klas II-III zajmują około 27% powierzchni gminy. Podlegają one ścisłym rygorom ochronnym. W strukturze własności dominują grunty prywatne (90%), a w tym wydzieleniu indywidualne gospodarstwa rolne. Według Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku w gminie funkcjonowało 837 gospodarstw rolnych. Gospodarstw o powierzchni do 1 ha było 198, a ponadto: 64 gospodarstwa o pow. 1-2 ha; 153 gospodarstwa o pow. 2-5 ha; 90 gospodarstw o pow. 5-7 ha; 94 o powierzchni 7-10 ha; 114 o pow. 10-15 ha; 45 o pow. 15-20 ha; 55 o pow. 20-50 ha. Rolnictwo jest rozdrobnione, a tendencja rozdrabniania gospodarstw obserwowana jest od 1996 roku. Średnia wielkość gospodarstwa wynosi 6,8 ha. Ponadto należy nadmienić o dużym rozdrobnieniu agrarnym i niekorzystnym rozłogu gospodarstw.

Tabela 7. Liczba gospodarstw indywidualnych zajmujących się uprawą w 2002 r.

Wyszczególnienie	Zboża	Ziemniaki	Buraki cukrowe	Rzepak	Warzywa gruntowe
Powiat Chełmski	12578	13429	1465	750	9280
Gmina Białopole	617	584	190	40	158

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002

Tabela 8. Powierzchnia zasiewów upraw zbóż ogółem w 2002 roku

Wyszczególnienie	Zboża ogółem	W tym							
		zboża podstawowe z mieszkankami							kukurydza na ziarno
		razem	pszenica	żyto	jęczmień	owies	pszenżyto	mieszanke zbożowe	
		w hektarach							
Powiat chełmski	57447	55719	28057	7721	11122	1691	2741	4388	1599
Gmina Białopole	3457	3439	1921	244	840	32	189	213	18

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002

Gospodarstwa specjalizują się w produkcji roślinnej (głównie zboża, ziemniaki i buraki cukrowe; tab. 7) oraz prowadzą produkcję mieszaną – roślinną i zwierzęcą. Wiodącymi uprawami na terenie gminy są zboża - pszenica, jęczmień, żyto, które zajmują 87% powierzchni zasiewów (tab. 8). W produkcji zwierzęcej dominuje trzoda chlewna i bydło (tab. 9). Ponadto część gospodarstw zajmuje się hodowlą drobiu kurzego oraz kaczek i indyków (tab. 10). W 2002 roku na terenie gminy staniało 207 pni pszczelich.

Tabela 9. Pogłowie zwierząt gospodarskich w 2002 r.

Wyszczególnienie	Bydło		Trzoda chlewna		Owce	Kozy	Konie	Pnie pszczele
	ogółem	w tym krowy	ogółem	w tym lochy				
	w sztukach							
Powiat Chełmski	22585	12461	54098	6136	2144	1392	3632	5751
Gmina Białopole	2235	1120	3247	364	64	59	115	207

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002

Tabela 10. Pogłowie drobiu w 2002 roku

Wyszczególnienie	Drób ogółem	Drób kurzy		Indyki	Gęsi	Kaczki	Drób pozostały
		razem	w tym nioski				
	w sztukach						
Powiat chełmski	448756	334165	193620	44497	40337	27637	2120
Gmina Białopole	17362	14491	6489	1038	145	1616	72

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002

W wyniku dotychczasowych prac melioracyjnych zmeliorowano 108 ha użytków rolnych (trwałe użytki zielone w dolinie Wełnianki) (tab. 11). Stanowi to około 1% pow. gminy.

Tabela 11. Melioracje (stan w dniu 31.XII 2002)

Wyszczególnienie	Obszar zmeliorowany						Zagospodarowanie zmeliorowanych trwałych użytków zielonych	Rowy i ciek w km
	ogółem	Grunty orne		Trwałe użytki zielone				
		Razem	w tym zdrenowane	razem	W tym:			
					nawadniane	zdrenowane		
Województwo	323805	151107	124605	172698	48705	300322	168418	23467,6
Powiat chełmski	23745	8384	5881	15361	2686	4097	15248	1877,2
Gmina Białopole	108	-	-	108	-	-	90	7,3

źródło: US Lublin, 2003

II.8.4.2. Gospodarka leśna

Lasy i zadrzewienia zajmują powierzchnię 3626 ha (ponad 34%), co sprawia, że lesistość gminy Białopole jest znacznie wyższa niż średnia dla powiatu chełmskiego (17,1 %) i województwa lubelskiego (22,3 %). Dane dotyczące powierzchni leśnej zawarte w tabelach 3 oraz 12 nieznacznie się różnią. Przyczyny rozbieżności informacji z US w Lublinie, podane w tych tabelach, nie są znane. Prawdopodobnie pochodzą one z różnych źródeł.

Na terenie gminy przeważają lasy publiczne będące we władaniu Lasów Państwowych (3467 ha), natomiast lasy prywatne zajmują powierzchnię jedynie 147 ha. Największym i najbardziej zwartym kompleksem leśnym są Lasy Strzeleckie (wschodnia część gminy). Ze względu na przeważające funkcje ochronne (park krajobrazowy, obszar chronionego

krajobrazu, rezerwaty) w lasach znajdujących się w obrębie gminy nie jest prowadzona intensywna gospodarka leśna.

Tabela 12. Powierzchnia gruntów leśnych (stan w dniu 31 XII 2002)

Wyszczególnienie	Powierzchnia gruntów leśnych						Lesistość
	ogółem	w tym lasy	Publiczne			prywatne	
			razem	w tym			
				Lasy Państwowe	gminne		
w hektarach							
Województwo	567778,8	559446,8	351730,8	330166,9	1002,9	216048,0	22,3
Powiat chełmski	30936,7	30418,1	25930,7	25089,7	91,0	5006,0	17,1
Gmina Białopole	3625,9	3539,8	3478,9	3466,9	5,0	147,0	34,2

Źródło: US Lublin 2003

II.8.4.3. Przemysł

Na terenie gminy brak typowych zakładów przemysłowych, a do największych podmiotów gospodarczych prowadzących działalność wytwórczą zalicza się:

1. Spółdzielnia Usług Rolniczych w Białopolu.
2. Gminna Spółdzielnia "SCh" w Białopolu.
3. Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Raciborowicach.
4. Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Strzelcach.
5. Cegielnia Buśno – spółka.
6. Klinkiernia Białopole - przedsiębiorstwo prywatne.

III. Diagnoza stanu środowiska gminy Białopole

III.1. Wody

Szczególnie ważnym zagadnieniem jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych, ponieważ na terenie gminy sieć rzeczna jest stosunkowo rzadka, a rzeki mają małe przepływy. Brak izolacji kredowego poziomu wodonośnego sprzyja przemieszczaniu się zanieczyszczeń, a charakter zbiornika wód podziemnych (szczelinowo – warstwowe) nie sprzyja procesowi samooczyszczania się tych wód.

III.1.1. Wody powierzchniowe

Stan czystości rzeki i jezior bada Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie. Na jakość wód prowadzonych przez Wełniankę w obrębie gminy wpływa zrzut ścieków oczyszczonych z gminnej oczyszczalni. Ponadto duże znaczenie odgrywają spływy obszarowe z terenów użytkowanych rolniczo oraz nieskanalizowanych miejscowości. Rzeka w 2002 roku prowadziła w górnym odcinku wody odpowiadające II klasie czystości, natomiast w odcinku poniżej miejscowości Dubienka wody III klasy. Decydującymi o klasyfikacji rzeki parametrami były: zawiesina ogólna oraz miano coli w odcinku poniżej Dubienki oraz ChZT, fosforany, miano coli i wskaźniki hydrobiologiczne w odcinku górnym.

III.1.2. Wody podziemne

III.1.2.1. Zasoby wód podziemnych

Wody podziemne piętra kredowego charakteryzują się dość wysoką wydajnością wynoszącą 30-70 m³/h i związane są z przebiegiem Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Chełm – Zamość, który z uwagi na budowę hydrogeologiczną (na niektórych obszarach wychodnie skał kredowych na powierzchni terenu) jest słabo izolowany przed przenikaniem zanieczyszczeń.

Zużycie wód podziemnych na terenie gminy Białopole wyniosło w 2003 r. 72,4 dam³.

III.1.2.2. Zanieczyszczenie wód podziemnych

Na terenie gminy istnieje punkt krajowego monitoringu wód podziemnych w Białopolu (utwory kredowe, głębokość stropu warstwy wodonośnej – 14 m; teren GZWP nr 407). Badane wody poziomu górnokredowego zaliczono do wód wysokiej jakości (Ib). Jedynym czynnikiem wpływającym na ich jakość jest ponadnormatywna zawartość strontu. Według opinii WIOŚ w Lublinie stwierdzony w wodach stront jest pochodzenia naturalnego.

Na terenie gminy Białopole badano również źródła. Wody bijące w Buśnie (pomnik przyrody) charakteryzowały się bardzo wysoką jakością w okresie wiosennym oraz wysoką w okresie jesiennym.

Nieznane jest oddziaływanie na wody podziemne gminnego składowiska odpadów stałych w Strzelcach, które znajduje się w wyrobisku dawnej piaskowni. Składowisko nie jest zabezpieczone przed infiltracją odcieków ze względu na brak uszczelnienia podłoża.

Do podstawowych zagrożeń wód powierzchniowych i podziemnych należy zaliczyć:

- niepełną kanalizację gminy,

- przypadki zamiany studni kopanych po zwodociągowaniu na szamba lub śmietniki,
- niewłaściwe rolnicze użytkowanie ścieków, w szczególności gnojowicy,
- odprowadzanie ścieków nieoczyszczonych do ziemi lub do wód powierzchniowych,
- składowanie odpadów w miejscach do tego nie wyznaczonych i nie urządzonych „dzikie wysypiska” (infiltracja),
- przyzwanie obornika i kiszzonek na nieuszczelnionym podłożu,
- spływ ścieków nieoczyszczonych zawierających ropopochodne i metale ciężkie (z dróg do rowów przydrożnych i infiltracja w głąb lub odprowadzanie do rowów melioracyjnych,
- infiltracja w głąb i spływ do wód powierzchniowych soli używanej przez zarządy dróg do zwalczania zimowej śliskości jezdni.

III.2. Powietrze atmosferyczne

Na terenie gminy źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza są:

- paleniska domowe, kotłownie mniejszych zakładów i obiektów publicznych (zanieczyszczenia: pył, dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla),
- transport samochodowy oraz ciągniki rolnicze – uprawa roli (zanieczyszczenia: tlenki azotu, tlenek węgla, węglowodory, pył, śladowo związki ołowiu),

Struktura spalania paliw jest uwarunkowana głównie względami finansowymi oraz dostępnością danego nośnika. Paliwem wykorzystywanym przez mieszkańców jest głównie węgiel, miał węglowy oraz drewno. W transporcie samochodowym następuje stały wzrost natężenia ruchu pojazdów, jednakże następuje także obniżenie wskaźników emisji dla nowych samochodów.

Z uwagi na brak na terenie gminy punktów monitoringu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego ocenę stanu jego czystości przeprowadzono w oparciu o metodę szacunkową opracowaną przez Jude, Alberta i Jude-Resler. Stężenie średnioroczne SO_2 obliczone wynosi na terenie gminy 6.4 mg/m^3 (wartość dopuszczalna 20 mg/m^3), zaś stężenie średnioroczne NO_2 obliczone tą samą metodą wynosi 4.8 mg/m^3 (wartość dopuszczalna 40 mg/m^3).

Obszar gminy Białopole tak jak i pozostałą część powiatu chełmskiego **ze względu na ochronę zdrowia** zaliczono do następujących stref dla poszczególnych substancji:

- dwutlenek siarki - II,
- dwutlenek azotu - IIIb,
- pył zawieszony PM_{10} – I,
- tlenek węgla – IIIb,
- ołów – IIIb,
- benzen – IIIb,
- ozon – I,

i **ze względu na ochronę roślin:**

- dwutlenek siarki – IIIb,
- tlenki azotu – IIIb,
- ozon - I

Oznaczenia poszczególnych stref:

I – strefa, w której poziom substancji przekracza górny próg oszacowania,

II – strefa, w której poziom substancji zawiera się pomiędzy górnym a dolnym progiem oszacowania,

IIIb – strefa nie będąca aglomeracją, w której poziom substancji nie przekracza dolnego progu oszacowania.

Ogólnie należy stwierdzić, że powietrze atmosferyczne na terenie gminy spełnia wszystkie normy dopuszczalnego poziomu zanieczyszczenia. Sporadycznie na obszarach gęstej zabudowy istnieje problem „niskiej emisji” szczególnie odczuwalny w porze zimowej. Zakładami mającymi wpływ na jakość powietrza są dwie cegielnie (Białopole i Buśno) pracujące w sposób okresowy.

W celu dalszej poprawy stanu czystości powietrza na terenie gminy należy zwrócić uwagę przede wszystkim na rozbudowę sieci gazowej i propagowanie alternatywnych źródeł energii.

III.3. Powierzchnia ziemi i gleby

III.3.1. Powierzchnia ziemi

Na terenie gminy Białopole znajduje się 8 wyrobisk: cztery wyrobiska po eksploatacji piasku, trzy po eksploatacji gliny lessowej i jedno po eksploatacji lessu (tab. 13). Zajmują one łączną powierzchnię 23 300 m² i zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

- Białopole,
- Buśno,
- Bogdanówka,
- Teremiec.

Na terenie wyrobisk proponowane jest prowadzenie rekultywacji rolnej lub leśnej. Wyrobiska nie posiadają dokumentacji formalnej i opracowań archiwalnych dotyczących rekultywacji lub zagospodarowania. W otoczeniu większości wyrobisk znajdują się pola uprawne, w otoczeniu tylko jednego znajdują się łąki. Wyrobiska są częściowo porośnięte trawą lub krzewami.

Tabela 13. Zbiorcze zestawienie wyrobisk i terenów poeksploatacyjnych na obszarze gminy przeznaczonych do zagospodarowania lub rekultywacji

Miejscowość Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Propozycja zagospodarow. wyrobiska	Warunki hydrogeol. w pobliżu	Wartość środowiska w otoczeniu wyrobiska	Opis wyrobiska terenu poeksploat.	Całkowita powierzchnia terenu do zagosp. w m ²	Zawod- nienie wyrobis- ka
Białopole „Białopole”	less	rekultywacja leśna i drzewka owocowe	ciek b/n w odległości 500 m	poła uprawne	wyrobisko zaniechane	2500	suche dno
Białopole	piasek	rekultywacja rolna	ciek b/n w odległości 500 m	poła uprawne	częściowo zarośnięte	5000	suche
Buśno Bogdanówka Buśno	piasek	rekultywacja rolna	ciek b/n w odległości 200 m	poła uprawne	w trakcie eksploatacji	12000	woda w dnie
Teremiec	piasek	rekultywacja rolna	łatwa infiltracja wód opadowych	poła uprawne i bezpośrednie sąsiedztwo wysypiska gminnego	częściowo zarośnięte trawą, eksploatacja od strony wschodniej	6000	suche
Buśno „Buśno”	glina lessowa	rekultywacja rolna lub leśna	ciek b/n w odległości 200 m	poła uprawne	częściowo porośnięte trawą	1000	suche
Buśno „Buśno”	glina lessowa	rekultywacja rolna lub leśna	ciek b/n w odległości 300 m	poła uprawne	częściowo porośnięte trawą	400	woda w dnie
Buśno „Buśno”	glina lessowa	rekultywacja rolna lub leśna	ciek b/n w odległości 150 m	poła uprawne	częściowo porośnięte trawą	400	wycieki wody z piasku
Buśno	piasek	rekultywacja rolna	ciek b/n w odległości 150 m	łąki	porośnięte trawą i krzewami	8000	woda w dnie

Źródło: PGO dla powiatu chełmskiego, 2004

III.3.2. Gleby

Ochrona gleb ma szczególne znaczenie z uwagi na wybitnie rolniczy charakter gminy Białopole. Działalność rolnicza wpływa na zmianę właściwości gleby poprzez stosowanie środków ochrony roślin, nawozów mineralnych i organicznych. Zagrożeniem dla gleby jest także wyczerpywanie jej zasobów mineralnych wynikające z gospodarki człowieka. Może to prowadzić do chemicznej degradacji gleby poprzez wprowadzanie do gleby związków pochodzenia zewnętrznego, ale także na odprowadzaniu naturalnych składników w niej występujących. Przejawem tego procesu jest m.in. silne zakwaszenie połączone z wyjałowieniem i ujawnieniem działania substancji toksycznych (metale ciężkie, glin).

W realizowanym obecnie programie zwiększenia lesistości do zalesień przeznaczone są gleby przede wszystkim V i VI klasy.

Przebiegająca przez teren gminy droga nr 844 jest źródłem zanieczyszczenia środowiska glebowego użytków rolnych położonych w jej sąsiedztwie. Badania zawartości metali ciężkich w sąsiedztwie tej drogi były przeprowadzone przez WIOŚ w Chełmie w latach 1998-99. Nie wystąpiły przekroczenia wartości dopuszczalnych.

III.3.2.1. Erozja gleb

Gleby ulegające erozji średniej występują głównie w częściach zboczy i w pobliżu działów wodnych, tam gdzie spadki nie przekraczają 10° . Erozja silna na obszarze gminy nie występuje.

Duże rozdrobnienie agrarne jest z jednej strony niekorzystne jeżeli chodzi o ekonomikę produkcji rolnej, ale z punktu widzenia zagrożeń erozją jest zjawiskiem korzystnym, gdyż duża liczba miedz (także ich układ) hamuje rozwój i przebieg procesów erozyjnych.

III.4. Hałas

Głównym źródłem hałasu na terenie gminy jest hałas komunikacyjny pochodzący od dróg, a głównie drogi krajowej nr 844 Chełm – Hrubieszów oraz w dużo mniejszym stopniu dróg powiatowych.

Porównując z innymi gminami oraz z badaniami ankietowymi należy stwierdzić, że hałas może jedynie w sporadycznych przypadkach przekraczać obowiązujące normy i być uciążliwym dla mieszkańców.

Z uwagi na wzrastającą liczbę pojazdów i zwiększające się natężenie ich ruchu można przyjąć, że na terenie gminy utrzymywać się będzie tendencja wzrostowa natężenia hałasu związanego z ruchem kołowym.

Obecnie oddziaływanie hałasu przemysłowego na otoczenie jest ograniczone ze względu na szerokie możliwości techniczne izolacji akustycznej stałych źródeł hałasu, a także decyzje administracyjne umożliwiające w skuteczny sposób dotrzymywanie dopuszczalnych wartości poziomu hałasu na terenach chronionych pod względem akustycznym (decyzje o wartościach dopuszczalnych mogących wystąpić poza granicami obiektu emitującego hałas, pomiary kontrolne, wysokie kary w przypadku przekroczeń). Na terenie gminy brak jest zakładów, emitowałyby hałas o poziomie ponadnormatywnym.

III.5. Promieniowanie niejonizujące

Ryzyko związane z narażeniem na oddziaływanie pola elektromagnetycznego, występuje głównie podczas eksploatacji źródeł (urządzeń) wytwarzających energię elektromagnetyczną. Promieniowanie niejonizujące może występować wszędzie, w domu, w pracy, a nawet w miejscu wypoczynku. Według ustawy Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627) elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące stanowi uciążliwość dla środowiska.

Na terenach zabudowy mieszkaniowej, a także na obszarach, na których znajdują się szpitale, przedszkola, żłobki, internaty oraz szkoły, wartość graniczna natężenia składowej elektrycznej elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego o częstotliwości 50 Hz, ustalona rozporządzeniem wynosi 1kV/m, natomiast składowa magnetyczna nie powinna przekroczyć poziomu 80 A/m.

W gminie Białopole nie ma linii wysokiego napięcia. Energia elektryczna przesyłana jest do odbiorców poprzez linie średniego napięcia (15 kV) zasilane z GPZ „Chełm-Południe” (gmina Chełm) z jednym transformatorem $1 \times 16\text{MVA}$ o mocy zainstalowanej 14 MW i napięciu 110/15 kV. Plany energetyczne nie przewidują realizacji linii energetycznych o napięciu wyższym niż 15 kV na terenie gminy.

III.6. Przyroda ożywiona

III.6.1. Obszary prawnie chronione

Zgodnie z art.6 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. formami ochrony przyrody są:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie gminy Białopole znajduje się fragment Strzeleckiego Parku Krajobrazowego oraz Grabowiecko - Strzeleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Ponadto utworzono tu dwa rezerваты przyrody („Liski” i „Siedliszcze”) oraz cztery pomniki przyrody. Charakterystykę tych obiektów przedstawiono w sekcji IV.1. Ogólnie 78% terenu gminy podlega zwiększonym rygorom ochronnym. Stan zachowania obiektów przyrodniczych, w tym lasów jest dobry. Obszar gminy nie jest znacząco zagrożony emisjami przemysłowymi (patrz sekcja III.2). Istotnym czynnikiem, który może wpływać na florę i faunę jest rolnictwo. Chodzi w szczególności o obszary podmokłe, w tym dolinę Wełnianki, gdzie w wyniku dotychczasowych prac melioracyjnych oraz użytkowaniu łąkowo – pastwiskowemu dna doliny, zmianie uległ pierwotny skład gatunkowy roślinności.

IV. Dotychczasowa realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska w gminie Białopole

W gminie Białopole można obserwować przekształcenia środowiska i krajobrazu, które nastąpiły w wyniku wielowiekowej działalności człowieka na tym terenie. Działalność ta miała głównie charakter rolniczy i objawiła się w zmianach użytkowania gruntów. Dawne tereny leśne zostały przekształcone głównie na pola uprawne (dobre gleby), a także na użytki zielone. Zmiany użytkowania gruntów towarzyszyły także rozwojowi osadnictwa i powstawaniu większych lub mniejszych jednostek osadniczych (szczególnie w formach dolinnych) oraz budowie dróg. Osadnictwo i rolnictwo przyczyniły się do zmiany stosunków wodnych w dolinie Wełnianki (zabiegi melioracyjne). Rolnictwo, osadnictwo oraz rozwój infrastruktury drogowej i drobnego przemysłu stały się też głównym źródłem zanieczyszczenia wód gruntowych i powierzchniowych (ścieki komunalne, nawozy naturalne i sztuczne, środki ochrony roślin, zanieczyszczenia o charakterze punktowym, ścieki z tras komunikacyjnych).

IV.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

Obszar gminy charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, które związane są głównie z ekosystemami torfowiskowymi i leśnymi o dużym nagromadzeniu gatunków chronionych i rzadkich flory i fauny. Najcenniejsze przyrodniczo i najatrakcyjniejsze krajobrazowo obszary zostały włączone do Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (ESOCH) byłego województwa chełmskiego. Obecnie stanowią one integralną część systemu obszarów chronionych województwa lubelskiego. Obszary prawnie chronione zajmują powierzchnię 8070 ha, co stanowi 78 % obszaru gminy. 3630 ha zajmuje Strzelecki Park Krajobrazowy, natomiast 4440 ha Grabowiecko - Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu (OCK). Poniżej podano zwięzłą charakterystykę obiektów i obszarów podlegających ochronie prawnej na terenie gminy.

Rezerваты przyrody

1) **Rezerwat „Liski”** – utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 października 1978 r. (Monitor Polski Nr 33, poz. 126 z 1978 r.) zajmuje na terenie gminy powierzchnię 71,4 ha. Celem ochrony rezerwatowej jest zachowanie naturalnego drzewostanu dębowego oraz dębowo-sosnowego. Drzewostan ten stanowi mozaikę grądu, boru mieszanego i świetlistej dąbrowy, a wchodzące w jego skład drzewa osiągają rozmiary pomnikowe. Ciekawostką jest występowanie lokalnego ekotypu sosny zwanego „sosną matczańską”. Charakterystycznym ptakiem rezerwatu jest muchołówka białoszyja, która osiąga w jego granicach rekordowe zagęszczenie par lęgowych.

2) **Rezerwat „Siedliszcze”** ma powierzchnię 15,12 ha a utworzono go Zarządzeniem Ministra Leśnictwa z dnia 26 marca 1975 roku (Monitor Polski z 1975 r., Nr 11, poz. 64). Obiekt ten położony jest na skraju Lasów Strzeleckich w bezpośrednim sąsiedztwie doliny Wełnianki. Celem rezerwatu jest przede wszystkim zachowanie stanowisk lęgowych orlika krzykliwego na naturalnym siedlisku, które stanowi fragment 120-letniego grądu niskiego z udziałem łągu olszowo-jesionowego i olsu.

Parki krajobrazowe (PK)

Strzelecki Park Krajobrazowy obejmuje w gminie Białopole powierzchnię 3630 ha (całkowita powierzchnia Parku to 12026 ha). Powstał on na mocy Uchwały Nr XVIII/89/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Chełmie z dnia 28 marca 1983 roku. Park stanowi element Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych zaprojektowanego dla dawnego województwa chełmskiego, a jego celem jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych i kulturowych południowej części Polesia Wołyńskiego (głównie walorów faunistycznych, florystycznych i siedliskowych zwartego kompleksu Lasów Strzeleckich oraz doliny Bugu). Zasady gospodarowania w obrębie Strzeleckiego PK zostały określone w Rozporządzeniu Nr 34 Wojewody Lubelskiego z dnia 12 czerwca 2003 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego z 2003 r., Nr 86, poz. 2261). Otulinę dla tego obiektu stanowi, m. in., Grabowiecko – Strzelecki OCK. Duże walory przyrodnicze Strzeleckiego PK sprawiły, że wyznaczono tu ostoję ptaków o znaczeniu krajowym, ostoję przyrody o znaczeniu międzynarodowym w systemie CORINE pod nazwą Lasy Strzeleckie, a także obszar węzłowy rangi międzynarodowej w systemie ECONET-POLSKA.

Obszary Chronionego Krajobrazu (OCK)

Grabowiecko - Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu zajmuje w gminie 4440 ha. Utworzono go w 1983 r. (Nr XVIII/89/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Chełmie z dnia 28 marca 1983 roku) jako element Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych w dawnym województwie chełmskim. Zasady gospodarowania na terenie tego obiektu zostały określone w rozporządzeniu Nr 51 Wojewody Chełmskiego z dnia 26 czerwca 1998 r.

Wspomniane wyżej obiekty ochrony obszarowej wchodzą w skład Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych województwa lubelskiego. Opiekę nad nimi sprawuje Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych (strona internetowa: <http://zchpk.w4u.pl/>).

Pomniki przyrody

- 1) Zbiorowisko roślin stepowych „Wisienka stepowa” o powierzchni 1,30 ha w Teresinie,
- 2) Zbiorowisko roślin stepowych „Kamieniołom” o powierzchni 0,98 ha w Teresinie,
- 3) Dęby szypułkowe (4 drzewa) w Busieńcu,
- 4) Nisza źródłiskowa o powierzchni 0,16 ha w Buśnie.

IV.2. Ochrona wód

Gmina Białopole znajduje się na obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Nr 407. Jest to zbiornik szczelinowo-porowy, w którym główny poziom użytkowy stanowi poziom kredowy. Wody podziemne na obszarze gminy są najbardziej narażonym komponentem środowiska tak ze względu na ich zasoby, jak i ich jakość.

IV. 3. Lasy ochronne i zalesienia

Według Planu Zagospodarowania Województwa Lubelskiego z 2002 roku gmina Białopole nie jest wskazana jako obszar priorytetowy do zalesień. W ostatnich czterech latach zalesiono ogółem 7,2 ha gruntów. W 2000 roku dokonano zalesień na 4,6 ha w lasach publicznych, a w 2003 roku ogółem zalesiono 2,6 ha, w tym 2,2 ha na gruntach prywatnych (GUS 2004).

IV.4. Grunty podlegające ochronie

Na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 1995 roku, ochronie podlegają użytki rolne klas I-III oraz klas V-VI, które wytworzyły się na glebach pochodzenia organicznego, a także torfowiska, oczka wodne oraz grunty leśne. W gminie Białopole około 30% gruntów (najwyższe klasy bonitacyjne gleb) charakteryzuje się zwiększonymi rygorami ochronnymi przed przeznaczaniem ich na cele inne niż wykorzystanie rolnicze (odpowiednie zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego).

IV. 5. Rozwój infrastruktury związanej z ochroną środowiska

IV. 5.1. Wodociągi

Gmina Białopole jest zwodociągowana w 86%. Na jej terenie istnieje obecnie (2004 r.) 63,1 km sieci wodociągowej oraz 690 przyłączy do budynków mieszkalnych. Ludność gminy zaopatrywana jest w przeważającej części w wodę poprzez system sieci wodociagowych.

Tabela 14. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w gminie (stan w dniu 31 XII 2002)

Wyszczególnienie	Sieć w km		Połączenia		Czynne źródła uliczne	Zużycie wody	
	wodo- ciągowa rozdzielcza	kanali – zacyjna	wodo- ciągowe	kanali- zacyjne		W dam ³	na 1 mieszkańca w m ³
województwo lubelskie	15875,0	2750,2	284635	60577	1163	58447,0	26,6
Powiat chełmski	743,9	102,2	11700	1835	80	1146,3	15,3
Gmina Białopole	60,3	3,0	622	37	4	45,0	13,6

źródło: Urząd Statystyczny Lublin, 2003;

Na terenie gminy funkcjonują dwa ujęcia wód (Białopole i Raciborowice), ujmujące wodę z poziomu kredowego. Z ujęcia wody w Białopolu korzystają mieszkańcy sołectwa Białopole Kicin i Zabudnowo. Ujęcie to składa się ze zbiornika wyrównawczego o pojemności 50 m³ oraz dwóch studni głębinowych o zasobach zatwierdzonych w kategorii „B” Q = 80 m³/godz. i maksymalnej wydajności wynoszącej 35 m³/godz..

Ujęcie wody w Raciborowicach zaopatruje sołectwa: Raciborowice, Raciborowice kol., Strzelce, Strzelce kol., Horeszkowice, Teremiec. Składa się ono z dwóch zbiorników wyrównawczych o pojemności 100 m³ każdy oraz dwóch studni głębinowych o zasobach zatwierdzonych w kategorii „B” Q = 60 m³/ godz. Maksymalną wydajność ujęcia określono na 60 m³/godz..

W 2003 roku na potrzeby gospodarki narodowej i ludności zużyto ogółem 72,4 dam³ wody, w tym: 50 dam³ przez gospodarstwa domowe, 15 dam³ przez rolnictwo i leśnictwo, a 5

dam³ przemysł. Zużycie wody na jednego mieszkańca w roku jest niższe niż średnia w województwie lubelskim oraz w powiecie chełmskim i wyniosło w 2002 r. 13,6 m³ (tab. 14).

Tabela 15. Infrastruktura w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 2002 r. (zaopatrzenie w wodę)

Wyszczególnienie	Źródła zaopatrzenia w wodę		
	własne ujęcie wody ze studni		dowożenie wody spoza gospodarstwa
	Kopanej	wierconej	
województwo lubelskie	138292	53481	7800
Powiat chełmski	9068	4029	505
Gmina Białopole	493	119	12

Źródło: US Lublin, Narodowy Spis Rolny 2002

493 gospodarstwa rolne deklarują, że zaopatrują się w wodę ze studni kopanych, natomiast 119 gospodarstw posiada ujęcia własne głębinowe (wiercone) (tab.15). W 2002 roku 12 gospodarstw musiało zaopatrywać się w wodę poza swoim terenem.

Tabela 16. Zmiany długości czynnej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w gminie Białopole w latach 1995 – 2002 (km)

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Sieć wodociągowa (km)								
35,9	34,9	34,9	34,9	34,9	37,3	37,3	60,3	63,1
Sieć kanalizacyjna (km)								
0,8	1,6	1,6	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0

źródło: GUS, 2004

IV.5.2. Oczyszczalnie ścieków i kanalizacja

W gminie funkcjonuje od 1994 roku mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w miejscowości Białopole. Oczyszczalnia obsługuje jedynie mieszkańców Białopola, czyli 6% mieszkańców gminy. Wielkość oczyszczalni jest równa 3800 RLM (RLM – równoważna liczba mieszkańców), a jej przepustowość wynosi 146 dam³/dobę. Widoczne są znaczące dysproporcje pomiędzy rozwojem sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (tab. 16). O ile w ostatnich kilku latach nastąpił wyraźny rozwój systemu zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę do picia, to z drugiej strony nie towarzyszył mu równie dynamiczny rozwój zbiorczych systemów kanalizacyjnych.

Większość mieszkańców korzysta z szamb bezodpływowych, z których nieczystości trafiają do oczyszczalni za pomocą samochodu asenizacyjnego marki STAR 200 będącego w dyspozycji Gminy. Szacuje się, że około 50% wytwarzanych ścieków przez mieszkańców gospodarstw rolnych w nieoczyszczonej formie trafia do gruntu stwarzając tym samym zagrożenie dla jakości środowiska wodnego. Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach o rozproszonej zabudowie jest nieopłacalna pod względem ekonomicznym oraz kłopotliwa do realizacji pod względem technicznym. Na tego typu terenach najlepszym rozwiązaniem jest instalacja indywidualnych (przydomowych) oczyszczalni ścieków.

W gminie funkcjonuje lokalna oczyszczalnia ścieków w Maziarni Strzeleckiej, która obsługuje Nadleśnictwo Strzelce i osiedle mieszkaniowe przy Nadleśnictwie.

Z terenu gminy Białopole w 2003 roku odprowadzono z oczyszczalni 11 dm³ oczyszczonych ścieków i zrzucano do wód powierzchniowych lub do ziemi, następujące ładunki zanieczyszczeń (GUS, 2004):

- 1) BZT₅ w kg/rok – 55 kg (61 kg w 2001 r., 41 kg w 2002 r.);
- 2) ChZT w kg/rok – 214 kg (86 kg w 2001 r. oraz 161 kg w 2002 r.);
- 3) Zawiesina ogólna w kg/rok – 184 kg (150 kg w 2001 r. oraz 138 kg w 2002 r.).

W 2003 roku wytworzono 1 Mg osadów z komunalnej oczyszczalni ścieków. Osady te wykorzystano w całości do celów rolniczych.

IV.5.3. Zagospodarowanie odpadów

Usuwanie odpadów z terenu gminy Białopole zajmuje się Urząd Gminy. Odpady komunalne zbierane są do kontenerów przystosowanych do transportu ciągnikami rolniczymi o pojemności 1,5 m³ każdy (32 szt.). W ciągu roku wywożonych jest około 14 Mg odpadów. Odpady wywożone są w miarę potrzeb (po napełnieniu pojemnika). Kosze uliczne rozstawione są co około 20-30 metrów, gęściej w centralnych punktach miejscowości gminnej. Odpady są wywożone na gminne składowisko w Strzelcach, które zlokalizowane jest w wyrobisku dawnej piaskowni. Składowisko funkcjonujące od 1984 roku. Ma ono powierzchnię 0,77 ha i pojemność 1180 m³. Obiekt ten będzie wykorzystywany do 31.12.2005 roku, po czym nastąpi jego zamknięcie i rekultywacja. Obecnie składowisko funkcjonuje jako obiekt tymczasowy, bez wymaganych pozwoleń.

Selektywna zbiórka surowców wtórnych, na terenie gminy Białopole, realizowana jest od stycznia 2004 roku. Gmina posiada 3 zestawy (składający się z trzech pojemników) do selektywnej zbiórki. Surowce wtórne gromadzone są w następujących pojemnikach: na szkło białe i kolorowe, papier i plastik oraz metale (puszki aluminiowe). Obecnie nie są znane dokładne ilości odzyskanych w zbiórce selektywnej surowców.

W 2002 roku 264 gospodarstwa rolne z terenu gminy zagospodarowywały wytwarzane odpady we własnym zakresie (tab. 17). Tego typu zagospodarowanie odpadów, w szczególności nieorganicznych może stwarzać zagrożenie dla środowiska (np. spalanie, zakopywanie, powstawanie tzw. „dzikich” składowisk).

Gmina Białopole należy do Związku Komunalnego Gmin Ziemi Chełmskiej (ZKGZCh), do zadań którego należy prowadzenie gospodarki odpadami komunalnymi. Docelowy system gospodarki odpadami na terenie ZKGZCh zgodnie z obowiązującymi przepisami zostanie w pełni wdrożony z chwilą ukończenia budowy i uruchomienia „Zakładu Przetwarzania Odpadów Regionu Chełma”. W ramach realizacji zadań przewiduje się także zrehabilitowanie wysypiska odpadów w Strzelcach w terminie do końca 2006 roku oraz zorganizowanie Gminnego Punktu Gromadzenia Odpadów Niebezpiecznych (GPGON) przy istniejącej oczyszczalni ścieków w Białopolu. Do GPGON będą przekazywane wytwarzane w gospodarstwach domowych i rolnych odpady niebezpieczne.

Tabela 17. Infrastruktura w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 2002 r. (usuwanie odpadów)

Wyszczególnienie	Sposób usuwania śmieci z gospodarstwa	
	wywożenie śmieci na zorganizowane wysypisko	zagospodarowywanie śmieci we własnym zakresie
Województwo lubelskie	142398	166421
Powiat chełmski	7364	12529
Gmina Białopole	569	264

Źródło: US Lublin, Narodowy Spis Rolny 2002

Rada Gminy w Białopole w dniu 19 czerwca 1998 r. podjęła Uchwałę Nr XXXVI/167/98 w sprawie ustalenia szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku w gminie.

Dokument ten określa w szczególności:

- wymagania w zakresie utrzymania czystości i porządku na terenie nieruchomości, w tym:
 - rodzaj urządzeń przeznaczonych do gromadzenia odpadów komunalnych na terenie nieruchomości oraz na drogach publicznych, a także zasad ich rozmieszczania,
 - częstotliwości, zasad i sposobu usuwania odpadów komunalnych z nieruchomości oraz innych terenów przeznaczonych do użytku publicznego,
 - stawki opłat za unieszkodliwianie odpadów płynnych,
- obowiązki osób utrzymujących zwierzęta domowe,
- zasady utrzymania i hodowli zwierząt gospodarskich,
- zasady deratyzacji na terenie gminy i sposoby jej przeprowadzania.

W ramach Związku Komunalnego Gmin Ziemi Chełmskiej, do którego gmina Białopole należy, opracowany został Plan gospodarki odpadami. Zacznie on obowiązywać na terenie gminy w drugiej połowie 2004 roku.

IV. 5.4. Gazyfikacja gminy oraz zaopatrzenie w ciepło

Na terenie gminy nie ma obecnie sieci gazociągowej. W 1996 roku opracowano dla gmin Żmudź, Dubienka i Białopole program gazyfikacji. Istnieje możliwość podłączenia terenu gminy do gazociągu wysokoprężnego DN 200 z miejscowości Kamień poprzez budowę gazociągu lokalnego DN 100 oraz stacji redukcyjno-pomiarowej I⁰. Rozwój sieci gazociągowej zależy jednak od czynników ekonomicznych (konkurencyjność w stosunku do innych nośników energii).

Zaopatrzenie mieszkańców gminy w ciepło oparte jest na indywidualnych źródłach ciepła i kotłowniach zakładowych. W przeważającej części źródła ciepła opalane są drewnem i węglem. W niewielkiej części w kotłowniach źródłem ciepła jest olej opałowy.

V. Kluczowe założenia krajowej i regionalnej polityki ekologicznej

Cele i zadania związane z ochroną środowiska, które powinny być realizowane na poziomie lokalnym określa szereg dokumentów o charakterze ustawowym oraz programowym. Jednym z najważniejszych dokumentów o charakterze strategicznym jest polityka ekologiczna państwa.

Poniżej przedstawiono podstawowe kierunki działań w sferze środowiska, wynikające z założeń zarówno II Polityki Ekologicznej Państwa (II PEP), jak również z programów sektorowych, które uszczegóławiają cele i działania tejże polityki. Szczególną uwagę zwrócono na zadania, które mogą lub powinny być realizowane na szczeblu gminnym, przede wszystkim zaś w odniesieniu do terenów wiejskich. W następnej części niniejszego opracowania sformułowano szczegółowe działania dla terenu gminy Białopole i określono harmonogram ich wdrażania, nawiązując do celów strategicznych zawartych w odpowiednich dokumentach na szczeblu krajowym, wojewódzkim oraz powiatowym. Należy zaznaczyć, że zadania wpisane do dokumentów strategicznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, pozostające we wzajemnej spójności, mogą liczyć na wsparcie finansowe z funduszy krajowych i zagranicznych.

V.1. Polityka ekologiczna państwa i dokumenty z nią związane

II Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 nawiązuje do priorytetowych kierunków działania określonych w przyjętym *VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska*. Znaczną część określonych w tym dokumencie działań, w szczególności działania zaplanowane na lata 2004-2006, Polska będzie realizować już jako członek Unii. Realizacja polityki ekologicznej państwa w coraz większym stopniu powinna dokonywać się poprzez zmiany modelu produkcji i konsumpcji, zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki oraz stosowanie najlepszych dostępnych technik i dobrych praktyk gospodarowania. Aspekty ekologiczne powinny być obligatoryjnie włączane do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach gospodarowania, a także do strategii i programów rozwoju na szczeblu regionalnym i lokalnym. Instrumentem wspierającym lub wymuszającym ekologizację polityk sektorowych będą strategiczne oceny ich oddziaływania na środowisko, wykonywane przede wszystkim dla polityk i programów wymaganych ustawowo.

Do kluczowych dziedzin, w których podejmowane będą specyficzne działania inwestycyjne i pozainwestycyjnych, mające na celu realizację polityki ekologicznej na terenach wiejskich należą: ochrona wód przed zanieczyszczeniami i racjonalne gospodarowanie wodą, zagospodarowanie odpadów komunalnych, racjonalne gospodarowanie zasobami glebowymi i ochrona gleb, zrównoważona gospodarka leśna, oszczędne wykorzystanie zasobów energetycznych i ograniczanie tzw. niskiej emisji, ochrona zasobów przyrody, odpowiednie kształtowanie i ochrona krajobrazów wiejskich, edukacja ekologiczna.

V.1.1. Stosunki wodne i jakość wód

II PEP koncentruje się na ochronie i kształtowaniu zasobów wodnych, a zwłaszcza działaniach na rzecz poprawy jakości tych zasobów, zwiększeniu możliwości ich

wykorzystania dla zaspokajania ważnych potrzeb społecznych i gospodarczych (takich jak zaopatrzenie w wodę do picia, turystyka i rekreacja, hodowla ryb, transport wodny i produkcja czystej, odnawialnej energii), a także skutecznej ochrony przed powodzią.

Osiągnięcie standardów unijnych wymaga szczególnego wysiłku organizacyjnego i programowego w sferze zarządzania zasobami wodnymi, ale przede wszystkim realizacji wielu kosztownych inwestycji w zakresie:

- budowy systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków,
- modernizacji technologii uzdatniania wody do picia,
- modernizacji technologii produkcji przemysłowej w celu ograniczenia lub wyeliminowania zrzutów ze ściekami substancji niebezpiecznych,
- retencjonowania wody i poprawy bilansu wodnego,
- regulacji i zabudowy rzek oraz ochrony przed powodzią.

Jednym z elementów Polityki Ekologicznej Państwa - poprawa jakości wód - jest realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOSK) z 2003 roku. Usługi w zakresie odprowadzenia i oczyszczania ścieków należy realizować na terenach intensywnie zabudowanych w sposób zbiorowy (ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków), natomiast na terenach o zabudowie rozproszonej w sposób indywidualny (ustawy: Prawo budowlane, Prawo wodne, o utrzymaniu czystości i porządku w gminach). Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. - Prawo wodne **zobowiązuje gminy do realizacji zadania własnego gmin w zakresie usuwania i oczyszczania ścieków**. Oczyszczone ścieki komunalne powinny charakteryzować się określonymi wskaźnikami (tab.18).

Tabela 18. Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń lub minimalne procenty redukcji zanieczyszczeń dla oczyszczonych ścieków komunalnych

l.p.	Nazwa wskaźnika ²⁾	Jednostka	Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników lub minimalne procenty przy redukcji zanieczyszczeń przy RLM ¹⁾	
1.	Pięciodniowe biochemiczne zapotrzebowanie tlenu (BZT ₅), oznaczane z dodatkiem inhibitora nitryfikacji	mg O ₂ /l min. % redukcji	Poniżej 2000 40 -	Od 2000 do 9999 25 lub 70-90
2.	Chemiczne zapotrzebowanie tlenu (ChZT _{Cr}) oznaczane metodą dwuchromianową	mg O ₂ /l min. % redukcji	150 -	125 lub 75
3.	Zawiesiny ogólne	mg/l min. % redukcji	50 -	35 lub 90
4.	Azot ogólny (suma azotu Kjeldahla (N _{Norg} + N _{NH4}), azotu azotynowego i azotu azotanowego)	mg N/l min. % redukcji	30 ³⁾ -	15 ³⁾
5.	Fosfor ogólny	mg P/l min. % redukcji	5 ³⁾ -	2 ³⁾

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763)

¹⁾ W czasie rozruchu oczyszczalni nowo wybudowanych lub zmodernizowanych oraz w przypadku awarii urządzeń istotnych dla realizacji pozwolenia wodnoprawnego najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń podwyższa się maksymalnie do 50 %, a wymaganą redukcję zanieczyszczeń obniża się nie więcej niż do 50 % w stosunku do wartości podanych w tabeli

²⁾ Analizy wykonuje się z próbek homogenizowanych, niedekantowanych i nieprzefiltrowanych, z wyjątkiem odpływów ze stawów biologicznych, w których oznaczenia BZT₅, ChZT_C, azotu ogólnego oraz fosforu ogólnego należy wykonać z próbek przefiltrowanych. Próbki pobrane z odpływu ze stawów biologicznych należy uprzednio przefiltrować, jednakże zawartość zawiesiny ogólnej w próbkach nie filtrowanych nie powinna przekraczać 150 mg/l niezależnie od wielkości oczyszczalni.

³⁾ Wartości wymagane wyłącznie w ściekach wprowadzanych do jezior i ich dopływów oraz bezpośrednio do sztucznych zbiorników wodnych usytuowanych na wodach płynących.

Ścieki mogą być zagospodarowywane w rolnictwie na określonych zasadach formalnych (patrz tabele nr 19, 20, 21).

Tabela 19. Warunki sanitarne dla ścieków przeznaczonych do rolniczego wykorzystania

l.p.	Wskaźnik	Wielkość dopuszczalna
1.	Bakterie chorobotwórcze z rodzaju Salmonella	niewykrywalne w 1 litrze
2.	Obecność żywych jaj pasożytów (Ascaris sp., Trichuris, Toxocara sp.)	do 10 w 1 litrze

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763)

Tabela 20. Warunki położenia gruntów przewidzianych do rolniczego wykorzystania ścieków

Położenie gruntów	Min. odległość
Odległość gruntów, na których stosuje się rolnicze wykorzystanie ścieków:	
1. Od obiektów przeznaczonych na pobyt ludzi, przy rozprowadzaniu ścieków:	
a) grawitacyjnym;	100 m
b) za pomocą deszczowni.	200 m
2. Od dróg publicznych i linii kolejowych przy rozprowadzaniu ścieków:	
a) grawitacyjnym;	20 m
b) za pomocą deszczowni.	70 m
3. Od linii brzegu wód płynących, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	30 m
b) od 2 do 10 %	50 m
c) ponad 10 %	70 m
4. Od zbiorników wodnych, stawów rybnych nie przeznaczonych do zasilania ściekami, od linii brzegu jezior, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	50 m
b) od 2 do 10 %	80 m
c) ponad 10 %	100 m
5. Od studni stanowiącej:	
a) indywidualne źródło zaopatrzenia w wodę do spożycia;	250 m ²⁾
b) źródło zbiorowego zaopatrzenia w wodę do spożycia.	250 m ²⁾

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763)

Tabela 21. Warunki położenia urządzeń i instalacji przeznaczonych do magazynowania i przygotowania ścieków do rolniczego wykorzystania

Położenie urządzeń i instalacji	Min. odległość
Odległość urządzeń i instalacji przeznaczonych do magazynowania i przygotowania ścieków do rolniczego wykorzystania:	
1. Od obiektów przeznaczonych na pobyt ludzi, przy ilości ścieków:	
a) do 5000 m ³ /dobę	300 m
b) ponad 5000 m ³ /dobę	500 m
2. Od linii brzegu wód płynących, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	50 m
b) ponad 2 %	80 m
3. Od zbiorników wodnych, stawów rybnych nie przeznaczonych do zasilania ściekami, od linii brzegu jezior, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	100 m
b) ponad 2 %	150 m
4. Od studni stanowiącej:	
a) indywidualne źródło zaopatrzenia w wodę do spożycia	250 m ¹⁾
b) źródło zbiorowego zaopatrzenia w wodę do spożycia	100 m ¹⁾

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763)

¹⁾ Jeżeli zasięg terenu ochrony bezpośredniej studni przekracza wymagane min. odległości położenia gruntów, urządzeń i instalacji, należy przyjmować odległości większe niż zasięg strefy ochrony bezpośredniej.

V.1.2. Gospodarowanie odpadami

Proponowane przedsięwzięcia, zgodnie z II PEP w dziedzinie gospodarowania odpadami obejmują szereg zadań pozainwestycyjnych i inwestycyjnych. Zadania pozainwestycyjne dotyczą przede wszystkim: opracowania gminnych planów gospodarowania odpadami, opracowania i wdrożenia rozwiązań organizacyjnych (przede wszystkim struktur organizacyjnych zapewniających właściwe bieżące zarządzanie strumieniami odpadów (pozwolenia, organizacja systemów zbiórki, transportu i przerobu, ewidencja, rejestracja, monitoring, kontrola), wdrażania mechanizmów ekonomicznych stymulujących właściwe zagospodarowanie odpadów; inwentaryzacji i oceny zagrożeń oraz wymagających rozwiązania problemów, edukacji i szkolenia.

Zadania inwestycyjne obejmują przedsięwzięcia w zakresie budowy niezbędnego potencjału technicznego warunkującego właściwe zagospodarowanie odpadów (budowa obiektów, zakup i instalacja urządzeń, środki transportu, likwidacja obiektów wyeksploatowanych i/lub stwarzających szczególne zagrożenie, zwłaszcza zagrożenie niekontrolowanym uwalnianiem się niebezpiecznych substancji) oraz przedsięwzięcia w ramach realizacji zatwierdzonego w 2002 roku „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest”. Należy zaznaczyć, iż zasady gospodarki odpadami w gminie powinny nawiązywać do Krajowego Planu Gospodarki Odpadami, Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego (przyjęty w 2003 r.) oraz Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Chełmskiego (przyjęty w 2004 r.) oraz innych dokumentów związanych z polityką ekologiczną. Problematyce tej poświęcone jest odrębne opracowanie dotyczące gospodarki odpadami.

V.1.3. Ochrona gleb

W przedsięwzięciach dotyczących ochrony gleb ujętych w II PEP i jej programie wykonawczym szczególny nacisk położono na zadania w zakresie ochrony gleb przed degradacją powodowaną niewłaściwą agrotechniką i mającą już miejsce lub mogącą wystąpić w przyszłości intensyfikacją produkcji rolnej, ochrony gleb przed negatywnymi oddziaływaniami antropogenicznymi oraz rekultywacji i przywracania do obiegu gospodarczego gleb zdegradowanych (zanieczyszczonych niebezpiecznymi substancjami, nadmiernie zakwaszonych, zerodowanych, itp.). Należy zaznaczyć, iż pozostałe czynniki negatywnej presji na stan gleb są przedmiotem szczegółowego zainteresowania innych obszarów polityki, takich jak gospodarowanie odpadami, emisja przemysłowych zanieczyszczeń powietrza, gospodarka wodno-ściekowa, planowanie przestrzenne. Warto zauważyć, że niewłaściwa agrotechnika, a także rolnicze wykorzystanie gleb już skażonych, bądź poddanych szkodliwym oddziaływaniom substancji niebezpiecznych, mogą stwarzać poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzkiego.

Działania w tej dziedzinie powinny koncentrować się na:

- ochronie zasobów glebowych nadających się do wykorzystania rolniczego i leśnego przed ich przeznaczeniem na inne cele (szczególnie gleby klasy I-III),
- ochronie gleb przed degradacją i zanieczyszczeniem, powodowanymi oddziaływaniem czynników antropogenicznych i naturalnych (zmiany struktury fizycznej, stosunków wodnych i chemizmu gleb powodowane działalnością inwestycyjną, zanieczyszczeniami transportowymi, naturalną erozją, niewłaściwą agrotechniką, składowaniem odpadów itp.)
- rekultywacji gleb zdegradowanych.

Gleby powinny charakteryzować się odpowiednią jakością. W kontekście zawartości metali ciężkich aktualne normy przedstawia tabela 22.

Tabela 22. Dopuszczalna zawartość metali ciężkich w glebach

Pierwiastek	Jednostka	Zawartość w glebach		
		lekkich	średnich	ciężkich
Ołów (Pb)	mg/kg suchej masy	40	60	80
Kadm (Cd)	mg/kg suchej masy	1	2	3
Rtęć (Hg)	mg/kg suchej masy	0,8	1,2	1,5
Nikiel (Ni)	mg/kg suchej masy	20	35	50
Cynk (Zn)	mg/kg suchej masy	80	120	180
Miedź (Cu)	mg/kg suchej masy	25	50	75
Chrom (Cr)	mg/kg suchej masy	50	75	100

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763)

V.1.4. Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych

Według II PEP wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych polega przede wszystkim na renaturalizacji obszarów leśnych, poprawie stanu zdrowotnego lasów, ochronie przed pożarami, wprowadzaniu bezpiecznych technologii prac leśnych oraz kompleksowej ochronie ekosystemów leśnych, a także zwiększaniu lesistości kraju. Cele te zostaną osiągnięte poprzez realizację szeregu zadań szczegółowych, wykonywanych przez służby leśne, lasy państwowe (inwestycyjne i pozainwestycyjnych) oraz jednostki samorządowe.

Zasady zrównoważonej gospodarki leśnej zostały określone w Polityce leśnej państwa – dokumencie przyjętym przez Radę Ministrów w 1997 r. Polityka leśna zakłada realizację następujących celów:

- stałe powiększanie zasobów leśnych i ich udziału w globalnym obiegu węgla w przyrodzie,
- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego - wzmacnianie korzystnego oddziaływania lasu na środowisko (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej),
- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych,
- ochrona i powiększanie biologicznej różnorodności lasów na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym,
- zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu kraju, w tym kształtowaniu granicy polno-leśnej i w ochronie krajobrazu,
- utrzymywanie i rozwój produkcyjnej (drewno i inne użytki) funkcji lasów,
- poprawa stanu i produktywności lasów prywatnych,
- racjonalne, zgodne z zasadami przyrody użytkowanie zasobów leśnych - w tym drewna, płodów runa leśnego i zwierzyny,
- wprowadzanie bezpiecznych technik i technologii prac leśnych,
- doskonalenie i wdrażanie nowoczesnych metod inwentaryzacji i monitoringu stanu lasów,
- utrzymywanie i wzmacnianie społeczno-ekonomicznej funkcji lasów, współpraca i komunikacja ze społeczeństwem, rozwój edukacji i nauk leśnych.

Podstawy dotyczące prowadzenia zalesień zawiera Krajowy Program Zwiększania Lesistości (KPZL), zaktualizowany w 2003 roku. Najważniejszym aktem prawnym z punktu widzenia realizacji programu zalesień jest ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach.

Zgodnie z odpowiednimi zapisami ustawowymi grunty przeznaczone do zalesienia określa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o warunkach zabudowy. W nowej ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, problematyka zalesień została ujęta jednoznacznie w art. 16 ust. 1 w następującym zapisie: „a w przypadkach planów miejscowych, które sporządza się wyłącznie w celu przeznaczenia gruntów do zalesienia lub wprowadzenia zakazu zabudowy, dopuszcza się stosowanie map w skali 1:5000”.

Ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej z dnia 28 listopada 2003 r. (Dz.U. 2003 Nr 229, poz. 2273) reguluje system finansowania zalesień gruntów rolnych z uwzględnieniem rozporządzeń Rady Unii Europejskiej, zwłaszcza zaś Rozporządzenia nr 1257/99 (WE), które obowiązuje od 1.01.2000 r. w krajach członkowskich UE.

V.1.4.1. Priorytety zalesień w układzie lokalnym

Do zalesienia powinny być przeznaczane przede wszystkim grunty orne, a w mniejszym stopniu użytki zielone:

- klasy bonitacyjne VIz do zalesienia w całości,
- klasy bonitacyjne VI do zalesienia w całości z wyjątkiem gruntów rokujących ich rolnicze użytkowanie,
- klasy bonitacyjne V do zalesienia częściowo, tj. stanowiące śródleśne enklawy i półenklawy o powierzchni do 2 ha w jednym konturze lub o szerokości między brzegami lasu do 150 m (8-10 krotna wysokość drzew), jeżeli odległość od tych gruntów do obecnych lub perspektywicznych siedlisk gospodarstw rolnych wynosi ponad 5 km, a ich nachylenie

przekracza 12° oraz inne w uzasadnionych lokalnie przypadkach,

- klasa IVa i IVb do zalesienia w przypadkach sporadycznych, tj. enklawy i półenklawy o powierzchni do 0,5 ha lub o szerokości do 50 m (3-5 krotna wysokość drzew), szczególnie z utrudnionym dojazdem, małe powierzchnie nieregularnych wcięć w głąb lasu (do 0,1 ha) oraz grunty o nachyleniu powyżej 20°,
- grunty klas I-III mogą być zalesiane jedynie wyjątkowo w przypadkach bardzo małych wydłużonych enklaw i półenklaw, położonych w uciążliwej szachownicy z gruntami leśnymi o szerokości między lasami do 30 m (2 krotna wysokość drzew) oraz grunty o nachyleniu powyżej 25°,
- inne grunty oraz nieużytki nadające się do zalesienia, bądź mogące stanowić uzupełniający składnik ekosystemu leśnego, a w szczególności:
 - 1) grunty skażone, zdegradowane i zagrożone erozją silną,
 - 2) grunty położone przy źródłach rzek lub potoków, na wododziałach, wzdłuż brzegów rzek oraz na obrzeżach jezior i zbiorników wodnych,
 - 3) lotne piaski i wydmy piaszczyste,
 - 4) strome stoki, zbocza urwiska i zapadliska,
 - 5) hałdy i tereny po wyeksploatowanym piasku, żwirze, torfie i glinie.

Lokalizacja zalesień powinna zapewniać zmniejszenie rozdrobnienia i rozproszenia kompleksów leśnych. Należy dążyć do tego, żeby docelowa powierzchnia kompleksu leśnego nie była mniejsza niż 5 ha. Powierzchnie poniżej 0,5 ha powinny być wykorzystywane do tworzenia zbiorowisk drzewiasto-krzewiastych o funkcjach zadrzewień.

Zalesianie gruntów porolnych powinno sprzyjać tworzeniu zwartych kompleksów leśnych o racjonalnej granicy rolno-leśnej, a także tworzeniu zwartego systemu przyrodniczego łącznie z innymi obszarami o funkcjach ekologicznych. Zalesienia powinny uwzględniać również tworzenie korytarzy ekologicznych pomiędzy dużymi kompleksami leśnymi.

Z programu zalesień **należy bezwzględnie wykluczyć** następujące kategorie użytkowania ziemi:

- grunty rolne i śródpolne nieużytki zaliczane do siedlisk priorytetowych w programie rolno-środowiskowym (np. bagna, mszary, torfowiska, oczka wodne, solniska, trzcinowiska i inne siedliska okresowo podmokłe, murawy kserotermiczne, remizy, wrzosowiska, wydmy, gołoborza i wychodnie skalne), nie chronione lub objęte ochroną prawną jako np. użytki ekologiczne,
- miejsca cenne z historycznego bądź archeologicznego punktu widzenia.

Na **terenie obszarów chronionych** (parki narodowe, parki krajobrazowe, otuliny parków narodowych, obszary chronionego krajobrazu) oraz projektowanej sieci obszarów NATURA 2000 decyzje o zalesieniu muszą być zgodne z planami ochrony tych obszarów lub w przypadku braku takich planów zaopiniowanie przez właściwe służby ochrony przyrody zgodnie z kompetencjami (dyrektor parku narodowego lub krajobrazowego, wojewódzki konserwator przyrody).

Kontrolowanych decyzji wymagać będą projekty zalesiania:

- siedlisk zlokalizowanych w dolinach rzek i na terenie zabagnionych obniżzeń,
- rolniczych polan (enklawy) puszczańskich o walorach przyrodniczych i kulturowych,
- obszarów o wybitnych walorach widokowych (obszary takie należy zaznaczyć w planach zagospodarowania przestrzennego gmin).

Tego typu grunty orne i półnaturalne ekosystemy mają priorytetowe znaczenie dla działań rolno-środowiskowych (promowanie zamiany gruntów ornych na użytki zielone), których

celem będzie zachowanie półnaturalnych ekosystemów trawiastych, zachowanie bądź odbudowa małej retencji wodnej i ochrona różnorodności biologicznej terenów rolniczych.

V.1.4.2. Rola władz lokalnych w prowadzeniu zalesień

W celu określenia polityki przestrzennej gminy właściwe jest przy sporządzaniu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” ustalić przebieg granicy rolno-leśnej. Granica rolno-leśna jest to, wyznaczana na gruncie i przedstawiana na mapach, linia oddzielająca grunty aktualnie i perspektywicznie przewidziane do rolniczego lub leśnego użytkowania. Wyznaczenie tej granicy ma na celu dążenie do optymalnego wykorzystania powierzchni ziemi, uporządkowania przestrzeni rolniczej i leśnej zgodnego z warunkami glebowymi, przyrodniczymi i krajobrazowymi. Powinna zatem stanowić instrument kierowania procesem zalesiania gruntów w gminach. W Studium należy określić obszary do zalesienia, dla których sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub aneksu do tego planu jest niezbędne. Powinno to dotyczyć obszarów ujętych w wojewódzkim programie i rejestrze zadań rządowych, dla których koszty sporządzenia planów pokrywane są z budżetu państwa oraz pozostałych większych (w zasadzie powyżej 5 ha) kompleksów leśnych. Do planu przestrzennego zagospodarowania powinny być przenoszone również ustalenia planu urządzania gospodarstw leśnych oraz planów urządzeniowo-rolnych, w tym dotyczące przeznaczania gruntów do zalesień.

W przypadku nie podejmowania przez władze gminne decyzji o opracowaniu lub aktualizacji planu przestrzennego zagospodarowania, podstawą do zalesienia gruntów o powierzchni nie przekraczającej 5 ha może być decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu podjęta z zachowaniem przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. W pozostałych przypadkach decyzję o sporządzeniu aneksu do miejscowego planu przestrzennego zagospodarowania dotyczącego zalesień podejmuje rada gminy.

Integralną częścią programu zwiększania lesistości gminy powinien być program zwiększania zadrzewienia. Ma to szczególnie znaczenie na terenach o niskiej lesistości i dużego zagrożenia procesami erozji gleb, stepowienia krajobrazu i niekorzystnego bilansu wodnego.

Projektując przebieg granicy rolno-leśnej należy przeprowadzić uzgodnienia ze służbami geologicznymi, odnośnie występowania złóż surowców i kopalin, a także uwzględnić możliwości rozwoju budownictwa i infrastruktury i na tej podstawie wykluczyć odpowiednie grunty z przeznaczenia pod zalesienia. Realizacji zalesień powinno sprzyjać powstawanie stowarzyszeń właścicieli lasów prywatnych.

V.1.5. Jakość powietrza i zmiany klimatu

W zakresie poprawy jakości powietrza, oprócz generalnych wytycznych II PEP, szereg celów formułuje Polityka Klimatyczna Polski (dokument przyjęty przez Radę Ministrów 04.11.2003 roku), będąca integralnym elementem polityki ekologicznej państwa. Celem strategicznym polityki klimatycznej jest „włączenie się Polski do wysiłków społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu globalnego poprzez wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w zakresie poprawy wykorzystania energii, zwiększania zasobów leśnych i glebowych kraju, racjonalizacji wykorzystania surowców i produktów przemysłu oraz racjonalizacji zagospodarowania odpadów, w sposób

zapewniający osiągnięcie maksymalnych, długoterminowych korzyści gospodarczych, społecznych i politycznych”.

Polityka klimatyczna uwzględnia także Strategię rozwoju energetyki odnawialnej (dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 5 września 2000 r., a przez Sejm w dniu 23 sierpnia 2001 r.), która zakłada wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5 % w 2010 r. i do 14 % w 2020 r., w strukturze zużycia nośników pierwotnych.

Zadania związane z polityką klimatyczną realizowane są także za pośrednictwem ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o *wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych*. Ustawa ta ma na celu zmniejszenie zużycia energii na ogrzewanie budynków i do podgrzewania wody użytkowej, zmniejszenie strat energii w lokalnych sieciach ciepłowniczych oraz lokalnych źródłach ciepła, a także zmianę konwencjonalnych źródeł energii na odnawialne. Głównym instrumentem finansowym ustawy jest premia termomodernizacyjna wypłacana przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

W odniesieniu do rolnictwa polityka klimatyczna stawia następujące cele:

- racjonalne użytkowanie ziemi;
- promocja rolnictwa ekologicznego;
- upowszechnianie doradztwa rolniczego w zakresie stosowania zasad dobrej praktyki rolniczej (załącznik A i B), stosowania energooszczędnych technologii w produkcji rolniczej, stosowania niekonwencjonalnych źródeł energii w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- zalesianie gruntów rolnych.

W odniesieniu do gospodarki odpadami głównym celem w kontekście polityki klimatycznej jest minimalizacja ilości odpadów i użytkowanie gazu składowiskowego, jak również zagospodarowanie odpadów komunalnych ulegających biodegradacji składowanych na składowiskach odpadów.

W zakresie działań w sektorze użyteczności publicznej, usług i gospodarstw domowych należy uwzględnić m.in.:

- poprawę sprawności wytwarzania i przesyłania ciepła sieciowego i energii elektrycznej oraz zwiększenie wykorzystania gazu ziemnego do produkcji energii,
- implementację działań takich jak: termomodernizacja budynków mieszkalnych, wymiana i doszczelnianie okien, zmiana obowiązujących norm ochrony cieplnej nowych budynków, wprowadzenie certyfikatów energetycznych dla budynków,
- rozbudowa odnawialnych źródeł energii (ograniczenie emisji gazów cieplarnianych CO₂ i N₂O).

V.1.6. Ochrona przyrody oraz zachowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej

Przedsięwzięcia dotyczące ochrony przyrody oraz różnorodności biologicznej i krajobrazowej w II PEP są prawie wyłącznie przedsięwzięciami o charakterze pozainwestycyjnym. Obejmują one między innymi:

- wdrożenie w Polsce programu Natura 2000;
- opracowanie koncepcji monitoringu różnorodności biologicznej oraz wsparcie prac badawczych dotyczących stanu polskiej przyrody i bioróżnorodności (z uwzględnieniem różnorodności krajobrazu);
- działania prawne i organizacyjne w zakresie ochrony dolin rzecznych i innych korytarzy

ekologicznych, obszarów wodno-błotnych, rzadkich i zagrożonych gatunków oraz tradycyjnego krajobrazu rolniczego;

- tworzenie nowych parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody;
- wsparcie dla tradycyjnych praktyk gospodarczych na obszarach wiejskich oraz dla rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego;
- rozwijanie edukacji i wymiany informacji w celu podnoszenia społecznej świadomości celów i potrzeb w dziedzinie ochrony przyrody i bioróżnorodności, a także związanych z działaniami w tej sferze nie tylko kosztów, ale również korzyści.

V.1.7. Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna zmierza do rozwijania społeczeństwa rozumnego i akceptującego zasady zrównoważonego rozwoju, umiejącego oceniać stan bezpieczeństwa ekologicznego oraz uczestniczącego w procesach decyzyjnych związanych z ochroną środowiska. Ramy edukacji ekologicznej zawiera Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej „Przez edukację do zrównoważonego rozwoju” opracowana przez Ministerstwo Środowiska w 2001 roku.

Strategia Narodowa nakreśla następujące cele:

- 1) Kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społeczeństwa wzajemnie powiązanymi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekologicznymi;
- 2) Umożliwienie każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska;
- 3) Tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska.

Realizacja wyżej wymienionych celów wymaga:

- 1) Uznania, iż edukacja ekologiczna jest jednym z podstawowych warunków realizacji Polityki Ekologicznej Państwa;
- 2) Wprowadzenia elementów edukacji ekologicznej do wszystkich sfer życia społecznego, respektując i wykorzystując wartości kulturowe, etyczne i religijne;
- 3) Zapewnienia dostępu społeczeństwa do informacji o stanie środowiska przyrodniczego i edukacji ekologicznej.
- 4) Uznania, że edukacja ekologiczna jest podstawowym warunkiem zmiany konsumpcyjnego modelu społeczeństwa.

Dostęp do informacji o środowisku oraz zasady udziału społeczeństwa w postępowaniach w sprawie ochrony środowiska reguluje ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Tytuł I: Dział IV i V).

V.2. Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)

PROW (2004) jest dokumentem operacyjnym, określającym cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Plan jest ukierunkowany na

aspekty społeczne, ekonomiczne i ekologiczne tego rozwoju w sposób spójny z innymi programami strukturalnymi, w tym zwłaszcza z Sektorowym Programem Operacyjnym "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich", realizującym cele Narodowego Planu Rozwoju w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowało PROW zgodnie z odpowiednimi rozporządzeniami UE.

PROW będzie realizowany w latach 2004-2006 na terenie całego kraju. Podstawą realizacji założeń strategicznych Planu będzie dziewięć działań: renty strukturalne, wspieranie gospodarstw niskotowarowych, wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW), wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt, zalesianie gruntów rolnych, dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE, grupy producentów rolnych, pomoc techniczna oraz uzupełnienie płatności bezpośrednich. Wszystkie te działania będą finansowane z Sekcji Gwarancji EAGGF (Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnictwa) oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej. Podstawowym dokumentem, który zawiera szczegółowe ustalenia wykonawcze w zakresie korzystania ze środków EAGGF jest obecnie rozporządzenie nr 817/2004/WE z 29.04.2004 r. (Dz. U. UE nr L 153 z 30.04.2004 r. s.30). PROW ma istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska na terenach wiejskich, przewidując odpowiednie środki finansowe na realizację zadań ekologicznych (samorządy i indywidualni rolnicy), jak również promując wdrażanie zasad dobrej praktyki rolniczej (załącznik B).

Właściciele gruntów realizujący programy rolnośrodowiskowe zobowiązani są do przestrzegania zasad zwykłej dobrej praktyki rolniczej w swoim gospodarstwie (załącznik B). W przypadku otrzymywania płatności bezpośrednich do gruntów rolnych właściciele zobowiązani są do utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej (załącznik A).

V.3. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Chełmskiego

V.3.1. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Chełmskiego

Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu chełmskiego zostały przyjęte przez Radę Powiatu w dniu 14 kwietnia 2004 roku. Nadrzędny cel **Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Chełmskiego** to:

Osiągnięcie trwałego rozwoju Powiatu Chełmskiego i zwiększenie atrakcyjności Powiatu poprzez rozwój infrastruktury i poprawę środowiska przyrodniczego

V.3.1.1. Najważniejsze zagrożenia środowiska

Do głównych zagrożeń środowiska w powiecie chełmskim zaliczono:

- 1) Niedostateczny stopień wyposażenia poszczególnych gmin w infrastrukturę ochrony środowiska (wodociągi, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków),
- 2) Nieprawidłowa gospodarka odpadami (szczególnie dzikie wysypiska odpadów oraz składowiska nie spełniające norm ochrony środowiska),
- 3) Niska emisja z sektora gospodarki komunalnej,
- 4) Emisja zanieczyszczeń komunikacyjnych,
- 5) Zmiany powierzchni terenu i zaburzenia stosunków wodnych związane z wieloletnią

- eksploatacja surowców naturalnych,
- 6) Intensywna gospodarka rolna,
 - 7) Turystyka i rekreacja,
 - 8) Niedostateczny stopień świadomości i wiedzy ekologicznej mieszkańców powiatu chełmskiego,
 - 9) Brak środków finansowych na zadania z zakresu ochrony środowiska.

V.3.1.2. Priorytety ekologiczne

W powiatowym Programie ochrony środowiska nakreślono następujące priorytety ekologiczne:

W zakresie poprawy jakości środowiska:

- P.1. Poprawa jakości wód powierzchniowych i uregulowanie stosunków wodnych,
- P.2. Uporządkowanie gospodarki odpadami,
- P.3. Utrzymanie dotychczasowej jakości powietrza atmosferycznego i ochrona przed hałasem, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych,
- P.4. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska z tytułu awarii przemysłowych, infrastrukturalnych i innych,
- P.5. Rekultywacja terenów przekształconych przez eksploatację kopalin i zdegradowanych w inny sposób.

W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody:

- P.6. Efektywna ochrona przyrody,
- P.7. Zwiększenie lesistości powiatu, ochrona i racjonalna eksploatacja ekosystemów leśnych.

W zakresie zrównoważonego wykorzystania surowców, materiałów, wody i energii:

- P.7. Oszczędne gospodarowanie zasobami wody,
- P.8. Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

W zakresie zadań systemowych

- P.9. Rozwój edukacji ekologicznej,
- P.10. Wprowadzanie zarządzania środowiskowego.

V.3.2. Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Chełmskiego

Powiatowy Plan Gospodarki Odpadami formułuje następujący cel długookresowy (do 2015 r.):

Zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów w sektorze komunalnym oraz wdrożenie nowoczesnych systemów ich odzysku i unieszkodliwiania

Do celów krótkookresowych (lata 2004-2007) w zakresie gospodarki odpadami zaliczono:

- objęcie zorganizowanym wywozem odpadów mieszkańców całego powiatu chełmskiego,
- wprowadzenie i rozwój selektywnej zbiórki odpadów użytecznych tj.: szkło, tworzywa sztuczne, złom, makulatura,
- wprowadzenie i rozwój selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych,
- wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów budowlanych,
- rozwój selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych,
- wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów ulegających biodegradacji w budownictwie jednorodinnym we własnym zakresie na terenie gmin wiejskich,
- wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów ulegających biodegradacji w budownictwie wielorodinnym na terenach miejskich,
- skierowanie w roku 2007 na składowiska do 83% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (w stosunku do roku 1995),
- deponowanie na składowiskach nie więcej niż 77% wytworzonych odpadów komunalnych
- edukacja ekologiczna mieszkańców powiatu z uwzględnieniem specyfiki terenów gmin wiejskich,
- osiągnięcie w 2007 r. zakładanych limitów odzysku i recyklingu poszczególnych odpadów:
 - odpady wielkogabarytowe: 32% zebranych selektywnie,
 - odpady budowlane: 25% zebranych selektywnie,
 - odpady niebezpieczne (z grupy odpadów komunalnych): 29% zebranych selektywnie.

VI. Uwarunkowania formalno – prawne realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska na szczeblu lokalnym

Nowe regulacje prawne z zakresu ochrony środowiska są bardzo rozbudowane i dotyczą praktycznie wszystkich dziedzin życia społeczno - gospodarczego. Implementacja tych regulacji wymaga podejmowania różnorodnych skoordynowanych działań, zarówno przez władze gminne, przy zastosowaniu mechanizmów formalno – prawnych i finansowych będących w ich kompetencji, jak również współdziałania w zakresie realizacji określonych celów i zadań z władzami powiatowymi i wojewódzkimi.

Najważniejsze działania władz samorządowych szczebla gminnego, z punktu widzenia ochrony środowiska, powinny być skoncentrowane na następujących dziedzinach:

- gospodarka wodno – ściekowa,
- gospodarka odpadami (opracowanie gminnego planu gospodarki odpadami w 2004 roku),
- planowanie przestrzenne (zrównoważone zarządzanie przestrzenią),
- zarządzanie zielenią komunalną i zadrzewieniami,
- udział społeczeństwa w procesach decyzyjnych związanych z ochroną środowiska oraz sprawy szeroko rozumianej edukacji ekologicznej, w tym procedury informowania i udostępniania informacji o środowisku.

Generalnie uprawnienia władz gminnych w kluczowych sprawach związanych z ochroną środowiska są niewielkie w porównaniu z uprawnieniami samorządowych władz powiatowych i wojewódzkich oraz kompetencjami wojewody w tej kwestii. Gminy nie wydają najważniejszych decyzji reglamentacyjnych, np. w zakresie ochrony powietrza, ochrony wód przed zanieczyszczeniem, ochrony przed nadmiernym hałasem, czy też w zakresie promieniowania elektromagnetycznego i jonizującego. Ograniczone są również uprawnienia gminne dotyczące ochrony przyrody.

Jednakże bardzo istotnym instrumentem, który pozwala na kształtowanie odpowiedniej polityki ekologicznej na poziomie lokalnym jest miejscowe planowanie przestrzenne. Fachowa konstrukcja dokumentów planistycznych (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego) oraz ich odpowiednia aktualizacja pozwala na racjonalne, zgodne z koncepcją zrównoważonego rozwoju:

- kształtowanie sieci osadniczej, sieci infrastrukturalnych (gazociągi, wodociągi i kanalizacja, energia elektryczna, telekomunikacja, drogi),
- lokowanie obiektów użyteczności publicznej, a także terenów pod działalność przemysłową,
- wskazywanie terenów i określanie zasad prowadzenia działalności górniczej,
- przeciwdziałanie skutkom ewentualnych zjawisk powodziowych,
- kształtowanie zalesień,
- wyznaczanie obszarów ograniczonego użytkowania,
- ochronę przyrody i krajobrazu.

Do najważniejszych potencjalnych barier stojących na drodze efektywnej realizacji założeń polityki ekologicznej na poziomie lokalnym należą w szczególności:

- ograniczone środki finansowe, którymi dysponuje gmina,
- ograniczone możliwości sprawowania przez gminę nadzoru nad przestrzeganiem przepisów prawnych z zakresu ochrony środowiska,
- często zbyt niska świadomość ekologiczna społeczności lokalnej.

VII. Rodzaje i harmonogram zadań na tle celów powiatowych i lokalnych

Na podstawie diagnozy stanu środowiska w gminie Białopole oraz dotychczas zrealizowanych przedsięwzięć w sferze ochrony środowiska wynika, że priorytetami ekologicznymi w najbliższych latach, powinny być działania inwestycyjne i pozainwestycyjne, skoncentrowane na:

- **zapewnieniu wszystkim mieszkańcom gminy wysokiej jakości wody do picia** (obecnie gmina zводociągowana jest w 86%);
- **wyposażeniu gminy w system kanalizacji sanitarnej oraz zapewnieniu oczyszczania wytwarzanych ścieków komunalnych** (obecnie stopień kanalizacji gminy wynosi 6%);
- **wprowadzeniu nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi i gospodarczymi, zgodnie z założeniami Planu Gospodarki Odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Chełmskiej;**
- **rozwijaniu gospodarki rolnej w harmonii z obowiązującymi zasadami ochrony środowiska,**
- **wzbogacaniu i wzmacnianiu lokalnego systemu ekologicznego gminy i jego powiązań z obszarami sąsiednimi** (dolina Wełnianki oraz Lasy Strzeleckie),
- **oszczędnym korzystaniu z zasobów środowiska, w tym racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią geograficzną,**
- **podnoszeniu poziomu wiedzy ogólnej i specjalistycznej mieszkańców gminy oraz wzmacnianiu świadomości ekologicznej społeczności lokalnej.**

Zidentyfikowane priorytetowe kierunki działań znalazły swoje odzwierciedlenie w przedstawionym poniżej harmonogramie. Należy zauważyć, że wyszczególnione w harmonogramie działy zagadnień nie powinny być traktowane zupełnie odrębnie. Pomiedzy poszczególnymi komponentami środowiska (np. wody, gleby, flora i fauna itd.) zachodzą bowiem ścisłe związki i zależności.

VII.1. Ochrona wód i gospodarka wodno-ściekowa

VII.1.1. Cele powiatowe

Cel długoterminowy do roku 2015:

Przywrócenie jakości wód powierzchniowych do wymaganych standardów oraz ochrona jakości i ilości wód podziemnych wraz z racjonalizacją ich wykorzystania

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Osiągnięcie właściwych standardów wód powierzchniowych pod względem jakościowym
2. Zapewnienie mieszkańcom powiatu dostępu do wody o odpowiedniej jakości i niezbędnej ilości

3. Ochrona wód podziemnych
3. Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska (wodociągi i kanalizacja)

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań w zakresie ochrony zasobów wodnych:

1. Uregulowanie stosunków wodnych zaburzonych w wyniku melioracji i eksploatacji surowców
2. Ochrona zasobów wód podziemnych
3. Ochrona przeciwpowodziowa

VII.1.2. Cele i kierunki działań dla gminy

1. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do wód podziemnych i powierzchniowych, szczególnie ze źródeł rolniczych i komunalnych.
2. Racjonalne gospodarowanie wodami, szczególnie podziemnymi.
3. Kontrola gospodarki ściekowej.
4. Budowa nowej i rozbudowa oraz modernizacja istniejącej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.
5. Zwiększanie zasobów wodnych gminy poprzez:
 - oszczędne gospodarowanie wodą,
 - budowę zbiorników retencyjnych,
 - zabiegi melioracyjne
6. Ochrona jakości wód rzeki Wełnianki.

Tabela 23. Zadania w zakresie gospodarki wodnej

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt [zł] Źródła finansowania
Gospodarowanie wodami podziemnymi i powierzchniowymi				
Zadania inwestycyjne krótkoterminowe				
1.	Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Teresin.	2004	Gmina	196 tys.; środki własne gminy, fundusze UE i krajowe, kredyty
2.	Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Grobelki, Raciborowice kol. (Karolicha) i Białopole (ul. Dębina).	2004-2005	Gmina	338 tys.; środki własne gminy, fundusze UE i krajowe, kredyty
Zadania inwestycyjne średnio i długoterminowe				
3.	Modernizacja ujęcia wody w Białopolu.	2008-2010	Gmina	150 tys.; środki własne gminy, fundusze UE i krajowe, kredyty
4.	Budowa zbiornika małej retencji w Busieńcu (wspólnie z gminami Uchanie i Wojsławice).	2009-2013	Gminy: Białopole, Uchanie, Wojsławice	6000 tys.; środki własne gminy, fundusze UE i krajowe, kredyty
Zadania pozainwestycyjne krótko i średnioterminowe				
5.	Ograniczanie strat dostarczanej wody z ujęć wodnych oraz sieci wodociągowej.	Od 2004 sukcesywnie	Użytkownicy ujęć, odbiorcy wody	B/d Środki użytkowników ujęć wód

				podziemnych i odbiorców wody
6.	Opracowanie i wdrożenie systemu informowania społeczeństwa o jakości wody do picia.	2004 - 2010	Użytkownicy ujęć wód podziemnych	B/d Środki użytkowników ujęć wód podziemnych
7.	Wyznaczanie stref ochronnych wokół ujęć wody oraz ujmowanie ich w MPZP, promowanie rolnictwa ekologicznego na terenie GZWP.	2004 – sukcesywnie	Użytkownicy ujęć oraz RZGW w Warszawie, gmina	B/d Środki użytkowników ujęć wód, środki własne gminy
8.	Uwzględnianie w MPZP ochrony Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 407.	2004 – 2010 r	Gmina	B/d Środki własne gminy
9.	Ograniczanie wykorzystania wód podziemnych dla innych celów niż zbiorowe zaopatrzenie ludności w wodę do picia poprzez: - oszczędne gospodarowanie wodą, - wykorzystywanie wód gorszej jakości, np. wód powierzchniowych.	2004 – 2007	Użytkownicy ujęć wody	B/d Środki użytkowników ujęć wody
10.	Zapewnienie dostępu do powierzchniowych wód publicznych (egzekwowanie zakazu grodzenia nieruchomości w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegu).	2004 - 2010	Gmina, właściciele nieruchomości	B/d
Gospodarka ściekowa i systemy kanalizacyjne				
Zadania inwestycyjne				
11.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach o zabudowie rozproszonej.	2005 - 2013	Właściciele posesji, gospodarstw; Wspieranie działań przez gminę	Koszt: 3-8 tys. w zależności od technologii; Środki własne właścicieli, fundusze UE, w miarę możliwości pomoc finansowa gminy
12.	Budowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Białopole (tereny zwartej zabudowy).	2008-2013	Gmina	4000 tys.; środki własne gminy fundusze UE, kredyty
Zadania pozainwestycyjne krótko i średnioterminowe				
13.	Inwentaryzacja zbiorników bezodpływowych dla ścieków na terenie gminy.	2004-2006	Gmina	Środki własne gminy
Inne zadania z zakresu gospodarki wodnej				
Zadania inwestycyjne				
14.	Budowa płyt i zbiorników na gnojówkę w gospodarstwach o obsadzie zwierząt powyżej 2 SD (SD - sztuka duża; przeliczenie zwierząt gospodarskich na sztuki o masie 500 kg) lub nie mających	2004 - 29.10.2008	Właściciele gospodarstw	Koszt płyty obornikowej: 80 - 150 zł za 1m ² w zależności od technologii; Środki właścicieli

	budynków inwentarskich z głęboką ściółką.			gospodarstw, fundusze krajowe, fundusze UE
15.	Naprawa i konserwacja systemu melioracyjnego na terenie gminy.	2004 - sukcesywnie	Decyzje Starosty chełmskiego; właściciele gruntów	Środki właścicieli gruntów
Zadania pozainwestycyjne				
16.	Odpowiednie, zgodne z zasadami zwykłej dobrej praktyki rolniczej, stosowanie ścieków i osadów na gruntach rolniczych (załącznik B).	2004 - sukcesywnie	Starosta chełmski (pozwolenia wodnoprawne), właściciele gospodarstw	-
17.	Weryfikacja oraz aktualizacja koncepcji systemu melioracyjnego na terenie gminy, przy uwzględnieniu aktualnych wymogów ochrony środowiska.	2004 - sukcesywnie	Gmina,	Środki własne gminy spółki wodnej, fundusze krajowe i UE

VII.2. Ochrona powietrza

VII.2.1. Cele powiatowe

Cel długoterminowy do roku 2015:

Systematyczna poprawa jakości powietrza atmosferycznego na terenie powiatu poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych, komunalnych i komunikacyjnych

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń z procesów technologicznych w zakładach przemysłowych.
2. Ograniczanie wielkości emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych.
3. Ograniczenie emisji ze źródeł komunalnych, szczególnie niskiej emisji.

Cele krótkoterminowe i kierunki działań do roku 2007:

1. Ograniczanie zanieczyszczeń z sektora przemysłowego.
2. Ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych.
3. Ograniczanie zanieczyszczeń z sektora komunalnego.

VII.2.2. Cele gminne

1. Ograniczanie tzw. niskiej emisji poprzez:

- zastępowanie węgla w piecach i paleniskach domowych innymi paliwami,
- stosowanie w budownictwie nowoczesnych technologii mających na celu oszczędzanie strat energii cieplnej,

- prowadzenie prac termomodernizacyjnych budynków,
 - wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii.
2. Realizacja sieci gazu ziemnego na terenie gminy.

Tabela 24. Zadania w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania inwestycyjne krótko- i średnioterminowe				
1.	Zamiana sposobu ogrzewania z węglowego na olejowe lub gazowe (w zależności od potrzeb)	2005-sukcesywnie	Gmina	Środki własne gminy i zarządców budynków, kredyty termomodernizacyjne, środki funduszy krajowych i EU
2.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy (w zależności od potrzeb)	2005 – sukcesywnie	Gmina, zarządcy budynków	Środki własne gminy i zarządców budynków, kredyty termomodernizacyjne, środki funduszy krajowych i EU
3.	Zamiana pieców węglowych na alternatywne (niskoemisyjne) instalacje do wytwarzania ciepła w budynkach indywidualnych (biomasa, olej opałowy, drewno, gaz itp.)	2004-sukcesywnie	Właściciele budynków	Środki finansowe właścicieli budynków; środki funduszy krajowych i EU, kredyty
Zadania inwestycyjne długoterminowe				
4.	Gazyfikacja terenu gminy	2011-2013	Gmina, Zakład Gazowniczy, właściciele budynków	3000 tys. Środki własne gminy i zarządców budynków, kredyty, środki funduszy krajowych i EU
Zadania pozainwestycyjne				
5.	Opracowanie planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz	2004-2006	Gmina	Środki własne gminy
6.	Uwzględnienie w MPZP zapisów dotyczących zamiany tradycyjnych kotłowni opalanych węglem na kotłownie ekologiczne.	2004-2010	Gmina	B/d; Środki własne gminy

VII.3. Ochrona przed nadmiernym hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

VII.3.1. Cele gminne

1. Ochrona ludzi przed skutkami nadmiernego hałasu i wibracji
2. Minimalizowanie oddziaływania na zdrowie ludzkie nadmiernego promieniowania elektromagnetycznego.

Tabela 25. Zadania w zakresie ograniczania poziomu hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania inwestycyjne				
1.	Modernizacja, remonty oraz budowa sieci dróg gminnych oraz drogi powiatowej Białopole - Dubienka (zmniejszenie hałasu i wibracji, zmniejszenie zużycia pojazdów oraz mniejsze zużycie paliwa; dogodny odbiór odpadów i nieczystości z terenu gminy); Szczegóły znajdują się w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Białopole z 2004 r.	2004-2012	Gmina	5232 tys. ogółem w latach 2004-2012; środki własne gminy, fundusze krajowe i UE, kredyty.
2.	Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy (koordynacja projektu z gminami Żmudź, Kamień, Dubienka i Chełm).	2012-2013	Gmina	3000 tys. środki własne gminy, fundusze krajowe i UE, kredyty.
Zadania pozainwestycyjne				
3.	Uwzględnianie w MPZP danych o: dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku na terenach chronionych akustycznie, źródłach promieniowania elektromagnetycznego, ewentualnych obszarach ograniczonego użytkowania.	2004-sukcesywnie	Gmina	Środki własne gminy;
4.	Badania oddziaływania drogi nr 844 Chełm – Hrubieszów (hałas)	2004-2015 sukcesywnie	WIOŚ	Środki WIOŚ i zarządcy drogi

VII.4. Gospodarka odpadami

Problematyka gospodarki odpadami w gminie jest szczegółowo omówiona w Planie Gospodarki Odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Chełmskiej opracowanym w 2004 roku. Istotnym zadaniem inwestycyjnym w gminie Białopole będzie rekultywacja gminnego składowiska odpadów w Strzelcach. Wykonanie tego zadania zaplanowano na 2006 rok, a koszt jego realizacji szacuje się na 70000 zł.

VII.5. Ochrona przyrody i krajobrazu

VII.5.1. Cele powiatowe

Cel długoterminowy do roku 2015:

Ukształtowanie i ochrona powiatowego systemu obszarów ochronnych oraz rozwój obszarów rekreacyjnych

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Wzrost ilości terenów zieleni urządzonej poprzez zagospodarowanie nieużytków i terenów

- zdegradowanych.
2. Obiecie formami ochrony przyrody reprezentacji zasobów przyrodniczych powiatu w postaci użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo – krajobrazowych, stanowisk dokumentacyjnych.
 3. Rozwój prac inwentaryzacyjnych zasobów przyrodniczych powiatu.
 4. Renaturalizacja obszarów zaliczanych do cennych przyrodniczo.
 5. Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.
 6. Utrzymanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu, zwłaszcza rolniczego.

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Objęcie ochroną najcenniejszych walorów przyrodniczych powiatu.
2. Uwzględnienie wartości środowiska przyrodniczego w polityce przestrzennej i kierunkach rozwoju powiatu i gmin.
3. Zwiększenie powierzchni terenów zielonych i możliwości rekreacji.
4. Renaturalizacja i poprawa stanu najcenniejszych ekosystemów i siedlisk, szczególnie leśnych i wodno-błotnych.
5. Ochrona terenów przyrodniczo cennych przed niewłaściwym zainwestowaniem.
6. Ochrona istniejącej zieleni urządzonej.
7. Utrzymanie istniejących korytarzy ekologicznych wzdłuż dolin i rzek.
8. Rozszerzenie i usprawnienie ochrony *in situ* i *ex situ* gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem oraz starych, tradycyjnych odmian roślin i ras zwierząt hodowlanych mających znaczenie dla ochrony różnorodności biologicznej, poprzez stworzenie i utrzymanie niezbędnych warunków technicznych do takiej ochrony (stosowne obiekty i ich wyposażenie).
9. Zachowanie istniejących zbiorników wodnych.
10. Rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych na terenach interesujących przyrodniczo.
11. Wzrost świadomości społecznej na temat form ochrony przyrody.

VII.5.2. Cele gminne

1. Integrowanie zagadnień przyrodniczych (wymogi ochrony obiektów i obszarów chronionych w gminie) z miejscowym planowaniem przestrzennym.
2. Upowszechnianie i stosowanie zasad kodeksu dobrej praktyki rolniczej w celu ochrony bioróżnorodności oraz zachowania walorów krajobrazowych.
3. Aktualizacja dokumentacji dotyczącej dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego gminy.
4. Ustanowienie nowych obiektów chronionych na terenie gminy (sieć NATURA 2000).

Tabela 26. Zadania w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne				
1.	Powołanie obszaru wchodzącego do systemu Natura – ostoja ptasia OSO „Lasy Strzeleckie”	2004	MOŚ Wojewódzki Konserwator Przyrody, Gmina, ZCHPK	b.d. środki UE
2.	Współpraca z Wojewódzkim	2004-	Wojewódzki	

	Konserwator Zabytków w zakresie ochrony starodrzewia w gminie i parku podworskim w Strzelcach	sukcesywnie	Konserwator Przyrody, Wojewódzki konserwator Zabytków, Gmina	
3.	Uwzględnienie w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie ustawowego zakazu wypalania roślinności na łąkach, pastwiskach, nieużytkach, rowach, pasach przydrożnych.	2005	Gmina	Odpowiednia uchwała Rady Gminy
4.	Ochrona oczek wodnych oraz terenów podmokłych nieprzydatnych rolniczo jako obiektów wzbogacających bioróżnorodność gminy i pełniących istotne funkcje ekologiczno-krajobrazowe.	2004-2006	Gmina, właściciele gruntów	Odpowiednie zapisy w MPZP - gmina
5.	Prowadzenie gospodarki leśnej uwzględniającej wymogi ochrony prawnej Strzeleckiego PK oraz Grabowiecko-Strzeleckiego OCK.	2004-2010	Właściciele lasów prywatnych, Nadleśnictwo	Środki własne właścicieli lasów, budżet Państwa, fundusze celowe.
6.	Promocja walorów przyrodniczych gminy ze szczególnym podkreśleniem korzyści dla społeczności lokalnych płynących z zamieszkiwania na terenach cennych przyrodniczo. Promowanie agroturystyki.	2004-2010	Gmina, Właściciele gospodarstw agroturystycznych	Budżet gminy WFOŚiGW, sponsorzy
7.	Realizacja programów rolno-środowiskowych dla rolników, szczególnie na terenach o podwyższonym reżimie ochronnym (OCK).	2004 - 2010	ARiMR	Fundusze UE
8.	Promowanie ekologicznego gospodarowania na gruntach rolnych położonych na terenach objętych ochroną prawną	2004 - 2010	Gospodarstwa ekologiczne, WODR	Środki promotorów
9.	Określanie w studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego gminy obszarów oraz zasad ochrony przyrody i krajobrazu.	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy
10.	Bieżące uwzględnianie w MPZP nowo stanowionych na terenie gminy prawnych form ochrony przyrody.	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy
11.	Rozważenie uchwalenia ulg w opłatach i podatkach lokalnych	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy

	dla mieszkańców terenów objętych ochroną prawną, gospodarujących przyjaźnie dla środowiska.			
--	---	--	--	--

VII.5.3. Projektowane obszary i obiekty chronione na terenie gminy Białopole

VII.5.3.1. Projektowany obszar NATURA 2000

Natura 2000 to sieć ekologiczna, której podstawowym celem jest zachowanie różnorodności biologicznej krajów Unii Europejskiej poprzez ochronę dzikiej fauny i flory oraz siedlisk przyrodniczych. Podstawę prawną do tworzenia sieci Natura 2000 stanowią dyrektywy Unii Europejskiej:

- 92/43/EWG o ochronie siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywa „Siedliskowa”)
- 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. Dyrektywa Ptasia).

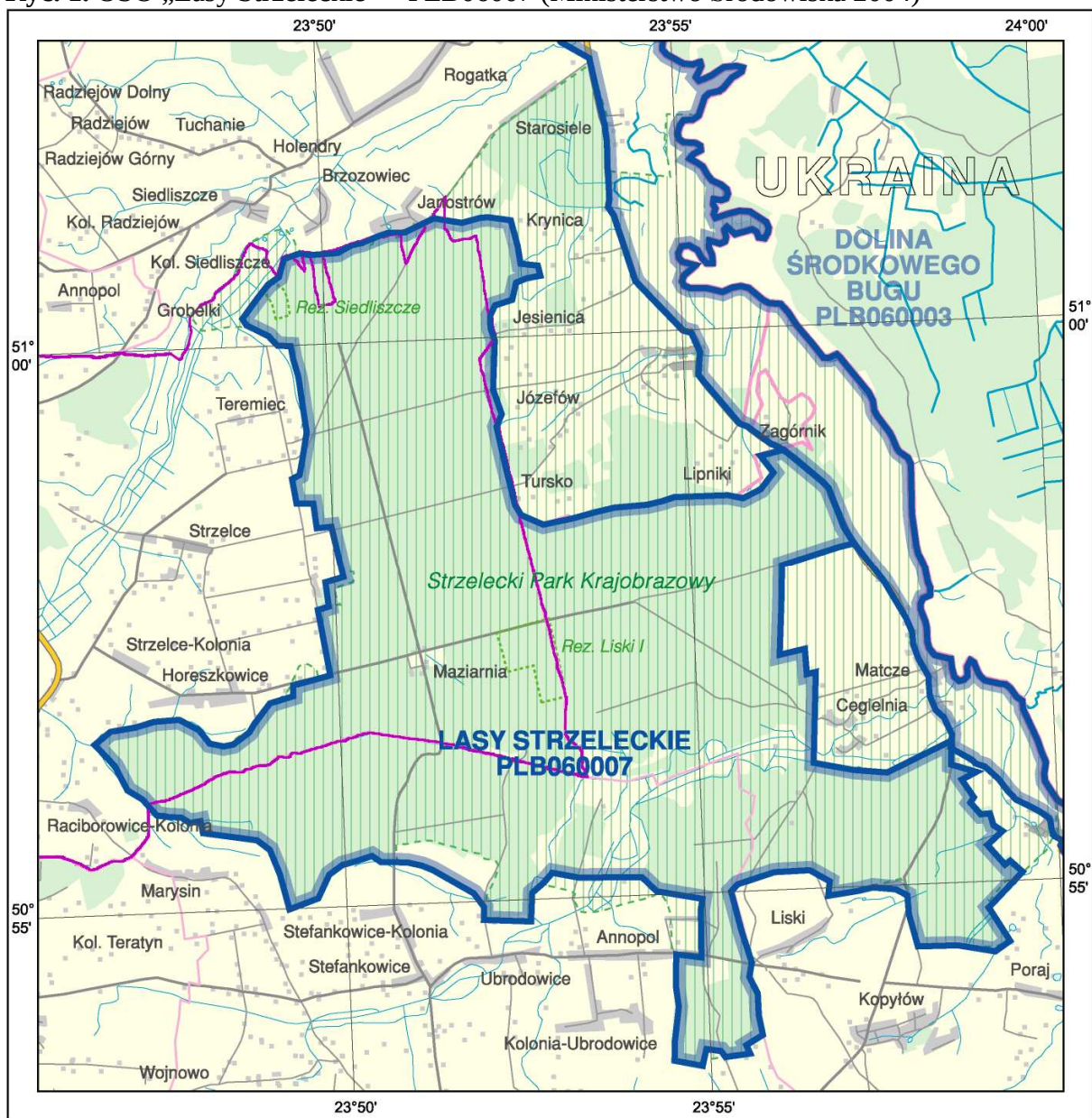
W celu ochrony gatunków ptaków, które znalazły się w załączniku I do Dyrektywy Ptasiej wyznaczane są tzw. Obszary Specjalnej Ochrony (OSO). Na podstawie Dyrektywy Siedliskowej tworzone są natomiast Specjalne Obszary Ochrony (SOO), które obejmują tereny ważne z punktu widzenia zachowania lub odtworzenia określonych rodzajów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków. Pewne rodzaje siedlisk i gatunków uznano jako priorytetowe, co oznacza, że ich zachowanie ma pierwszoplanowe znaczenie dla Wspólnoty. Obszary OSO i SOO tworzące sieć Natura 2000 powinny być połączone korytarzami ekologicznymi w celu zapewnienia migracji, rozprzestrzeniania się i wymiany genetycznej dziko żyjących gatunków.

Wiele terenów, które objęte zostaną ochroną w ramach sieci Natura 2000 mogą pozostać w użytkowaniu gospodarczym. W wielu wypadkach odpowiednie użytkowanie (głównie rolnicze) jest wręcz konieczne w celu ochrony określonych siedlisk i gatunków i nie powinno być zaniechane (np. koszenie wybranych półnaturalnych łąk). Generalnie gospodarowanie na terenach Natury 2000 powinno być zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju i przyczyniać się do wspierania społeczności lokalnych. Ważnym instrumentem ekonomicznym wspomagającym wdrażanie koncepcji Natura 2000 w Polsce będą programy rolnośrodowiskowe. Polegają one generalnie na udzielaniu pomocy finansowej rolnikowi, który dobrowolnie zobowiąże się do ekstensywnej produkcji rolniczej oraz stosowania specjalnych zabiegów ochronnych. Istnieje szereg zestawów pakietów działań rolnośrodowiskowych w ramach zaplanowanych w Polsce kilku schematów generalnych. Realizacja zadań ochronnych w ramach sieci Natura 2000 będzie dokonywana głównie w ramach działań pod wspólnym tytułem „Ochrona różnorodności biologicznej obszarów rolnych”(schemat I). W szczególności chodzi tu o odpowiednie gospodarowanie na użytkach zielonych (cenne przyrodniczo zbiorowiska łąk i pastwisk).

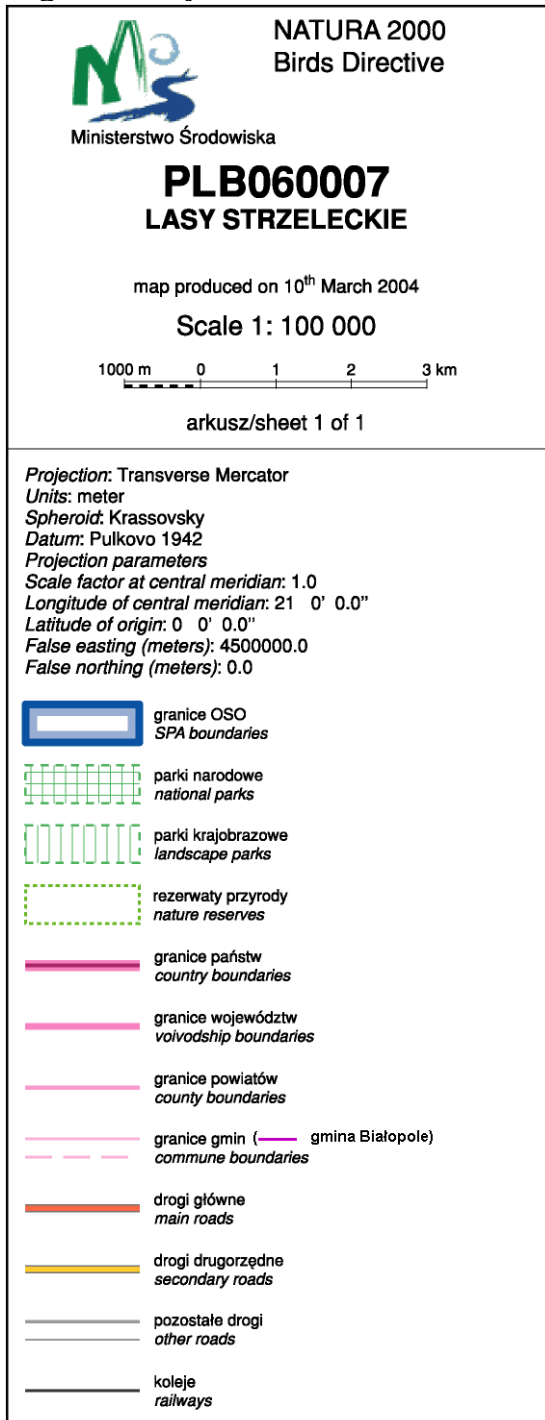
1) OSO (ostoja ptasia) – „Lasy Strzeleckie” (kod PLB060007)

Lasy Strzeleckie stanowią ostoję ptasią (OSO) o randze europejskiej. Ostoję tworzy kompleks lasów w pobliżu granicy polsko-ukraińskiej, między Bugiem a Welnianką. Teren ma charakter równinny, mało urozmaicony. Fragmenty ostoi są silnie podtopione. Dominują tu drzewostany dębowo-grabowe. Lasy nadrzeczne i sosnowe pokrywają małe powierzchnie. Obecnie teren ten znajduje się w granicach Strzeleckiego Parku Krajobrazowego oraz Grabowiecko-Strzeleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. W gminie Białopole położone są północno-zachodnie fragmenty tej ostoi (lasy) (ryc.1). Obszarem będzie zarządzała Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Lublinie.

Ryc. 1. OSO „Lasy Strzeleckie” – PLB060007 (Ministerstwo Środowiska 2004)

Legenda do ryc. 1

VII.5.3.2. Projektowane pomniki przyrody

- 1) „Antkowa Góra” – płat muraw kserotermicznych o powierzchni około 0,5 ha w okolicy miejscowości Kolonia Teresin. Znajdują się tam stanowiska zawilca wielkokwiatowego, obuwika pospolitego, storczyka kukawki i innych gatunków chronionych;
- 2) „Lejmanowe” – płat muraw kserotermicznych i zarośli ciepłolubnych o powierzchni 0,1 ha w miejscowości Kolonia Teresin. Stwierdzono tam stanowiska storczyka kukawki, obuwika pospolitego, gółki długoostrogowej, zawilca wielkokwiatowego i innych;

- 3) „Liliowy Lasek” – fragment gradu grabowo-osikowego o powierzchni 0,05 ha w Kolonii Teresin, ze stanowiskiem ciemieżycy czarnej;
- 4) Dąb szypułkowy o obwodzie 525 cm w osadzie leśnej Maziarnia Strzelecka;
- 5) Wierzba biała o obwodzie ponad 500 cm na polach wsi Strzelce.

VII.5.3.3. Projektowane użytki ekologiczne

Do objęcia ochroną prawną w postaci użytków ekologicznych wskazane zostały następujące obiekty:

- 1) „Berezowiec” – fragment podmokłych łąk w dolinie Wełnianki w okolicy miejscowości Teremiec. Stwierdzono tam stanowisko brzozy niskiej, pełnika europejskiego, zerwy kulistej i kilku gatunków storczyków;
- 2) „Popówka” – zbiorowiska szuwarowe w dolinie Wełnianki w okolicach miejscowości Kurmanów o powierzchni 5 ha. Znajdują się tam stanowiska wielu chronionych gatunków ptaków.

VII.6. Ochrona lasów i zwiększanie lesistości

VII.6.1. Cele powiatowe

Cel do roku 2015: *Zwiększanie powierzchni lasów i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych*

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Wzrost lesistości powiatu poprzez zalesianie nieużytków, zgodnie z Krajowym Planem Zwiększania Lesistości
2. Ochrona zasobów leśnych i poprawa kondycji przyrodniczej obszarów leśnych oraz ich otulin
3. Wspieranie działań zmierzających do poprawy zdrowotności i odporności drzewostanów
4. Tworzenie spójnych kompleksów leśnych w celu zachowania lub uzupełnienia korytarzy ekologicznych
5. Ochrona lasów dolin rzecznych
6. Monitoring lasów w celu zapobiegania lub naprawy stanom zagrożenia (pożary, szkodniki, przesuszenie podłoża, degradacja, obniżenie zdrowotności, itp)

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Racjonalne przeznaczanie obszarów leśnych na cele nieleśne
2. Podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony zasobów leśnych
3. Użytkowanie zasobów leśnych w sposób zgodny z zasadami ochrony przyrody, bioróżnorodności i krajobrazu
4. Przeznaczanie terenów zdegradowanych do zalesiania
5. Ujmowanie zagadnień zalesiania i zadrzewiania w planach zagospodarowania przestrzennego

6. Kształtowanie granic polno - leśnych

VII.6.2. Cele gminne

1. Zwiększenie lesistości gminy o około 3% (grunty spełniające kryteria zalesieniowe).
2. Zalesianie gruntów zdegradowanych oraz nieprzydatnych z rolniczego punktu widzenia
3. Wyznaczenie i aktualizacja w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego granicy polno-leśnej.
4. Prowadzenie na gruntach i w lasach wchodzących w skład obszarów chronionych zalesień i gospodarki leśnej opartej na odpowiednich planach ochrony dla tych obszarów.
5. Przestrzeganie zasad racjonalnej (zrównoważonej) gospodarki leśnej w lasach prywatnych.

Tabela 27. Zadania z zakresu ochrony obszarów leśnych

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne				
1.	Aktualizacja gruntów możliwych do zalesienia w MPZP zgodnie z obowiązującymi kryteriami.	2004 - sukcesywnie	Gmina	Środki własne gminy
2.	Opracowanie dokumentacji urzędzeniowej dla lasów niepaństwowych.	2004	Nadleśnictwo	Budżet państwa WFOŚiGW
3.	Aktualizacja planów urządzenia lasów dla Nadleśnictwa.	2004-sukcesywnie	Nadleśnictwo	Budżet nadleśnictwa
4.	Realizacja programów ochrony przyrody stanowiących integralną część planów urządzenia lasów.	2004-sukcesywnie	Nadleśnictwo	Budżet nadleśnictwa
5.	Zalesienia gruntów Skarbu Państwa wyłączonych z użytkowania rolniczego.	2004-2010	ARiMR, Nadleśnictwo	Budżet państwa
6.	Opracowanie programu edukacji leśnej zgodnie z Zarządzeniem Dyrektora Generalnego lasów Państwowych z dnia 09.05.2003r. Nr 57.	2004-2008	Nadleśnictwo	Budżet Nadleśnictwa
7.	Bieżące informowanie Starosty chełmskiego o zmianach dotyczących przeznaczania lasów na inne cele.	2004-2010	Gmina	-
Zadania inwestycyjne				
8.	Zalesienia na gruntach V i VI klasy.	2004-2015	ARiMR, Starostwo	Budżet państwa WFOŚiGW

VII.7. Ochrona gleb

VII.7.1. Cele powiatowe

Cel do roku 2015:

Racjonalne wykorzystanie gleb i gruntów wraz z ich ochroną i rekultywacją

Cele średnioterminowe do roku 2011

1. Uaktualnianie informacji o zagrożeniach i stopniu degradacji gleb i gruntów
2. Przeciwdziałanie procesom erozji i degradacji chemicznej gleb i gruntów
3. Ograniczenie przeznaczania gruntów na cele nierolnicze i nieleśne – ochrona ilościowa
4. Wzrost świadomości społeczeństwa, głównie osób uprawiających ziemię, w zakresie zasad jej ochrony

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Zagospodarowanie gleb w sposób adekwatny do ich klasy bonitacyjnej i podatności na erozję.
2. Ochrona gleb o wysokiej przydatności rolniczej przed wyłączeniem ich z produkcji rolnej.
3. Zmniejszenie areału terenów zdegradowanych.
4. Prowadzenie monitoringu jakości gleby i ziemi.
5. Zwiększenie świadomości społecznej odnośnie ochrony powierzchni ziemi i gleb.
6. Przywrócenie pierwotnych stosunków wodnych zaburzonych wskutek nieprawidłowej melioracji i eksploatacji surowców.
7. Wdrażanie i upowszechnianie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.
8. Wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki.
9. Zachowanie obecnych i tworzenie nowych zadrzewień śródpolnych, kompleksów leśnych, nieużytków rolniczych i terenów podmokłych dla utrzymania właściwego poziomu wód gruntowych na obszarach rolniczych.

VII.7.2. Cele gminne

1. Zapobieganie skażeniu i degradacji gleb użytkowanych rolniczo.
2. Stosowanie zabiegów przeciwoerozyjnych na terenach zagrożonych erozją gleb.
3. Stosowanie odpowiednich zabiegów melioracyjnych (nawodnienia i odwodnienia).
4. Zgodne z Kodeksem Dobrej Praktyki Rolniczej stosowanie nawozów i środków ochrony roślin.
5. Ochrona gleb wartościowych rolniczo przed przeznaczaniem na cele nierolnicze.

Tabela 28. Zadania z zakresu ochrony środowiska glebowego

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne				
1.	Badania jakości i żyzności gleb, opracowywanie planów nawozowych	2004-sukcesywnie.	Stacja Chemiczno - Rolnicza, gmina, użytkownicy gruntów rolnych	Środki właścicieli gruntów rolnych, gminy, Stacji Chemiczno – Rolniczej; fundusze krajowe i EU
2.	Stosowanie zasad zwykłej	2004-	Właściciele	Środki właścicieli

	dobrej praktyki rolniczej oraz utrzymywanie gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej (zał. A i B)	sukcesywnie	gruntów rolnych	gruntów rolnych
3.	Uwzględnianie zapisów w MPZP odnośnie do ochrony gleb o wysokich klasach bonitacyjnych (I-III).	2004-sukcesywnie	Gmina	Środki własne gminy
4.	Aktualizacja planów melioracyjnych użytków rolnych na terenie gminy w nawiązaniu do wymogów ochrony środowiska	2004-sukcesywnie	Starosta Chełmski, Gmina, spółka wodna	Środki własne gminy i spółki wodnej, środki funduszy EU i krajowych

VII.8. Racjonalne gospodarowanie surowcami i powierzchnią ziemi

VII.8.1. Cele powiatowe

Cel długoterminowy do roku 2015:

Efektywne wykorzystywanie eksploatowanych złóż, ochrona zasobów złóż nieeksploatowanych oraz rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Minimalizacja negatywnego wpływu na środowisko przy eksploatacji kopalin.

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych zgodnie z zatwierdzonym planem ruchu.
2. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.
3. Kontynuacja poszukiwań nowych złóż surowców, w celu rozwoju gospodarczego powiatu.
4. Skuteczne egzekwowanie zasad i norm prawnych, zgodnie z Prawem geologicznym i górniczym.
5. Maksymalne wykorzystanie zasobów kopalin w granicach udokumentowania.
6. Rekultywacja lub rewitalizacja terenów dawnych wyrobisk górniczych i niedopuszczanie do ich dalszej degradacji (np. w postaci niekontrolowanego składowania odpadów).
7. Ochrona złóż nie eksploatowanych poprzez uwzględnienie ich w planach zagospodarowania przestrzennego.
8. Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin, szczególnie na terenach rolniczych o wysokiej bonitacji gleb i terenów leśnych.

VII.8.2. Cele gminne i kierunki działań

1. Rekultywacja dawnych wyrobisk piaskowni
2. Zwiększanie zasobów wód i odtwarzanie małej retencji.
3. Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej i ciepłej przez użytkowników zbiorowych i indywidualnych.
4. Promocja stosowania i wykorzystywanie odnawialnych zasobów energetycznych.

Tabela 29. Zadania z zakresu racjonalnej gospodarki surowcowej

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania inwestycyjne				
1.	Remont i modernizacja obiektów melioracyjnych zgodnie z priorytetami ochrony środowiska w gminie i obowiązującym prawem (przeciwdziałanie przesuszaniu gruntów, uwzględnienie zadań ochronnych na terenach ochrony prawnej i w ich sąsiedztwie)	2005-2006	Spółka wodna, prywatni inwestorzy	Środki własne spółki wodnej, Fundusze pomocowe krajowe i UE
2.	Rekultywacja, po zakończeniu eksploatacji, wyrobisk surowców mineralnych (obiekty w miejscowościach: Białopole, Buśno, Bogdanówka i Teremiec).	2004 - sukcesywnie	Właściciele złóż	Środki właścicieli złóż
Zadania pozainwestycyjne				
3.	Uwzględnianie programu budowy małych zbiorników wodnych w MPZP	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy
4.	Opracowanie koncepcji uprawy i wykorzystania roślin (np. wierzby krzewiastej) do celów energetycznych na terenie gminy	2005-2007	Gmina, przedsiębiorcy,	Środki własne gminy, środki przedsiębiorców, fundusze UE i krajowe

VII.9. Zarządzanie środowiskiem w gminie

VII.9.1. Cele gminne

1. Doskonalenie jakości zarządzania środowiskiem w gminie.
2. Stworzenie profesjonalnej kadry gminnej do wykonywania zadań z zakresu ochrony środowiska.

Tabela 30. Zadania z zakresu podnoszenia jakości zarządzania środowiskiem w gminie

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne				
1.	Wzmocnienie kadry ochrony środowiska w gminie	2004 - 2006	Gmina	Środki własne gminy
2.	Dostosowanie uchwał rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminie, zaopatrzenia w wodę, odprowadzenie ścieków do wymogów UE i prawa ochrony środowiska	2004 – 2006	Gmina	Środki własne gminy
3.	Utworzenie i rozwój bazy informatycznej o środowisku i jego ochronie.	2004 - 2007	Gmina	10 tys. środki własne gminy

4.	Doskonalenie służb ochrony środowiska w gminie, radnych gminy, sołtysów w zakresie znajomości prawa ochrony środowiska	2004 - 2010	Gmina	Środki własne gminy, fundusze krajowe i zagraniczne
5.	Współpraca gmin w rozwiązywaniu problemów gospodarowania odpadami, ochrony przyrody, ochrony wód, doskonalenia powiązań ekologiczne	2004 - 2010	Współpraca gminy powiatem, Związkiem Komunalnym Gmin Ziemi Chełmskiej i odpowiednimi instytucjami	Środki własne gminy oraz środki odpowiednich instytucji, fundusze pomocowe krajowe i zagraniczne

VII.10. Edukacja ekologiczna i kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa

VII.10.1. Cele powiatowe

Cel długoterminowy do roku 2015:

Zwiększenie świadomości ekologicznej społeczeństwa powiatu chełmskiego, kształtowanie postaw proekologicznych jego mieszkańców oraz poczucia odpowiedzialności za jakość środowiska.

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Kontynuacja i rozszerzanie działań edukacyjnych w szkołach z zakresu ochrony środowiska.
2. Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej społeczności powiatu
3. Kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań poszczególnych grup społeczeństwa powiatu w odniesieniu do środowiska,

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Prowadzenie aktywnych form edukacji ekologicznej młodzieży i dzieci.
2. Kontynuacja edukacji na temat ochrony środowiska w przedszkolach i szkolnictwie wszystkich szczebli.
3. Wspieranie finansowe i merytoryczne działań z zakresu edukacji ekologicznej prowadzonej w szkołach.
4. Pomoc szkołom w uzyskiwaniu pozabudżetowych środków na edukację ekologiczną.
5. Zapewnienie społeczeństwu niezbędnych informacji nt. stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony.
6. Współdziałanie władz powiatu z mediami w zakresie prezentacji stanu środowiska i pozytywnych przykładów działań podejmowanych na rzecz jego ochrony.
7. Prowadzenie działań w zakresie edukacji ekologicznej społeczności lokalnej na terenach cennych przyrodniczo.
8. Sukcesywne rozszerzanie działalności informacyjno-wydawniczej.
9. Rozwijanie międzyregionalnej współpracy w zakresie edukacji ekologicznej, zwłaszcza

wiedzy na temat wymagań dotyczących stanu środowiska w świetle integracji z Unią Europejską.

10. Rozszerzenie zakresu edukacji szkolnej o przyrodę regionu chełmskiego.

11. Rozszerzenie formuły „Dni Ziemi”.

VII.10.2. Cele gminne

1. Prowadzenie edukacji ekologicznej szkolnej i pozaszkolnej dla młodzieży na terenie gminy.
2. Włączanie społeczeństwa gminy w różnego rodzaju działania i akcje związane z ochroną środowiska, w tym w szczególności w procesy decyzyjne z zakresu ochrony środowiska.
3. Organizacja specjalistycznych szkoleń dla rolników z zakresu ochrony środowiska w działalności rolniczej.
4. Bieżące informowanie społeczeństwa gminy o stanie środowiska przyrodniczego i podejmowanych działaniach mających na celu zachowanie i wzbogacanie żywych zasobów przyrody oraz kształtowanie krajobrazu.

Tabela 31. Zadania z zakresu edukacji ekologicznej i kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne				
1.	Pełne wdrożenie w gminie systemu informacji o środowisku i jego ochronie, oraz jego uzupełnianie	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy
2	Włączanie społeczności lokalnej do rozwiązywania problemów ochrony środowiska w gminie (uspółecznianie procesów decyzyjnych)	2004-sukcesywnie	Gmina	Środki własne gminy
3.	Współdziałanie gminy z powiatem, innymi gminami i biznesem w celu prowadzenia działań edukacyjnych dotyczących rozwiązania problemów gospodarowania odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi	2004 – 2006	Gmina, Zarząd powiatu chełmskiego, podmioty prowadzące działalność gospodarczą	Środki własne gminy, środki jednostek współdziałających, fundusze krajowe i zagraniczne
4.	Organizowanie konkursów: • „Ekologiczna szkoła”, • „Ekologiczne sołectwo” • „Ekologiczna miejscowość” • „Wiedzy o środowisku przyrodniczym regionu i jego ochronie” • „Estetyczne zagospodarowanie zagrody wiejskiej” itp.	2004-2010	Gmina, powiat	Środki własne gminy, środki jednostek współdziałających, fundusze krajowe i zagraniczne
5.	Organizacja imprez masowych: • Dzień Ziemi, • Dzień Ochrony	2004-2010	Współdziałanie gminy z innymi jednostkami i	Środki własne gminy, środki jednostek współdziałających,

	Środowiska, • Sprzątanie Świata		instytucjami	fundusze krajowe i zagraniczne
6.	Rozwijanie różnych form edukacji ekologicznej społeczeństwa dorosłego i młodzieży w szkołach – współpraca z organizacjami ekologicznymi, w tym w zakresie realizacji Programu Ochrony Środowiska	2004-2010	Współdziałanie gminy z organizacjami pozarządowymi	Środki własne gminy, środki jednostek współdziałających, fundusze krajowe i zagraniczne

VIII. Monitoring realizacji Programu

Bezpośrednią odpowiedzialność za wdrażanie programu ponosi Wójt gminy Białopole i działający z jego upoważnienia pracownicy Urzędu Gminy.

Realizacja szeregu zadań wymaga udziału administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego, przedsiębiorców, a także szerokiego wsparcia społecznego, w tym pozarządowych organizacji ekologicznych..

Nakłady na realizację wielu zadań nie zostały określone ze względu na brak ostatecznych projektów ich realizacji. Z tego powodu konieczne jest roczne uzgadnianie przedsięwzięć, najlepiej w okresie styczeń – marzec danego roku, a następnie na ich podstawie konstruowanie planu realizacji przedsięwzięć na rok następny. W ten sposób istnieje możliwość wystąpienia w kwietniu z wnioskami wstępnymi o wsparcie finansowe ze środków WFOŚiGW. Planuje się, iż wiele zadań uzyska pomoc finansową z NFOŚiGW i funduszy Unii Europejskiej.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, wójt sporządza co dwa lata raporty z wykonania Programu, które przedstawia Radzie Gminy. Stwarza to możliwość poczynienia zmian w zapisach Programu, gdyż cele, zadania Programu mogą ulegać zmianie, w zależności od sytuacji prawnej, społecznej, gospodarczej i ekologicznej.

Program ochrony środowiska powinien być rozpowszechniony wśród społeczeństwa gminy poprzez jego publikację i umieszczenie na stronie internetowej gminy. Proces wdrażania programu należy monitorować oraz kontrolować zakres wykonywania zaplanowanych zadań. Do celów monitorowania efektywności realizacji założonych w Programie zadań zaproponowano wykorzystanie zestawu kilkudziesięciu wskaźników (tab.32). W przyszłości istnieje możliwość wprowadzenia nowych wskaźników w oparciu o poszerzaną sukcesywnie bazę danych o środowisku gminy.

Istotną rolę w kontekście oceny wdrażania Programu powinien spełniać Państwowy Monitoring Środowiska oraz uzyskiwane w jego ramach dane i informacje. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie publikuje corocznie specjalny Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego, w którym zawarte są również informacje odnoszące się do terenu gminy Białopole. Większość zadań o charakterze inwestycyjnym musi być odzwierciedlona w planie miejscowym zagospodarowania przestrzennego. Plan miejscowy spełnia także istotną rolę w zakresie działań prewencyjnych w sferze ochrony środowiska. Sposoby uwzględniania zagadnień z zakresu ochrony i racjonalnego gospodarowania zasobami przyrodniczymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego są praktycznie odwzorowywane w wydawanych pozwoleniach budowlanych. Należy w tym miejscu zauważyć, iż od 11 lipca 2003 roku, na podstawie nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z dn. 10 maja 2003 r., Nr 80, poz. 717), pozwolenia budowlane są wydawane bezpośrednio na podstawie aktualnego planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego.

Tabela 32. Wskaźniki monitorowania Programu

Lp.	Rodzaj wskaźnika	Wielkość jednostka
1.	Liczba mieszkańców gminy (2002)	3306
2.	Gęstość zaludnienia (2002)	32 os./km ²
3.	Powierzchnia gminy (2002),	10357 ha
4.	Użytkowanie gruntów w gminie (2002):	
	użytki rolne ogółem	6248 ha
	z tego łąki i pastwiska zajmują 12,5% pow. gminy, zaś grunty orne 47,3% pow. gminy pozostałe grunty i nieużytki 4,8 % pow. gminy	494 ha
5.	Zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca/rok (2001 r.)	-
6.	Ilość instalacji wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych [szt.], wielkość produktu [MWh] % w stosunku do całej dostarczonej energii w gminie (energia wodna, wiatrowa, słoneczna, z biomasy, z biogazu).....	-
7.	Zużycie wody w przeliczeniu na 1 mieszkańca/rok – za 2003r. (pobór wody na zaopatrzenie wodociągów sieciowych: 52400 m ³)	15,8 m ³
10.	Ilość ścieków oczyszczanych w oczyszczalniach komunalnych na 1 mieszkańca (ogółem w gminie w 2003 r. oczyszczono 11 dm ³ ścieków)	3,3 m ³
11.	Procent gospodarstw domowych korzystających z sieci kanalizacyjnej	6%
12.	Procent gospodarstw domowych korzystających z sieci wodociągowej	86%
13.	Procentowy udział ścieków oczyszczanych w oczyszczalniach komunalnych do całkowitej ilości powstałych ścieków komunalnych	50%
14.	Proporcja długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej - sieci kanalizacyjnej / sieci wodociągowej (2003 r.)	wodociągi – 63,1 km kanalizacja - 3 km
15.	Powierzchnia gminy objęta konserwatorską ochroną przyrody (PK i OCK)	78%
16.	Indywidualne formy ochrony prawnej w gminie (2003):	
	- Pomniki przyrody	4
	- Stanowiska dokumentacyjne	-
	- Użytki ekologiczne	-
	- Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	-
	- Parki wiejskie	2
17.	Lesistość gminy	34,9%

18.	Ilość składowanych stałych odpadów komunalnych na mieszkańca/rok. W 2002 r. złożono na składowisku ogółem 14 Mg odpadów komunalnych.	4,23 kg
19.	Ilość odzyskiwanych surowców wtórnych w 2003 roku ogółem:	B/d
	Makulatury	-
	tworzyw sztucznych	-
	Szkła	-
20.	Tereny zmeliorowane w gminie:	108 ha
21.	Długość ścieżek rowerowych	0,0 km
22.	Ilość organizacji pozarządowych działających w gminie	-
23.	Ilość gospodarstw agroturystycznych	-
24.	Ilość gospodarstw rolnych specjalizujących się w rolnictwie ekologicznym	-
25.	Liczba rolników realizujących programy rolnośrodowiskowe (od czerwca 2004 r.)	-

IX. Spis wykorzystanych dokumentów gminnych i programowych

IX.1. Materiały gminne

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Białopole, 2004, Chełm

Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Komunalnego Gmin Ziemi Chełmskiej, 2004, LAŚ

Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Chełmskiego, 2003, PIG Warszawa,

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego, 2003, Arkadis Ekokonrem,

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, 2002, Biuro Planowania Przestrzennego, Lublin.

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Chełmskiego, 2004, Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie

Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubelskiego, 2003,

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego, 2000, Urząd Marszałkowski w Lublinie

IX.2. Materiały programowe

Biuro Planowania Przestrzennego, 2002: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego. Lublin.

Duer I., Fotyma M., Madej A. (red.), 2002: Kodeks dobrej praktyki rolniczej. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa

Fundacja „Centrum Ekspertyz Wodnych”, 2003: Program gospodarki wodnej województwa lubelskiego (Część I – Identyfikacja stanu i problemów gospodarki wodnej). Lublin.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2004: Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (projekt z marca 2004)

Ministerstwo Środowiska, 2003: Krajowy program zwiększania lesistości (aktualizacja, maj 2003), Warszawa.

Ministerstwo Środowiska, 2003: Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań. Warszawa.

Ministerstwo Środowiska, 2003: Polityka klimatyczna Polski. Strategie redukcji emisji gazów cieplarnianych w Polsce do roku 2020. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 4 listopada 2003 roku.

Ministerstwo Środowiska, 2003: Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (projekt). Warszawa październik.

Rada Ministrów, 2002: Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010. Warszawa (listopad 2002).

Rada Ministrów, 2002: Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010. Warszawa (grudzień 2002).

Zarząd Województwa Lubelskiego, 2000: Strategia rozwoju województwa lubelskiego. Lublin.

Zarząd Województwa Lubelskiego, 2000: Program ochrony środowiska województwa lubelskiego, Lublin.

IX.3. Ważniejsze akty prawne w formie ustaw związane z ochroną środowiska

- 1) Ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów (Dz.U. 1989 Nr 58, poz. 349, Dz.U. 1994 Nr 127, poz. 627; Dz.U. 1998 Nr 106, poz. 668; Dz.U. 2000 Nr 12, poz. 136; Dz.U. 2001 Nr 81, poz. 875; z późn. zmianami)
- 2) Ustawa o Inspekcji Ochrony Środowiska z dnia 20 lipca 1991 r. (tekst jednolity Dz. U. 2002 Nr 112, poz. 982 z późn. zmianami)
- 3) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880)
- 4) Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity – Dz. U. 2000 Nr 56, poz. 679 z późn. zmianami)
- 5) Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych (Dz.U. 1995, Nr 90, poz. 446 z późn. zmianami)
- 6) Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymywaniu porządku i czystości w gminach (Dz.U. 1996 Nr 132, poz. 622 z późn. zmianami)
- 7) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U.1997 Nr 111, poz. 724 z późn. zmianami)
- 8) Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych (Dz. U. Nr 162, poz. 1121)
- 9) Ustawa z dnia 26 lipca 2000 roku o nawozach i nawożeniu (Dz. U. 2000 Nr 89, poz. 991)
- 10) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2001 Nr 62, poz.627 z późn. zmianami)
- 11) Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska,

ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 2001 Nr 100, poz. 1085 z późn. zmianami)

- 12) Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zmianami)
- 13) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz.U. Nr 62, poz. 628 z późn. zmianami)
- 14) Ustawa z dnia 7 czerwca 2001r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i odprowadzaniu ścieków (Dz.U. 2002 Nr 241, poz. 2093 ze zmianami)
- 15) Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. 2001 Nr 63, poz. 639 z późn. zmianami)
- 16) Ustawa z dnia 11 maja 2001 roku o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz.U. 2001 Nr 63, poz. 638 z późn. zmianami),
- 17) Ustawa z dnia 13 września 2002 roku o produktach biobójczych (Dz. U. 2002 Nr 175, poz. 1433)
- 18) Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717)
- 19) Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz.U. 2003 Nr 229, poz. 2273).
- 20) Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (Dz. U. z 2004 r. Nr 11, poz. 94)
- 21) Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. (Dz. U. Nr 121, poz. 1266)
- 21) Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. Nr 93, poz. 898)

X. Załączniki

Załącznik A. Zasady utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej

Opracowano na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych wymagań utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej (Dz. U., 2004 Nr 65, poz. 600).

I. Utrzymywaniem gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska jest:

- 1) uprawa roślin lub ugorowanie - w przypadku gruntów ornych;
- 2) koszenie trawy co najmniej raz w roku w okresie wegetacyjnym - w przypadku łąk;
- 3) wypasanie zwierząt w okresie wegetacyjnym traw - w przypadku pastwisk.

II. Grunty orne położone na stokach o nachyleniu powyżej 20 ° nie powinny być:

- 1) wykorzystywane pod uprawę roślin wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku;
- 2) ugorowane jako ugór czarny.

III. Na gruntach ornych, położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20 °, wykorzystywanych pod uprawę roślin wieloletnich:

- 1) powinna być utrzymywana okrywa roślinna lub ściółkowanie w międzyrzędziach albo
- 2) uprawa powinna być prowadzona metodą tarasową.

IV. Uznaje się, że grunt orny był ugorowany, jeżeli podlegał:

- 1) zabiegom uprawowym, przy czym nie był obsiewany przez okres dłuższy niż 6 miesięcy lub
- 2) co najmniej jednokrotnemu koszeniu w terminie do dnia 15 lipca.

V. Grunt orny nie powinien być ugorowany przez okres dłuższy niż 5 lat.

VI. Dopuszcza się przemienne użytkowanie łąk i pastwisk.

VII. Łąki, pastwiska i ścierniska nie powinny być wypalane.

VIII. Grunty rolne, w tym grunty orne położone na stokach o nachyleniu powyżej 20 °, nie powinny być porośnięte drzewami i krzewami, z wyjątkiem drzew i krzewów:

- 1) niepodlegających wycięciu, zgodnie z przepisami o ochronie przyrody;
- 2) mających znaczenie dla ochrony wód i gleb;
- 3) niewpływających na prowadzoną na tych gruntach produkcję roślinną.

Załącznik B. Zasady zwykłej dobrej praktyki rolniczej (PROW, 2004)

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
1. ROLNICZE WYKORZYSTANIE ŚCIEKÓW W GOSPODARSTWIE (Stosowanie ścieków lub odpadów ściekowych do nawadniania i nawożenia gruntów rolnych oraz stawów rybnych)			
Ścieki przeznaczone do wykorzystania w rolnictwie muszą być wstępnie oczyszczone, spełniać normy sanitarne i nie mogą zawierać zanieczyszczeń w ilościach przekraczających wartości określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska. Za spełnianie tych wymogów odpowiada podmiot oferujący ścieki	Ustawa Prawo Wodne z 18 lipca 2001 (Dz.U. z 2001 r., Nr 115, poz. 1229 z późn. zmianami) Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763)	1. Brak kopii odpowiedniego pozwolenia i planu nawożenia.	ARiMR
Ścieki wykorzystywane do celów rolniczych mogą pochodzić wyłącznie od zakładów posiadających pozwolenie wodnoprawne na ich rolnicze wykorzystanie.			Inspekcja Ochrony Środowiska
Gospodarstwa wykorzystujące ścieki powinny posiadać plany nawożenia, w których uwzględniono ilość składników odżywczych zawartych w dawkach ścieków przeznaczonych do wykorzystania w rolnictwie.			Inspekcja Sanitarna
Wykorzystanie ścieków jest zabronione na gruntach wykorzystywanych do uprawy roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi i zwierzęta.			Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
2. ROLNICZE WYKORZYSTANIE KOMUNALNYCH OSADÓW ŚCIEKOWYCH			
Komunalne osady ściekowe mogą być stosowane na gruntach, których odczyn jest nie mniejszy niż pH 5,6 a zawartość w osadzie metali ciężkich nie powinna przekraczać ilości określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska. Komunalne osady ściekowe powinny spełniać normy sanitarne określone w ww. rozporządzeniu.	Ustawa o odpadach z 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U. z 2001r., Nr 62, poz. 628 z późniejszymi zmianami) Rozp. Ministra Środowiska z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych. (Dz.U.02.134.1140) Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763)	2. Brak odpowiednich dokumentów dotyczących składu osadów ściekowych i planu nawożenia.	ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska Kara aresztu lub kara grzywny
Rolnik wykorzystujący osady ściekowe musi posiadać plan nawożenia, uwzględniające ilość składników odżywczych (biogenów) znajdujących się w dawkach osadów ściekowych przeznaczonych do zastosowania w rolnictwie jak również wyniki analizy gleby, wykonane bezpośrednio przed stosowaniem osadu ściekowego.			Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Stosowanie osadów ściekowych jest zabronione na gruntach z roślinami przeznaczonymi do bezpośredniego spożycia przez ludzi			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
3. NAWOZY NATURALNE I MINERALNE I ICH STOSOWANIE			
W gospodarstwie można stosować tylko nawozy naturalne oraz nawozy dopuszczone do obrotu w drodze obwieszczenia Ministra Rolnictwa w MP.	Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 26 lipca 2000 r. (Dz.U. z 2000 r., nr 89, poz. 991) Rozp. Ministra Rolnictwa i RW z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. z 2001 r. nr 60, poz. 616)	3. Nie stosowanie się do wymogów przechowywania nawozów mineralnych określonych w instrukcji stosowania i przechowywania. 4. Stosowanie nawozów niedopuszczonych do obrotu.	ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska GIJHARS Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Dawka nawozu naturalnego, zastosowana w ciągu roku, nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu (N) w czystym składniku na 1ha użytków rolnych.			
Nawozy naturalne w postaci stałej powinny być przechowywane w pomieszczeniach inwentarskich lub na nieprzepuszczalnych płytach zaopatrzonych w instalacje odprowadzające wycieki do szczelnych zbiorników na gnojówkę i wodę gnojową. Przepis ten będzie obowiązywał po 25 października 2008 r.			
Nawozy naturalne w postaci płynnej (gnojowica, gnojówka) powinny być przechowywane w szczelnych zbiornikach. Przepis ten będzie obowiązywał po 25 października 2008 r.			
Pojemność płyty gnojowej i zbiornika na gnojowice powinna zapewnić możliwość gromadzenia nawozów naturalnych przez okres co najmniej 4 miesięcy			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
3. NAWOZY NATURALNE I MINERALNE I ICH STOSOWANIE (c.d.)			
Nawozy mineralne i organiczne w postaci stałej należy przechowywać w oryginalnych opakowaniach, zgodnie z instrukcją stosowania i przechowywania. Nawozy dostarczane luzem powinny być przechowywane w magazynach lub pod zadaszeniem: • dopuszcza się składowanie tych nawozów w pryzmach formowanych na utwardzonym i nieprzepuszczalnym podłożu pod przykryciem z materiału wodoszczelnego • pryzmy nie mogą być zakładane na spadkach terenu oraz w strefach ochrony pośredniej I strefach wrażliwych wód, • nie dopuszcza się składowania w pryzmach saletry amonowej i nawozów zawierających azotan amonowy w ilości, która odpowiada zawartości azotu całkowitego powyżej 28%. Nawozy naturalne oraz organiczne w postaci stałej oraz płynnej mogą być stosowane tylko w okresie od dnia 1 marca do dnia 30 listopada, z wyjątkiem nawozów stosowanych na uprawy pod osłonami. Nawozy naturalne oraz organiczne stosowane na gruntach ornych powinny być przykryte lub wymieszane z glebą nie później niż następnego dnia po wywiezieniu.	Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 26 lipca 2000 r. (Dz.U. z 2000 r., nr 89, poz. 991) Rozp. Ministra Rolnictwa i RW z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. z 2001 r. nr 60, poz. 616)	3. Nie stosowanie się do wymogów przechowywania nawozów mineralnych określonych w instrukcji stosowania i przechowywania. 4. Stosowanie nawozów niedopuszczonych do obrotu.	ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska GIJHARS Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
3. NAWOZY NATURALNE I MINERALNE I ICH STOSOWANIE (c.d.)			
Zabrania się stosowania nawozów naturalnych i mineralnych na glebach zalanych wodą, przykrytych śniegiem lub zamrzniętych do głębokości 30 cm.	Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 26 lipca 2000 r. (Dz.U. z 2000 r., nr 89, poz. 991)	3. Nie stosowanie się do wymogów przechowywania nawozów mineralnych określonych w instrukcji stosowania i przechowywania. 4. Stosowanie nawozów niedopuszczonych do obrotu.	ARiMR
Zabrania się stosowania nawozów: • naturalnych w postaci płynnej oraz azotowych na glebach bez okrywy roślinnej położonych na stokach o nachyleniu większym niż 10% • naturalnych w postaci płynnej podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi.	Rozp. Ministra Rolnictwa i RW z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. z 2001 r. nr 60, poz. 616)		Inspekcja Ochrony Środowiska GIJHARS Kara grzywny
Nawozy naturalne nie mogą być stosowane w bezpośrednim sąsiedztwie strefy ochronnej źródeł wody, ujęć wody, brzegu zbiorników oraz cieków wodnych, kąpielisk zlokalizowanych na wodach powierzchniowych oraz obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego.			Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Nawozy mineralne w postaci stałej, w pasie o szerokości 20 m od strefy ochronnej źródeł i ujęć wody oraz od brzegu zbiorników i cieków wodnych, można stosować tylko ręcznie.			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
4. ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN			
Wolno stosować tylko środki ochrony roślin oraz materiał siewny, zawierający środki ochrony roślin, dopuszczone do obrotu i stosowania przepisami o ochronie roślin uprawnych lub o rolnictwie ekologicznym (wykaz rejestr jest ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski").	Ustawa o ochronie roślin uprawnych z dnia 12 lipca 1995 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1398 z późniejszymi zmianami)	5. Brak ewidencji zabiegów wykonywanych przy użyciu środków ochrony roślin. 6. Nie stosowanie się do zaleceń określonych w etykietce-instrukcji. 7. Brak dokumentu potwierdzającego ukończenie szkolenia na wykonywanie zabiegów środkami ochrony roślin (w przypadku środków ochrony roślin zaliczonych do bardzo toksycznych i toksycznych) lub brak dokumentu potwierdzającego, że zabiegi są wykonywane sprzętem sprawnym technicznie.	ARiMR Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
4. ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN (c.d.)			
Środki ochrony roślin należy stosować wyłącznie do celów określonych w etykiecie-instrukcji stosowania i ściśle według podanych w niej zaleceń.	Ustawa o ochronie roślin uprawnych z dnia 12 lipca 1995 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1398 z późniejszymi zmianami)		ARiMR Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Rolnicy są obowiązani do prowadzenia ewidencji zabiegów wykonywanych przy użyciu środków ochrony roślin i przechowywania jej przez co najmniej cztery lata od dnia wykonania zabiegu.			
Zabiegi chemicznej ochrony roślin powinny być wykonywane sprzętem sprawnym technicznie, przez osoby posiadające aktualne zaświadczenie o przeszkoleniu w tym zakresie (w przypadku środków ochrony roślin zaliczonych do bardzo toksycznych i toksycznych) lub sprzętem ręcznym.			
Środki ochrony roślin na terenie otwartym należy stosować, jeżeli prędkość wiatru nie przekracza 3 m/s i miejsce stosowania środka ochrony roślin jest oddalone co najmniej 5 m od dróg publicznych i co najmniej 20 m od budynków mieszkalnych i zabudowań inwentarskich, pasiek, upraw zielarskich, ogrodów działkowych, rezerwatów przyrody, wód powierzchniowych oraz od granicy wewnętrznego terenu ochrony strefy pośredniej źródeł i ujęć wód.			

Zabrania się zakładania w odległości mniejszej niż 20 m od budynków mieszkalnych i zabudowań inwentarskich, pasiek, upraw zielarskich, ogrodów działkowych, rezerwatów przyrody, wód powierzchniowych oraz od granicy wewnętrznego terenu ochrony strefy pośredniej źródeł i ujęć wód upraw wymagających intensywnego stosowania środków ochrony roślin	Ustawa o ochronie roślin uprawnych z dnia 12 lipca 1995 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1398 z późniejszymi zmianami)		ARiMR Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Rolnicy są obowiązani do przestrzegania okresów karencji i prewencji podczas przystosowania środków ochrony roślin			
Zabrania się stosowania środków ochrony roślin niezgodnie z okresami prewencji dla pszczół			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
5. GOSPODAROWANIE NA UŻYTKACH ZIELONYCH			
Obowiązuje zakaz wypalania roślinności na łąkach, pastwiskach, nieużytkach, rowach, pasach przydrożnych, szlakach kolejowych lub w strefie oczeretów i trzcin. Zakaz dotyczy również miedz, ściernisk i słomy.	Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 92, poz. 880; art. 124)	8. Wypalanie roślinności	Kara aresztu lub kara grzywny (art. 131 ustawy o ochronie przyrody) Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
Gospodarowanie na użytkach zielonych nie powinno powodować zanieczyszczenia wód związkami azotu oraz trwałego uszkodzenia darni przez nadmierny wypas.	Ustawa Prawo Wodne z 18 lipca 2001r. (Dz.U. z 2001 r., Nr 115, poz. 1229 z późniejszymi zmianami)		trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia (art. 132 ustawy o ochronie przyrody). ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska
6. OCHRONA SIEDLISK			
Wypełnienie obowiązków na obszarach objętych ochroną prawną, wynikających z Ustawy o ochronie przyrody.	Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 92, poz. 880)	9. Nie wypełnienie wymogów ochrony przewidzianych dla obszarów chronionych (plany ochrony, roczne zadania ochronne)	Służby ochrony przyrody (Park Narodowy, Park Krajobrazowy, obszar NATURA 2000, Starosta) Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
7. UTRZYMANIE CZYSTOŚCI I PORZĄDKU			
Rolnicy zobowiązani są do utrzymania czystości i porządku na terenie gospodarstwa oraz do posiadania urządzenia do gromadzenia odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gospodarstwa.	Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z 13 września 1996 r. (Dz.U.96.132.622 z późniejszymi zmianami)	10. Brak urządzeń służących do zbierania odpadów komunalnych. 11. Obecność odpadów komunalnych na terenie gospodarstwa.	Gmina Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
8. OCHRONA GLEBY			
Obowiązek utrzymywania w stanie sprawności technicznej urządzeń przeciwoerozyjnych oraz urządzeń melioracji szczegółowych ciąży na właścicielu gruntów, na których znajdują się te urządzenia. Rolnicy są zobowiązani do utrzymania na stokach nachylonych 12° (20%) użytków zielonych.	Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995r. (Dz.U. z 1995r. Nr 16, poz. 78 z późniejszymi zmianami)	12. Przekształcenie użytku zielonego w grunt orny na stoku o nachyleniu 12° (20%).	ARiMR Starosta
9. OCHRONA WODY			
Ścieki bytowe (nieoczyszczone) nie mogą być odprowadzane bezpośrednio do wód powierzchniowych lub do ziemi.	Ustawa Prawo Wodne z 18 lipca 2001r. (Dz.U. z 2001 r., Nr 115, poz. 1229 z późniejszymi zmianami)	13. Odprowadzanie ścieków do systemów melioracyjnych, wód powierzchniowych lub do ziemi. 14. W przypadku podłączenia do sieci wodociągowej brak zbiornika bezodpływowego na nieczystości ciekłe lub przydomowej oczyszczalni ścieków bytowych lub przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej	ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Załącznik C. Możliwości finansowania przedsięwzięć dotyczących ochrony środowiska na poziomie lokalnym (wybór)

1. Fundusze strukturalne UE

Najważniejszym, chociaż nie jedynym źródłem finansowania projektów są fundusze strukturalne. Głównym celem funduszy strukturalnych jest wyrównanie nierówności społecznych i ekonomicznych poprzez wspieranie gospodarek krajów członkowskich. Polityka strukturalna UE opiera się na czterech funduszach strukturalnych, które scharakteryzowano poniżej. Informacje o funduszach zawarte są na stronie internetowej Centrum Informacji o Środowisku: <http://www.cios.gov.pl/>.

1.1. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

EFRR powstał w 1975 roku, a jego głównym zadaniem jest niwelowanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionalnego krajów należących do UE. Przyczynia się przede wszystkim do osiągnięcia celu polegającego na wspieraniu rozwoju i dostosowania strukturalnego regionów opóźnionych w rozwoju oraz gospodarczego i społecznego przekształcenia obszarów z trudnościami strukturalnymi. Pomoc dla regionów w ramach EFRR obejmuje, m. in., następujące obszary:

- inwestycje w infrastrukturę, z uwzględnieniem tworzenia sieci transeuropejskich dla regionów objętych celem nr 1 polityki strukturalnej UE,
- inwestycje związane z ochroną środowiska.

Inwestycje w dziedzinie ochrony środowiska współfinansowane z EFRR będą realizowane w ramach dwóch programów operacyjnych, przygotowanych przez rząd Polski na podstawie Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006: Sektorowego Programu Operacyjnego "Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw" oraz Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

1.1.1. Sektorowy Program Operacyjny "Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw" (SPO WKP)

SPO WKP będzie finansowany ze środków EFRR oraz z środków krajowych. Na program operacyjny w latach 2004 - 2006 przeznaczone będzie łącznie 2 529,7 mln euro, w tym środki unijne w wysokości 1 300 mln euro. Program adresowany jest do dużych, małych i średnich przedsiębiorstw, m.in. w celu wsparcia przedsięwzięć w zakresie dostosowywania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska:

- przeprowadzenia inwestycji koniecznych do uzyskania pozwolenia zintegrowanego,
- gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrony powietrza,
- gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi.

1.1.2. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR)

ZPORR zarządzany jest na poziomie krajowym, ale wdrażany w systemie zdecentralizowanym na poziomie wojewódzkim. Działanie 1.2. w ramach ZPORR „Infrastruktura ochrony środowiska” ma na celu ograniczenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb, poprawę stanu bezpieczeństwa

przeciwpowodziowego, zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, a także poprawę zarządzania środowiskiem. Działanie 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska” jest komplementarne do Działań realizowanych w ramach 3 Priorytetu ZPORR „Rozwój lokalny”: 3.1 „Obszary wiejskie” oraz Działanie 3.2. „Obszary podlegające restrukturyzacji”. W ramach Działań 3.1 oraz 3.2. realizowane będą małe inwestycje w zakresie ochrony środowiska, o oddziaływaniu lokalnym. W ramach Działania 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska” realizowana będzie natomiast infrastruktura o znaczeniu regionalnym, służąca wzmocnieniu konkurencyjności regionów.

Niewielkie inwestycje związane z ochroną środowiska na terenach wiejskich realizowane przez osoby prywatne przewidziane są również w SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” w ramach Działania „Rozwój i ulepszanie infrastruktury związanej z rolnictwem”. W ramach ww. SPO realizowane będzie również Działanie „Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi”. Inwestycje realizowane w ramach Działania 1.2 będą komplementarne z inwestycjami w zakresie infrastruktury ochrony środowiska realizowanymi w ramach Funduszu Spójności oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”.

1.1.2.1. Działania 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska” (Priorytet 1: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów)

W ramach Działania 1.2. realizowane będą projekty infrastrukturalne o wartości całkowitej od 1 mln euro do 10 mln euro (projekty o wartości całkowitej przekraczającej kwotę 10 mln euro dofinansowywane będą z Funduszu Spójności, infrastrukturalne projekty środowiskowe o wartości całkowitej poniżej 1 mln euro realizowane będą w ramach Priorytetu 3 ZPORR „Rozwój lokalny”). Do realizacji w ramach Działania przewidziane są także projekty z zakresu zarządzania ochroną środowiska o minimalnej wartości całkowitej 500 tys. euro.

Rodzaje projektów przewidzianych do finansowania w ramach Działania 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska”:

W zakresie zaopatrzenia w wodę, poboru wody i oczyszczanie ścieków:

- 1) budowa i modernizacja sieci wodociągowych,
- 2) budowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnych,
- 3) budowa i modernizacja sieci kanalizacji deszczowych,
- 4) budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody,
- 5) budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków,
- 6) budowa zbiorników umożliwiających pozyskanie wody pitnej;

W zakresie gospodarki odpadami:

- 1) organizacja i wdrażanie systemów selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu,
- 2) wdrażanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi (m.in. budowa sortowni, kompostowni, obiektów termicznej, termiczno-chemicznej i mechanicznej utylizacji odpadów; budowa nowych, modernizacja istniejących i rekultywacja nieczynnych składowisk; likwidacja "dzikich" składowisk),
- 3) budowa i modernizacja spalarni odpadów niebezpiecznych,
- 4) rekultywacja i likwidacja składowisk odpadów niebezpiecznych;

W zakresie poprawy jakości powietrza:

- 1) modernizacja i rozbudowa miejskich systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza,
- 2) przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie "niskiej emisji";

W zakresie zapobiegania powodziom:

- 1) regulacja cieków (pogłębianie, zapory, stabilizacja brzegów, prace remontowe w korytach rzecznych, itd.),
- 2) tworzenie polderów,
- 3) budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych wraz z drogami dojazdowymi,
- 3) budowa i modernizacja małych zbiorników retencyjnych i stopni wodnych w ramach tzw. "małej retencji",

W zakresie zarządzania ochroną środowiska:

- 1) opracowanie baz danych dotyczących lasów, jakości gleb, wód, powietrza,
- 2) tworzenie systemów pomiaru zanieczyszczeń powietrza w miastach oraz systemów informowania mieszkańców o poziomie zanieczyszczeń powietrza,
- 3) utworzenie sieci stacji kontrolnych i ostrzegawczych w zakresie jakości wód,
- 4) tworzenie map terenów zalewowych,
- 5) tworzenie systemów monitoringu środowiska, w tym reagowania na zagrożenia,
- 6) tworzenie systemów informacji przeciwpowodziowej.

W zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- 1) budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej do produkcji i przesyłu energii odnawialnej (energia wiatrowa, wodna, geotermalna, kolektory słoneczne i ogniwa fotowoltaiczne, biomasa).

1.1.2.2. Działanie 3.1 w ramach ZPORR „Obszary wiejskie” (Priorytet 3: Rozwój lokalny)

Głównym celem Działania 3.1 jest przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich i małych miast. Dodatkowo określone są następujące cele szczegółowe Działania:

- wzrost mobilności zawodowej mieszkańców wsi i małych miast,
- tworzenie warunków do dywersyfikacji działalności gospodarczej,
- poprawa warunków życia na obszarach o najmniejszych perspektywach rozwojowych w Polsce.

W Działaniu do realizacji przewidziane są projekty z zakresu turystyki i kultury o oddziaływaniu lokalnym, zlokalizowane na obszarach spełniających wymagane dla tego typu projektów w Działaniu 3.1. „Obszary wiejskie” kryterium demograficzne (miejscowości od 5 do 20 tys. mieszkańców lub mniejsze ośrodki w przypadku gdy pełnią funkcję centrum rozwoju lokalnego).

W ramach Działania przewidziane do realizacji są projekty, które mają wpływ na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej obszaru objętego projektem oraz

tworzą warunki dla wzrostu zatrudnienia. Do realizacji przewiduje się projekty inwestycyjne, wynikające z planów/programów rozwoju lokalnego przygotowanych w formule partnerstwa na poziomie gminnym, międzygminnym (np. przez związki gmin) lub powiatowym. Plany te powinny zawierać co najmniej: opis aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze objętym planem, opis planowych zadań inwestycyjnych na lata 2004-2006, plan finansowy na lata 2004-2006. Zakłada się, że inwestycje liniowe (takie jak infrastruktura drogowa, kanalizacja, wodociągowa itd.) w ramach Działania 3.1 przyczyniają się do rozbudowy kanalizacji teletechnicznej, a odstępianie od tej reguły wymaga uzasadnienia.

Rodzaje projektów finansowanych w ramach Działania 3.1 „Obszary wiejskie” (projekty z zakresu infrastruktury środowiskowej o całkowitej wartości poniżej 1 mln euro):

W zakresie budowy lub modernizacji urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków:

- 1) sieci kanalizacyjne,
- 2) sieci kanalizacji deszczowej,
- 3) oczyszczalnie ścieków,
- 4) inne urządzenia do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków;

W zakresie budowy lub modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody:

- 1) sieci wodociągowe,
- 2) ujęcia wody (w tym ochrona ujęć i źródeł wody pitnej),
- 3) urządzenia służące do gromadzenia, przechowywania i uzdatniania wody,
- 4) urządzenia regulujące ciśnienie wody;

W zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- 1) budowa i modernizacja urządzeń do produkcji i przesyłu energii ze źródeł odnawialnych (energia, wiatrowa, wodna, kolektory słoneczne i ogniwa fotowoltaiczne, energia uzyskiwana z wykorzystania biomasy i inne);

W zakresie poprawy jakości powietrza:

- 1) modernizacja i rozbudowa systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza,
- 2) przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie "niskiej emisji";

W zakresie gospodarki odpadami:

- 1) budowa, modernizacja, rekultywacja lub likwidacja składowisk odpadów (w tym rekultywacja bądź likwidacja składowisk odpadów niebezpiecznych),
- 2) budowa lub modernizacja miejsc utylizacji opakowań i nieużytych środków ochrony roślin,
- 3) likwidacja dzikich wysypisk,
- 4) kompleksowe systemy zagospodarowania odpadów na poziomie lokalnym, obejmujące m.in. odbiór posegregowanych odpadów od mieszkańców, odzyskiwanie surowców wtórnych, recykling, kompostowanie odpadów organicznych, itp.;

W zakresie przeciwdziałania powodziom:

- 1) regulacja cieków wodnych (pogłębianie, zapory, stabilizacja brzegów, prace remontowe w korytach rzecznych, itd.),
- 2) tworzenie polderów,
- 3) budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych wraz z drogami dojazdowymi,
- 4) budowa i modernizacja małych zbiorników retencyjnych i stopni wodnych w ramach tzw. „małej retencji”;

W zakresie budowy lub modernizacji dróg gminnych i powiatowych o znaczeniu lokalnym:

- 1) drogi powiatowe i gminne,
- 2) lokalne obiekty mostowe (mosty i wiadukty) na drogach gminnych i powiatowych,
- 3) ulice w granicach administracyjnych miast do 20 tys. mieszkańców,
- 4) towarzysząca infrastruktura drogowa;

W zakresie kompleksowego uzbrojenia terenu pod inwestycje:

- 1) projekty kompleksowego uzbrojenia terenu przeznaczonego w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod inwestycje, z wyłączeniem terenów pod inwestycje mieszkaniowe – uzbrojenie związane z dostarczeniem podstawowych mediów – kanalizacji, wodociągu, instalacji elektrycznych, gazowych oraz dróg wewnętrznych itp.;

W zakresie budowy lub modernizacji lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej:

- 1) infrastruktura służąca rozwojowi aktywnych form turystyki,
- 2) infrastruktura noclegowa, gastronomiczna, informacyjno-recepcyjna i inna infrastruktura turystyczna,
- 3) systemy informacji kulturalnej i turystycznej,
- 4) infrastruktura kultury (zaplecze kulturalne i rozrywkowe – sale koncertowe i wystawowe, amfiteatry, itp.),
- 5) projekty polegające na restauracji i rewitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego
- 6) systemy zabezpieczeń obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń (np. pożary, włamania, itp.),
- 7) projekty inwestycyjne gmin uzdrowiskowych związane z rozwojem funkcji leczniczo-wypoczynkowych.

Beneficjentami Działań 1.2 oraz 3.1 są, m.in., gminy oraz związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego (np. międzygminne), jak również podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których 100% udziałów lub akcji posiada samorząd gminny, powiatowy lub wojewódzki.

1.2. Europejski Fundusz Społeczny (Socjalny) (EFS)

Pomoc ESF dotyczy najbiedniejszych regionów. Finansowane są w jego ramach działania mające na celu zapobieganie i przeciwdziałanie bezrobociu. Środki z EFS przeznaczone są przede wszystkim na: wspieranie programów mających na celu tworzenie nowych miejsc pracy (małe i średnie przedsiębiorstwa), aktywizację zawodową kobiet, kształcenie ustawiczne, kształcenie kadr, personelu dydaktycznego.

1.3. Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych (EFOGR)

EFOGR zajmuje się wspieraniem przekształceń struktury rolnictwa oraz wspomaganiem rozwoju obszarów wiejskich. Na Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej jest przeznaczana największa część budżetu Unii Europejskiej (w 1999 przeznaczono na ten cel 42,2 procenta budżetu). Ponadto środki Funduszu pochodzą z opłat nakładanych na importowane spoza Unii Europejskiej produkty rolne. EFOGR współfinansuje w Polsce Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”.

Fundusz ten jest zbudowany z dwóch sekcji: Sekcji Gwarancji, finansującej wspólną politykę rolną oraz Sekcji Orientacji, wspierającej przekształcenia w rolnictwie w poszczególnych państwach Unii Europejskiej i będącej instrumentem polityki strukturalnej. Pomoc, w ramach Sekcji Orientacji, obejmuje inicjatywy w dziedzinach:

- 1) rozwoju i modernizacji terenów wiejskich,
- 2) wspierania inicjatyw służących zmianom struktury zawodowej na wsi,
- 3) wspierania działań zwiększających konkurencyjność produktów rolnych,
- 4) wspierania ruchu turystycznego,
- 5) wspierania rozwoju i eksploatacji terenów leśnych,
- 6) inwestycji w ochronę środowiska,
- 7) wyrównywania szans gospodarstw położonych na terenach górzystych i terenach dotkniętych kataklizmami.

Z EFOGR związana jest ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej z dnia 28 listopada 2003 (Dz.U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2273). Na podstawie tej ustawy opracowano **Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich** (projekt marzec 2004).

1.4. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa (IFWR)

IFWR finansuje inicjatywy, których celem jest restrukturyzacja rybołówstwa oraz upraw wodnych (hodowla ryb).

2. Fundusz Spójności

Fundusz Spójności, inaczej nazywany Funduszem Kohezji lub Europejskim Funduszem Kohezji, to czasowe wsparcie finansowe dla krajów Unii Europejskiej, których Produkt Krajowy Brutto (PKB) na mieszkańca nie przekracza 90 % średniej PKB dla wszystkich państw członkowskich. Fundusz ten uczestniczy w finansowaniu projektów z zakresu ochrony środowiska oraz sieci transeuropejskich w zakresie infrastruktury transportowej. Fundusz Spójności ma wymiar krajowy a nie regionalny, jak to ma miejsce w wypadku funduszy strukturalnych.

Głównym celem strategii środowiskowej Funduszu Spójności jest wsparcie dla realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska, wynikających z wdrażania prawa Unii Europejskiej. Priorytety jakie będą realizowane przy wsparciu z Funduszu Spójności w ochronie środowiska to:

- 1) poprawa jakości wód powierzchniowych,
- 2) polepszenie jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia,
- 3) poprawa jakości powietrza,
- 4) racjonalizacja gospodarki odpadami,
- 5) ochrona powierzchni ziemi,
- 6) zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Beneficjentami końcowymi Funduszu Spójności mogą być podmioty publiczne, czyli samorządy terytorialne (gminy, związki gmin) i przedsiębiorstwa komunalne.

Instytucjami wdrażającymi i zarządzającymi Funduszem Spójności są:

- Ministerstwo Środowiska, jako sektorowa instytucja zarządzająca,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wraz z Wojewódzkimi

Funduszami Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jako instytucje pośredniczące w zarządzaniu Funduszem Spójności (instytucje, do których składane są projekty).

Fundusz Spójności różni się od funduszy strukturalnych podejmowaniem finalnej decyzji o przyznaniu środków na dofinansowanie przez Komisję Europejską, a nie indywidualnie przez państwo członkowskie; (kompetencją państwa aplikującego do funduszu jest wskazanie propozycji do dofinansowania).

Środki z Funduszu Spójności kierowane są najpierw do państw członkowskich, a następnie przekazywane na realizację projektów do poszczególnych regionów potrzebujących wsparcia. Korzystanie ze środków Funduszu Spójności w Polsce oparte będzie na Strategii wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006 utworzonej na podstawie Narodowego Planu Rozwoju 2004 - 2006. Zgodnie z obowiązującymi w zakresie polityki strukturalnej zasadami współfinansowania, pomoc z Funduszu Spójności na określony projekt będzie wynosić maksymalnie od 80% do 85 % kosztów kwalifikowanych. Na lata 2004-2006 z całej kwoty Funduszu Spójności dla Polski na sektor środowiska przypadnie 2,1 miliarda euro.

3. Inne fundusze i programy zagraniczne

3.1. Fundusz PHARE

Pomoc finansowa w ramach funduszu PHARE (Poland and Hungary Assistance for the Reconstruction of the Economy) jest przyznawana Polsce przez UE od 1990 r. (Phare będzie funkcjonował do 2006 roku). Fundusz ten ma służyć pomocą w przebudowie modelu polskiej gospodarki ze zcentralizowanego na rynkowy. Organem powołanym przez rząd RP do celów przygotowania i koordynacji polskiej polityki integracji z UE jest Komitet Integracji Europejskiej (KIE). Przedstawia on Radzie Ministrów projekty przydziału środków poszczególnym jednostkom koordynującym realizację programów, a zgodnie z Nową Orientacją PHARE, jednostkom realizującym projekt, powołanym przy poszczególnych resortach.

W Polsce jednostką realizującą projekty w zakresie ochrony środowiska jest NFOŚiGW.

Środki PHARE przeznaczone są głównie na realizację projektów w następujących sektorach ochrony środowiska:

- 1) ochrona przyrody,
- 2) ochrona powietrza,
- 3) ochrona powierzchni ziemi i wody,
- 4) gospodarka wodna.

3.1.1. Ekologiczny Fundusz Partnerski PHARE (EFP PHARE)

EFP PHARE powstał w 1994 roku jako wtórne źródło finansowania przedsięwzięć ekologicznych. Środki w ramach EFP PHARE pochodzą ze spłat pożyczek udzielonych polskim przedsiębiorstwom produkcyjnym ze środków PHARE. Jest to więc fundusz złotówkowy. Pomoc z EFP PHARE w formie dotacji przyznawana jest na realizację celów ochrony środowiska, w tym na działania wspierające procesy dostosowawcze Polski do członkostwa w Unii Europejskiej, a także na usuwanie skutków powodzi. Projekty przeznaczone do finansowania z tego funduszu przygotowywane są przez NFOŚiGW wspólnie z beneficjentem, na zlecenie Ministra Środowiska, do którego należy rozpoznanie potrzeb.

3.1.2. PHARE w obszarze przygranicznych (Program Współpracy Przygranicznej Phare)

Środki z funduszu Phare będą dostępne do realizacji projektów na terenach sąsiadujących, m.in. z Ukrainą i Białorusią. Wnioski mogą dotyczyć przedsięwzięć małych (szkolenia, wymiany, konferencje, wydawnictwa) do 50 tys. euro oraz projektów inwestycyjnych w dziedzinie turystyki, dróg i ochrony środowiska do 200 tys. euro. Beneficjentami mogą być samorządy. Informacje na ten temat możliwości pozyskania środków finansowych są w posiadaniu władz Euroregionu BUG. Informacje o konkursach można znaleźć na stronie internetowej (<http://www.wwpwp.it.pl>).

3.2. Program LIFE

Program LIFE jest instrumentem finansowym wspierającym politykę ochrony środowiska UE. Głównym celem Programu LIFE jest wspieranie działań mających na celu wdrażanie prawa wspólnotowego oraz wzmocnienie polityki w zakresie ochrony środowiska, jak również wskazywanie nowych rozwiązań problemów związanych z wdrażaniem i realizacją polityki ochrony środowiska. Program LIFE składa się z trzech tematycznych komponentów: LIFE-Natura, LIFE-Środowisko i LIFE-Kraje Trzecie.

Środki dostępne w ramach Programu LIFE-Natura przeznaczone są na finansowanie działań w zakresie ochrony przyrody tzn. działań "wymaganych dla zachowania lub odtworzenia naturalnych siedlisk i populacji gatunków dzikiej fauny i flory w stanie sprzyjającym ich ochronie". W praktyce, LIFE-Natura jest zobowiązany uczestniczyć we wdrażaniu Dyrektywy Ptasiej (79/409/EEC) i Siedliskowej (92/43/EEC) Wspólnoty oraz, w szczególności, w tworzeniu Europejskiej Sieci Ekologicznej - NATURA 2000, której celem jest zachowanie i ochrona w naturalnym zasięgu najcenniejszych gatunków flory i fauny oraz ich siedlisk na terenie Wspólnoty.

Środki dostępne w ramach Programu LIFE-Środowisko przeznaczone są na finansowanie innowacyjnych działań o charakterze pilotażowym i demonstracyjnym, których celem jest:

- włączenie zagadnień środowiskowych w rozwój oraz planowanie przestrzenne, w tym obszarach zurbanizowanych i przybrzeżnych, - promowanie zrównoważonego zarządzania zasobami wód podziemnych i powierzchniowych,
- zminimalizowanie wpływu działalności gospodarczej na środowisko,
- zapobieganie, recykling i racjonalna gospodarka strumieniami odpadów,
- zmniejszenie środowiskowego wpływu produktów.

W ramach programu LIFE-Środowisko Komisja Europejska udziela dofinansowania do projektów w wysokości do 30% i do 50% (do 30 % - dla projektów, które w przyszłości będą uzyskiwać dochód, do 50 %- dla pozostałych projektów). W ramach programu LIFE-Natura maksymalny udział wsparcia finansowego Wspólnoty wynosi 50% kosztów kwalifikowanych. W wyjątkowych okolicznościach udział ten może zostać zwiększony do maksymalnie 75% dla projektów, których oczywistym celem jest ochrona siedlisk naturalnych o priorytetowym znaczeniu (tylko tych wskazanych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej) lub gatunków o priorytetowym znaczeniu (tylko gatunki wskazane w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej). Możliwość ta nie dotyczy rodzajów siedlisk lub gatunków zdefiniowanych jako priorytetowe tylko w ramach rezolucji Konwencji Berneńskiej. W tych przypadkach maksymalny udział wsparcia Wspólnoty pozostaje na poziomie 50%.

Całkowity koszt projektu zgłoszonego do współfinansowania w ramach programu LIFE-Środowisko powinien opiewać na kwotę mieszczącą się w przedziale od 1 000 000

Euro do 5 000 000 Euro. W ramach programu LIFE-Nature Komisja Europejska preferuje finansowanie projektów, których całkowity budżet jest wyższy niż 500 000 euro. Realizacja projektów powinna rozpocząć się pomiędzy 1 grudnia 2003 r. a 1 grudnia 2004 r.

Informacje dotyczące programu LIFE są umieszczone na stronie internetowej Komisji Europejskiej pod adresem: www.europa.eu.int/comm/environment/life oraz na stronie <http://www.mos.gov.pl/fundusze UE/life/index.shtml>

4. Fundusze krajowe

4.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

NFOŚiGW jest instytucją finansującą przedsięwzięcia w ochronie środowiska i działa od 1989 roku. Celem działalności Narodowego Funduszu jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska. Dystrybucja środków finansowych z NFOŚiGW odbywa się w ramach następujących dziedzin:

- 1) ochrona powietrza,
- 2) ochrona wód i gospodarka wodna,
- 3) ochrona powierzchni ziemi,
- 4) ochrona przyrody i krajobrazu oraz leśnictwo,
- 5) geologia i górnictwo,
- 6) edukacja ekologiczna,
- 7) Państwowy Monitoring Środowiska,
- 8) programy międzydziedzinowe,
- 9) Nadzwyczajne Zagrożenia Środowiska,
- 10) ekspertyzy i prace badawcze.

Wnioskodawcami ubiegającymi się o środki finansowe z Narodowego Funduszu mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorstwa,
- instytucje i urzędy,
- szkoły wyższe i uczelnie,
- jednostki organizacyjne ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia),
- administracja państwowa,
- osoby fizyczne.

Pożyczki, kredyty, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów ze środków finansowych Narodowego Funduszu przeznacza się na cele określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627 z późn. zmianami), zgodnie z priorytetami Narodowego Funduszu, określonymi w oparciu o: "II Politykę Ekologiczną Państwa", listy przedsięwzięć priorytetowych wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz zgodnie z planem działalności i ustawowymi kryteriami wyboru przedsięwzięć. Jako priorytetowe traktuje się te przedsięwzięcia, których realizacja wynika z konieczności wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej związanych z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej.

Więcej informacji na stronie internetowej: <http://www.nfosigw.gov.pl>.

4.2. Fundacja EkoFundusz

Fundacja EkoFundusz, istniejąca od 1992 roku, zajmuje się sprawami konwersji polskiego długu na ochronę środowiska (tzw. ekokonwersja długu). W 2004 roku EkoFundusz będzie koncentrował środki na projektach niekomercyjnych (profil działania fundacji określany jest każdego roku). Oznacza to całkowite wycofanie się z udziału w inwestycjach charakteryzujących się wysoką opłacalnością. Drugą istotną zmianą w porównaniu z latami poprzednimi będzie zmniejszenie udziału dotacji EkoFunduszu w całkowitych kosztach projektów.

Dotacje EkoFunduszu będą przyznawane w ramach pięciu sektorów priorytetowych:

- 1) ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminacja niskich źródeł ich emisji (ochrona powietrza),
- 2) ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do Bałtyku oraz ochrona zasobów wody pitnej (ochrona wód),
- 3) ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (ochrona klimatu),
- 4) ochrona różnorodności biologicznej,
- 5) gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych.

W ramach tych sektorów wspierane mogą być jedynie projekty dotyczące inwestycji bezpośrednio związanych z ochroną środowiska (w ich fazie implementacyjnej), a w dziedzinie ochrony przyrody również projekty nieinwestycyjne. Środki Fundacji koncentrowane są zazwyczaj na zakupie podstawowych obiektów technologicznych i urządzeń niezbędnych do ich funkcjonowania. EkoFundusz finansuje projekty, w ramach których zastosowane zostają nowatorskie rozwiązania technologiczne, kładąc duży nacisk na zakup nowoczesnych technologii z krajów donatorów.

Wszystkie projekty rozpatrywane do dofinansowania ze środków EkoFunduszu można podzielić na projekty techniczne (inwestycyjne) oraz przyrodnicze. Udział Fundacji w kosztach realizacji projektów technicznych (inwestycyjnych), będzie zależał od podmiotu zgłaszającego dany projekt do realizacji. Na najwyższą pomoc (dotacja w wysokości do 45% kosztów projektu) będą mogły liczyć samorządy zaliczające się do grupy o najniższym dochodzie ogółem na mieszkańca.

Inne podmioty tj. instytucje charytatywne i wyznaniowe, społeczne organizacje ekologiczne, dyrekcje parków narodowych i krajobrazowych będą mogły otrzymać wsparcie w wysokości do 30% kosztów przedsięwzięcia. Przedsiębiorcy zgłaszający projekt do dofinansowania ze środków Fundacji będą mogli liczyć na dotację nie przekraczającą 15% kosztów projektu.

W 2004 roku EkoFundusz będzie udzielał pomocy na realizację projektów przyrodniczych w wysokości do 80% kosztów przedsięwzięcia.

W ramach projektów technicznych można wydzielić grupę projektów innowacyjnych, czyli prowadzących do zastosowania po raz pierwszy w Polsce nowej technologii lub przyczyniających się do wprowadzenia jej na Polski rynek. W 2004 roku będą one mogły otrzymać dofinansowanie EkoFunduszu w wysokości do 30% kosztów projektu w przypadku przedsiębiorców oraz do 50% kosztów projektu, gdy wnioskodawcą będą samorządy lub inne podmioty tj. instytucje charytatywne i wyznaniowe, społeczne organizacje ekologiczne, dyrekcje parków narodowych i krajobrazowych.

W dziedzinach ochrony powietrza i ochrony klimatu dotowane będą przedsięwzięcia dotyczące:

- energetycznego wykorzystania odnawialnych źródeł energii (w szczególności biomasy, energii słonecznej oraz efektywnych ekonomicznie zastosowań pomp ciepła);

- oszczędności energii w systemach zaopatrzenia w ciepło na cele komunalno - bytowe;
- eliminacji emisji metanu ze starych wyrobisk węgla, kopalń węgla kamiennego oraz eliminacji biogazu powstającego w oczyszczalniach ścieków;
- systemowych rozwiązań mających na celu istotne zmniejszenie zanieczyszczeń atmosfery powodowanych przez transport samochodowy na terenach miejskich.

W dziedzinie ochrony wód głównym współfinansowane przez EkoFundusz będą:

- ochrona wybranych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) przed infiltracją do nich zanieczyszczonych wód powierzchniowych;
- ochrona wód na obszarach mających wpływ na ważne obiekty przyrodnicze o randze międzynarodowej, decydujące o zachowaniu globalnej różnorodności biologicznej (parki narodowe i rezerваты przyrody);
- ochrona przed zanieczyszczeniem jezior o wysokiej wartości przyrodniczej.

W dziedzinie ochrony różnorodności biologicznej EkoFundusz wspiera działania mające na celu ochronę bądź renaturyzację ekosystemów najcenniejszych z przyrodniczego punktu widzenia oraz ochronę gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem lub stanowiących gatunki tarczowe. Dofinansowywane będą przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące:

- czynnej ochrony przyrody na terenach parków narodowych i rezerwatów przyrody;
- ochrony najcenniejszych obszarów wodno-błotnych oraz zwiększenia retencji wody w lasach;
- rewitalizacji zdegradowanych obszarów leśnych oraz przebudowy drzewostanów w parkach narodowych i ich otulinach w celu zwiększenia ich różnorodności biologicznej;
- aktywnej ochrony zagrożonych gatunków fauny i flory.

Więcej informacji na stronie internetowej: <http://www.ekofundusz.org.pl>.

4.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie

WFOŚiGW w Lublinie to publiczny fundusz celowy, wspierający przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska. Cele i kierunki działań funduszu określa ustawa „Prawo ochrony środowiska” z 2001 roku, a także II Polityka Ekologiczna Państwa. Działania WFOŚiGW uwzględniają także założenia dokumentów programowych z zakresu ochrony środowiska zatwierdzonych przez Sejmik Województwa Lubelskiego. Podstawowymi dziedzinami, w których przyznawana jest pomoc finansowa są:

- 1) ochrona wód,
- 2) gospodarka wodna,
- 3) ochrona atmosfery,
- 4) ochrona ziemi,
- 5) ochrona przyrody,
- 6) edukacja ekologiczna,
- 7) monitoring,
- 8) zapobieganie i likwidacja poważnych awarii i ich skutków.

Od 2002 roku WFOŚiGW w Lublinie zajmuje się zabezpieczaniem organizacyjnych i finansowych warunków realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska w ramach funduszy unijnych. Więcej informacji na stronie internetowej: <http://www.wfos.lublin.pl/>.

4.3. Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych (FRIK)

FRIK powstał w celu pomocy gminom i ich związkom w pozyskiwaniu funduszy europejskich. Podstawę prawną stanowi ustawa z dnia 12 grudnia 2003 roku o Funduszu Rozwoju Inwestycji Komunalnych, która weszła w życie 1 stycznia 2004 roku (Dz.U. z 29 grudnia 2003 roku, Nr 223, poz. 2218). Z FRIK można starać się o udzielenie preferencyjnego kredytu na przygotowanie przez gminy (związki gmin) projektów inwestycji komunalnych przewidzianych do współfinansowania z funduszy UE. Fundusz będzie się mieścił w Banku Gospodarstwa Krajowego. Środki pochodzące z FRIK będą przeznaczone, m.in., na:

- preferencyjne kredyty związane z pokryciem kosztów przygotowania projektów inwestorów,
- pokrywanie kosztów ceny wniosku o kredyt preferencyjny na pokrycie kosztów przygotowania projektów.

Do kosztów przygotowania projektów zalicza się koszty opracowania studium wykonalności inwestycji, analizy kosztów i korzyści oraz pozostałej dokumentacji projektowej, ekspertyz i studiów niezbędnych do przygotowania realizacji inwestycji. Oprocentowanie kredytu ustalono na poziomie wynoszącym 0,5 stopy redyskontowej weksli przyjmowanych od banków do redyskonta przez Narodowy Bank Polski. Wysokość preferencyjnego kredytu nie może przekroczyć 80% zaplanowanych kosztów netto (bez VAT). Kwota kredytu nie może przekroczyć kwoty 500 000 zł w odniesieniu do projektu.

5. Partnerstwo Publiczno – Prywatne (PPP)

Obecnie w Polsce trwają prace nad rozwiązaniami prawnymi w dziedzinie partnerstwa publiczno – prywatnego. Ostateczny kształt ustawy o PPP będzie prawdopodobnie znany w drugiej połowie 2004 roku. Zaletą partnerstwa publiczno-prywatnego jest maksymalizacja zysku ekonomicznego, efektywność zarządzania i wydajność poniesionych nakładów. Unormowanie prawne w tej dziedzinie mogą sprzyjać realizacji projektów także z zakresu szeroko rozumianej ochrony środowiska.

Komisja Europejska w „Guidelines for successful Public Private Partnerships” opisując możliwe struktury PPP podaje następującą definicję:

„Partnerstwo publiczno - prywatne (PPP) jest formą współpracy pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym w celu realizacji projektu lub świadczenia usług tradycyjnie dostarczanych przez sektor publiczny. Uznaje się, iż w PPP obie strony osiągają pewne korzyści, odpowiednie do stopnia realizowanych przez nie określonych zadań. Przez umożliwienie każdemu z sektorów robienia tego, co potrafi najlepiej, publiczne usługi oraz infrastruktura są realizowane w sposób najbardziej efektywny ekonomicznie. Głównym celem PPP jest zatem kształtowanie takich stosunków między stronami, aby ryzyko ponosiła ta strona, która najlepiej potrafi je kontrolować”.

Ponadto Komisja Europejska podkreśla, że PPP może stanowić formę realizacji określonego przedsięwzięcia ze sfery zadań publicznych, w trybie i na zasadach określonych w ustawie o PPP, jedynie w przypadku, gdy forma ta przynosi korzyści dla interesu publicznego przeważające w stosunku do innych sposobów wykonania tego zadania publicznego lub przedsięwzięcia.